



У нумары:

Ад «Крынічнага» да «Зары»,
альбо Жыццё па Дворніку

Калі існуюць таленты ў літаратуры,
то ёсць яны ва ўсіх сферах жыцця.
А талент кіраўніка — самы
запатрабаваны.

Стар. 3

14 кастрычніка —
Дзень работнікаў культуры

Пра тое, якімі творчымі клопатамі
жыве Міншчына сёння, распавядае
начальнік упраўлення культуры
Мінскага аблвыканкама
Анатоль Акушэвіч.

Стар. 4

Быт і жыццё

Агляд 9-х нумароў часопісаў
«Польмя», «Малодосць»,
«Нёман».

Стар. 7

Едуць госці
на яго радзіму...

Заўтра ў Віцебску пачынаюцца
Міжнародныя Шагалаўскія
чытанні.

Стар. 10

Майстры
мастацкага свісту...

Свабода і ўсёдазволенаць —
рознныя паняцці.

Стар. 14

**ПАДПІСАЦА НА ШТОТЫДНЁВІК
«ЛіМ» МОЖНА З ЛЮБОГА МЕСЯЦА**

**Для індыўідуальных
падпісчыкаў:**

1 месяц — 5400 руб.
Падпісны індэкс —
63856

**Ведамасная
падпіска:**

1 месяц — 6960 руб.
Падпісны індэкс —
638562

**Індыўідуальная льготная падпіска для
настаўнікаў:** другое паўгоддзе, на 1 месяц
— 4000 руб. Падпісны індэкс — 63815

Льготная падпіска: 1 месяц — 5640 руб.
Падпісны індэкс — 63880



Сцежкамi Напалеона

Творчае маладзёжнае аб'яднанне "Прасвет" і гісторыка-краязнаўчае таварыства "Этна" Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў з'явіліся ініцыятарамі праекта, прысвечанага юбілею Напалеона Орды. Ажыццяўленне гэтай адмысловай мастацкай акцыі пачалося яшчэ ў лютым, калі афіцыйна адзначалася 200-годдзе з дня нараджэння нашага выдатнага земляка. А выстаўка "Па сцяжынках Напалеона Орды", якая адкрылася ў мінулую суботу ў сталічнай галерэі "Універсітэт культуры" і прабудзе тут да 14 кастрычніка, завяршае праект.

Ініцыятары праекта мелі на мэце ўшанаваць памяць беларускага Напалеона праз далучэнне творчай моладзі да яго высакародных ідэй і памкненняў, а гэта значыць — паспрыяць абуджэнню і развіццю патрыятычных пачуццяў, цікавасці да нацыянальнай культурнай спадчыны. Захапляльная справа паяднала студэнтаў, навучэнцаў вышэйшых і сярэдніх спецыяльных устаноў, іх настаўнікаў: праводзіліся пленэры з удзелам творчай моладзі, выстаўкі, сустрэчы з дзеячамі культуры, вандроўкі ў мясціны, так або інакш звязаныя з імем Напалеона Орды.

Адным з асноўных мерапрыемстваў стала вандроўка-пленэр групы мастакоў суполкі "Прасвет". Для яго ўдзельнікаў гэта былі незабыўныя дзесяць дзён падарожжа па маршруце "Мінск — Слонім — Ружаны — Косава — Пінск — Іванава — Варацэвічы", ад сталіцы — да радзіннай вёскі Н. Орды. Вынікі працы няўрымслівых пілігрымаў экспанаваліся ў Пінску і на радзіме шанонавага творцы, а цяпер арганічна ўлучыліся ў мінскую выстаўку.

Дарэчы, назва яе — "Па сцяжынках Напалеона Орды" — мае абагульнены метафарычны сэнс. Бо прадстаўлены тут жывапісныя творы, графіка і фотаработы адлюстроўваюць індыўідуальны погляд нашых сучаснікаў на спрадвечную беларускую прыроду, асэнсаванне роднай гісторыка-культурнай спадчыны, стаўленне да архітэктурных помнікаў і родных краявідаў, успрыманне індустрыяльнага аблічча гарадоў, уяўленні пра колішнія жыццё старасвецкіх вуліц і сядзіб.

Побач — творы студэнтаў і настаўнікаў, выкананыя ў розных тэхніках, стылевых манерах, у розныя гады. Тут і пейзажны жывапіс педагогаў БДУКіМ Рыгора Шауры, Яўгена Ціханова,

Уладзіміра Рынкевіча, Уладзіміра Масленікава, работы іх калег з Віцебска — Васіля Несцярэнькі ды з Пінска — Яўгена Шатохіна. А студэнцкія творы, датаваныя 2007 годам? Афорты Зміцера Шапавалава з Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў — "Нясвіж і ваколіцы", "Паветраны шар" (на аркушы, зусім па-ордаўску, побач змясціліся сімвалічныя для Мінска помнікі, якія ў рэальнасці знаходзяцца далекавата адзін ад аднаго, а па-над старэнькім тралейбусам вольналюбіва лунае паветраны шар). Малюнкi Дар'і Азаронак з БДПУ імя М. Танка — "У лесе", "Вежа ў парку", "Флігель" (сепія, санціна ствараюць мяккі, цёплы каларыт). Фатаграфічныя серыі Андрэя Валавіка "Погляд праз стагоддзе" і "Нефармальны позірк" (мурны ружанскага палаца, Мірскі замак), жывапісны, каларытны старасвецкі "Віцебск" Ірыны Кезінай (ВДУ імя П. Машэрава), вясёлыя акварэлі Наталі Галачкінай серыі "Віцебск індустрыяльны"...

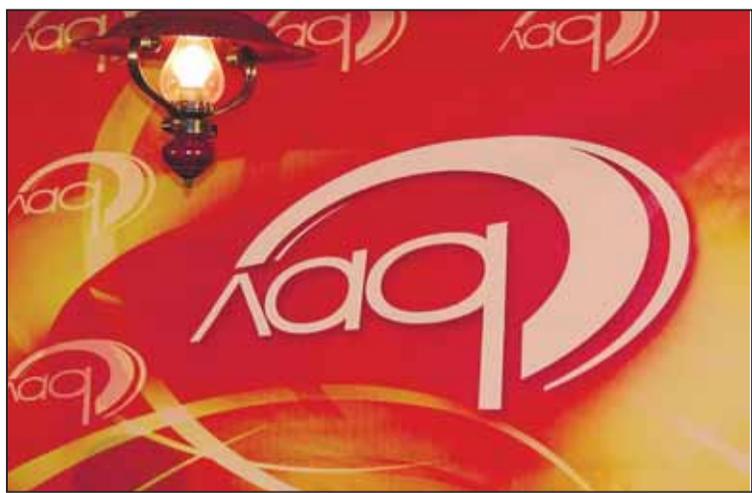
На вернісажы выступілі дэкан факультэта традыцыйнай беларускай культуры і сучаснага мастацтва БДУКіМ Вячаслаў Калацэй, куратар выстаўкі, загадчык каферы народнага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва прафесар Уладзімір Рынкевіч, мастак з Пінска Яўген Шатохін, адказны арганізатар вандроўкі, выпускніца БДУКіМ Галіна Флікоп. Гаварылі найперш пра Н. Орду — аднаго з лепшых прадстаўнікоў беларускай шляхты XIX стагоддзя, якая, ва ўмовах царызму зразумеўшы, што радзіма страціла дзяржаўнасць, вырашыла захаваць культуру, гістарычную спадчыну, памяць, каб праз гэта захаваць народ, Гаварылі пра неацэнны вопыт і досвед, атрыманы творчай моладдзю ды яе равеснікамі, якія наведвалі выстаўкі. Цікаваць да мастацкіх падзей, што адбыліся ў год ушанавання Напалеона Орды, азначае: выхоўваюцца свядомыя патрыёты, якія праз уважальнае помнікаў айчынай культуры ва ўласных творах працягваюць справу адраджэння і захавання нацыянальнай спадчыны і змогуць перадаць гэтую справу наступным пакаленням.

На вернісажы, бадай, не хапала музыкі Напалеона Орды. Але гэтая грань яго таленту будзе прадстаўлена пры канцы месяца на радзіме творцы, дзе ўпершыню адбудзецца Беларускае фестываль камернай музыкі яго імя.

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

На здымку: вернісаж у мастацкай галерэі "Універсітэт культуры".

Фота Віктара Кавалёва



ленькіх глядачоў. Іх у гэтым сезоне чакаюць спартыўная тэлегульня "Бухта капітанаў", а таксама тэлечасопіс "Свая кампанія" і музычна-забаўляльная перадача "Наша пяцёрка", якую вядуць айчынныя зоркі дзіцячага Еўрабачання Ксенія Сітнік і Андрэй Кунец.

Не знікнуць у новым сезоне праграмы, якія атрымалі водгук грамадскасці. Маю на ўвазе "Слова пісьменніка" — сумесны праект тэлеканала "ЛАД" і Саюза пісьменнікаў Беларусі. Па задуме праграма дае магчымасць пачуць погляд сучаснага літаратара на працэсы, што адбываюцца ў культурнай прасторы Беларусі, на шэраг экзістэнцыйных, важных для кожнага чалавека

Ці будзе ладным тэлесезон у «ЛАДа»?

На пачатку кастрычніка тэлеканал "ЛАД" распачаў свой новы тэлесезон. Падчас сустрэчы з журналістамі пра яго навінкі распавёў кіраўнік канала Сяргей Кухто.

Сезон 2007—2008 на "ЛАДзе" пройдзе пад дэвізам "Кожная секунда нашага эфіру вартая вашай увагі". Па словах Сяргея Кухто, сённяшні глядач "ЛАДа" значна памаладзеў — раней гэта былі ў асноўным жанчыны ва ўзросце ад 55 і старэйшыя.

Сёлета "ЛАД" — сапраўды багаты праэм'еры і новыя аўтарскія праекты. Напрыклад, пра малавядомыя старонкі гісторыі і культуры беларускага народа распавядзе Аляксандр Матафонаў у цыкле перадач з агульнай назвай "Лабірынты". Аднаўным пунктам у незвычайным тэлепадарожжы стаў Полацк. Перадача "Лабірынты" па задуме не з'яўляецца навуковым даследаваннем даўніны і не мае на мэце канчатковае тлумачэнне міфаў і вераванняў, народжаных свядомасцю продкаў. "Лабірынты" — глыбокае, удумлівае разважанне над таямніцамі свету старажытнай Беларусі.

Праект Аксаны Вечар "Проста праграма" — ціхая начная беларускамоўная гутарка з адмысловым госцем, разам з якім вядучая паспрабуе абмеркаваць сучасныя кніжны і кінасвет, паблукае па завулках беларускай міфалогіі...

Застанецца ў эфіры штотыднёвы інфармацыйна-аналітычны агляд "Благавест". Царкоўныя святы, аповеды пра цікавых людзей, якія працуюць на ніве духоўнага адраджэння Беларусі, — пра ўсё гэта расказа вядучы Арцём Махакееў.

Стваральнікі новага "ЛАДа" вялікую ўвагу звярнулі на сегмент перадач, прысвечаных сацыяльным праблемам. Так, праграма "Іншыя" ўздыме цяжкі і супярэчлівы тэматычны пласт — паспрабуе адказаць на пытанні псіхалогіі злчынцаў. Не менш карыснай будзе і праграма доктара Цярэшчанкі "Урачэбныя тайны".

Акрамя вытворчасці свайго тэлепрадукта, ладаўцы далучаюцца да агульнасусветнай практыкі і ўводзяць у новым сезоне шэраг праграм, закупленых па ліцэнзіі. Сярод іх — "Няня спяшаецца на дапамогу", у якой пад кіраўніцтвам Ангеліны Воўк жанчыны будуць выхоўваць непазаслухмяных дзяцей; "Нетлумачальна, але факт", у якой вядучы Сяргей Дружко паспрабуе разабрацца ў ананальных з'явах; ды іншыя.

Не забыліся ладаўцы і пра ма-

пытанняў. Тэмы і ідэйнасць, стан беларускай літаратуры на сучасным этапе — усё гэта і многае іншае даюць падставы для размовы вядучага праграмы Пятра Варахобіна з празаікамі, паэтамі, драматургамі, крытыкамі, выдаўцамі.

"Штодня мы сутыкаемся з вялікай колькасцю літаратуры, і часам складана разабрацца, што сапраўднае, а што — не; на якую кнігу варта звярнуць увагу, а на якую нават не трэба траціць свой час. Галоўная задача праекта "Слова пісьменніка" — даць магчымасць тэлеглядцам бліжэй пазнаёміцца з сучаснай літаратурай і яе прадстаўнікамі", — кажа спадар Варахобін.

Як адзначыў Сяргей Кухто, паколькі госці "Слова пісьменніка" — людзі пераважна ва ўзросце ад 50 і старэйшыя, зрабіць праграму больш лёгкай па фармаце, па манеры падачы інфармацыі немагчыма — тон гутаркі звычайна задаюць госці. Нагадаем, праграма атрымала дыплом і статытку СЗалаты фаліант" у спецыяльнай намінацыі "За прапаганду чытання" Нацыянальнага конкурсу "Мастацтва кнігі-2007С".

Што ж, застаецца спадзявацца, што новы сезон атрымаецца ў "ЛАДа" сапраўды ЛАДным.

Уладзімір ШУТАВЕЕЎ
Фота аўтара

Школа экспануе...

Літаральна з пачатку навучальнага года Дзіцячая мастацкая школа горада Маладзечна прадстаўляла дзве выстаўкі: у Цэнтральнай раённай бібліятэцы імя М. Багдановіча і ў Мінскім абласным драматычным тэатры.



Бібліятэчная выстаўка прысвячалася юбілеям Янкі Купалы і Якуба Коласа. Творы юных мастакоў вызначаліся асаблівай пяшчотай, традыцыйнасцю і патрыятызмам: жывапіс Ю. Гісіч "Кветкі для Купалы", сімвалічная работа К. Місун "Зямля пад белымі крыламі", эпахальныя палотны Д. Ляцягі "Асветнікі Беларусі" і К. Сапоцькі "Ля муроў Крэўскага замка".

Тэатральная ж выстаўка адрознівалася арыгінальнасцю, вольным падыходам да творчасці. Асабліва ўразіла калекцыя работ у тэхніцы батыка К. Зонавай "Рыбкі", Г. Мучынскай "Раніца"...

Да слова, гэтыя творы — лепшыя дыпломныя работы навучэнцаў, якія па традыцыі першымі адкрываюць сезон творчых выставак у Маладзечне.

Крысціна ЧАРНЮК
Фота В. Кавалёва

Прыярытэты XXI стагоддзя

У Нацыянальнай акадэміі навук прайшла міжнародная навукова-практычная канферэнцыя "Янка Купала і Якуб Колас у сістэме дзяржаўна-культурных і духоўна-эстэтычных прыярытэтаў XXI стагоддзя." Навуковы форум, прысвечаны 125-годдзю з дня нараджэння класікаў беларускай літаратуры, сабраў лепшых даследчыкаў, навукоўцаў, літаратараў, родных і блізкіх Купалы і Коласа.



На ўрачыстым адкрыцці канферэнцыі ўступнае слова браў намеснік старшыні Прэзідыума Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Анатоль Лесніковіч. Ад імя часопіса "Польмя" прысутных прывітаў галоўны рэдактар Мікола Мятліцкі. Ён зачытаў надзвычай глыбокія радкі з верша дзесяцікласніка мінскай школы Паўла Парахвостава, прысвечаныя Купалу, а таксама заклікаў прысутных да больш падрабязнага даследавання другой радзімы Коласа — Пухаўшчыны.

Галоўны рэдактар часопіса "Маладосць" Раіса Баравікова зачытала слушныя выказванні маладых аўтараў адносна творчасці Купалы і Коласа і была ўсцешана такім паважлівым стаўленнем творчай моладзі да нашай літаратурнай спадчыны: "Гэтыя словы сведчаць аб тым, што ў беларускай літаратуры вялікі працяг, заснаваны менавіта на традыцыях нашых вялікіх класікаў".

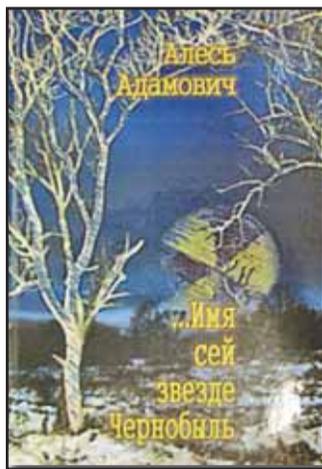
У сваім выступленні Міхась Міцкевіч, сын Якуба Коласа, падзяліўся ўражаннямі аб прэзентацыі перакладу на ўкраінскую мову коласаўскай "Новай зямлі." Усяго за два гады Валерыі Стралко бліскава выканаў пераклад, на які

паляк Чэслаў Сенох патраціў 10 гадоў, а група расійскіх перакладчыкаў нават болей.

Да класікаў у госці ўсіх прысутных запрасілі гаспадыні Дзяржаўных літаратурных музеяў Купалы і Коласа, Алена Мацевасян і Зінаіда Камароўская, якая таксама нагадала пра надыходзячае свята на Стаўбцоўшчыне — "Каласавіны".

На пленарным пасяджэнні свае даклады зачыталі Валерыя Максімовіч, Міхась Мушынскі, Іван Штэйнер, Наталія Куранная і Міхась Тычына. Цягам двух дзён была арганізавана работа разнастайных секцый, сярод якіх "Беларуская класіка і дзяржаўнае будаўніцтва", "Колас і Купала ў славянскім свеце", "Эстэтычны ідэал", "Літаратурная класіка ў кантэксце нацыянальнай і сусветнай літаратуры", "Янка Купала і Якуб Колас — наша мінулае, сучаснасць, будучыня". Было зачытана шмат дакладаў, навуковых работ, даследаванняў, якія закранулі самыя патаемныя бакі жыцця і творчасці беларускіх песняроў. Па заканчэнні напружанай працы перад навукоўцамі выступіў беларускі дзяржаўны ансамбль "Песняры".

Ян АКУЛІН



У гэтым годзе споўнілася 80 год з дня нараджэння пісьменніка, кінасцэнарыста, літаратуразнаўцы Алеся Адамовіча. Дзякуючы дырэктару Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры Лідзіі Макарэвіч, пры ўдзеле дачкі пісьменніка Наталлі Адамовіч быў арганізаваны вечар памяці Алеся Адамовіча "Чалавек свету...", які адбыўся напрыканцы верасня.

Залатое лісце верасня

У рамках вечара прайшла прэзентацыя кнігі Алеся Адамовіча "...Імя сей звезде Чернобыль", выдадзенай у мінулым годзе. Кніга складаецца з запісных кніжак Адамовіча, напісаных у перыяд з 1981 па 1992 год. Тут жа змешчаны лісты Быкаву, Гарбачову, Веліхаву, артыкулы і выступленні, сцэнарый і аповяданне "Последняя пастораль".

Валянцін Тарас, палечнік і сябра Алеся Адамовіча, бачыць у сёлётнай восені восень свайго сябра. Разважаючы пра лёс некаторых пісьменнікаў, Тарас параўнаў Адамовіча з залатым асеннім лісцем: "Мне даводзілася чуць ад некаторых літаратараў і крытыкаў, што час Алеся Адамовіча, Васіля Быкава, Янкі Брыля адышоў, што яны пайшлі і панеслі з сабой усё, што звязана з імі. Гэта няпраўда. Адамовіч такі ж жывы, як золата верасня. Гэтая лістопа памірае, але мы ведаем, што яна вернецца да нас злінянай: прыйдзе вясна і ўсё паўторыцца. Так будзе

паўтарацца Адамовіч, Быкаў, Янка Брыль".

"Як асоба і як пісьменнік Алесь Адамовіч зусім непампезны. Ён маштабны, вялікі ў сваёй праўдзе, у сваёй шчырасці", — адзначалі прысутныя на вечарыне.

Рэдактар выдавецтва "Мастацкая літаратура" Наталля Давыдзенка, якая рэдагавала некаторыя кнігі Алеся Адамовіча, узгадала, што пісьменнік заўсёды быў для яе вельмі маладым, нягледзячы на тое, што яна была яго студэнткай: "Для мяне несумяшчальныя лічба 80 з асобай Адамовіча". Наталля адзначыла, што Адамовіч да ўсіх яе рэдактарскіх правак ставіўся вельмі спакойна, пагаджаўся з усімі заўвагамі сваёй вучаніцы.

На вечары ўзгадалі пра фільмы, зробленыя ў гонар пісьменніка ў Расіі, Польшчы. Пакуль іх бачыла толькі дачка Алеся Адамовіча Наталля, але хутка з імі зможа пазнаёміцца і беларускі глядач.

Ася ПАПЛАЎСКАЯ

ВОПЫТ: НОВАЯ ГЕНЕРАЦЫЯ КІРАЎНІКОЎ

Жыццё мяняецца на вачах, і ёсць тая людзі, на якіх можна раўняцца. У гэтым мы пераканаліся, завітаўшы ў саўгас-камбінат "Зара", што ў Мазырскім раёне. Вандроўка ладзілася ў рамках праекта, які распачаў на сваіх старонках часопіс "Маладосць". Знаёмства з людзьмі, якія для Беларусі зрабілі штат, і гаспадарамі новай фармацыі заўсёды насычанае: інфармацыяй, самастойнымі і часта неверагоднымі лічбамі статыстыкі, новым поглядам на знаёмыя рэчы і праблемы. Але найперш уражае той самы новы ўклад жыцця, на які зашмат гаварылася раней, і да якога мы ўсё яшчэ імкнемся, як да вышынні недасягальнай. У "Зары" мы насамрэч пераканаліся: нічога немагчымага няма.



Хамутоўская. — Раней людзей цяжка было знайсці, не існавала ніякай зацікаўленасці. Многія працавалі на швейных, трыкатажных фабрыках... Сёння яны ўсе ў нас. 11 год мы працуем пад кіраўніцтвам Уладзіміра Андрэвіча, і ведаем яго асноўныя патрабаванні: усе павінны ведаць усё."

Сапраўды, як ёсць таленты ў літаратуры, так ёсць яны ва ўсіх сферах жыцця. Талент кіраўніка — адзін з самых запатрабаваных. Дырэктара саўгас-камбіната "Зара" Уладзіміра Дворніка можна з упэўненасцю аднесці да новай генерацыі гаспадароў зямлі. Ён прыйшоў на яе невыпадкова і гэтаксама прадказальна стварыў варты калектыў працаўнікоў-папалчнікаў. Былы галоўны ветэрынарны ўрач раёна, якога напяркалі за "падзёж жывёлы", узяў на сябе кіраўніцтва самай адсталай гаспадаркай, якую працей было спісаць у небыццё, і пераканаў у сіле калектыўнага духу і зладжанай працы. Як ні дзіўна, людзі тут дбаюць пра саўгаснае. Уласніцкіх памкненняў няма. Але абсалютна лагічна пры гэтым выйграе кожны асобны працаўнік: ён мае жылло, працу, вольны час для самаадукацыі, прыстойныя ўмовы, набліжаны да гарадскіх і вайгрышныя тым, што яны ў сельскай мясцовасці з прывабнымі краявідамі, чыстым паветрам і плёскатам хваляў Прыпяці. Тлумачачы сельскагаспадарчы феномен "Зары", вучоныя мужы, губляючыся ў эканамічных тэрмінах і часам невытлумачальнай жыццяздольнасці тутэйшых тэхналагічных "удасканаленняў", знайшлі найбольш прымальную фармулёўку: "жыццё па Дворніку". Зараз Уладзімір Андрэвіч — заслужаны работнік сельскай гаспадаркі, член Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу Беларусі.

Пасля наведвання гаспадаркі ўзрушаны ўбачаным і пачутым супрацоўнікі "Маладосці" ды калегі з Мазырскага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта павялі гаворку пра тое, як павінна літаратура асэнсоўваць новыя з'явы жыцця, адлюстроўваць знакавыя перамены ў сучаснай вёсцы ды паказваць герояў дня. "Але на вялікі жаль сёння ў літаратуры іх мала", — зазначыла пісьменніца, галоўны рэдактар часопіса "Маладосць" Раіса Баравікова, распачынаючы адмысловы "круглы стол". У гутарцы, як прынамсі, і ў вандроўцы па гаспадарцы ўдзельнічалі намеснік галоўнага рэдактара "Маладосці" Аляксей Чарота, рэдактар аддзела часопіса Віка Трэнас, доктар філалагічных навук, прафесар, загадчык кафедры беларускага мовазнаўства Мазырскага ўніверсітэта Васіль Шур, кандыдат філалагічных навук, паэт Анатоль Малюк, кандыдат філалагічных навук, дацэнт кафедры беларускай літаратуры Павел Кошман, кандыдат філалагічных навук, дацэнт кафедры беларускай літаратуры, паэтэса Галіна Дашкевіч, паэт, аўтар кнігі "Генералы зямлі" Уладзімір Сітуха. Былі згаданыя гісторыя і сьліныя асобы краю, творцы, што шчыравалі на Мазыршчыне ў розныя гады, багатая спадчына тутэйшых вёсак Барбароў, Крынічнае, інш.

"Па ходзе мы здзіўляліся, прымерваліся, а кагосьці і браў сумніў, але галоўнае — мы пабачылі заўтрашні дзень Беларусі", — падсумаваў гутарку, выказаўшы агульнае меркаванне, першы намеснік дырэктара РВУ "Літаратура і Мастацтва" Аляксей Бадак.

Працяг цыкла "Зямля і людзі" будзе. Як між іншым, знайдучь свой працяг і гэтыя нататкі. Чытайце наступныя нумары "ЛіМа".

Ірына ТУЛУПАВА

На здымках: У. Дворнік; на свінакомплексе; у цэху перапрацоўкі.

Фота аўтара

Момант ісціны майстра фота

Цёплым вераснёўскім днём Нацыянальны мастацкі музей Рэспублікі Беларусь запрасіў аматараў творчасці фотамастака Юрыя Іванова на адкрыццё выставы "Паміж белым і чорным", якая прысвечана стагоддзю з дня нараджэння яго бацькоў — маці Марыі Іванаўны і бацькі і Сяргея Аляксандравіча.

...У зале грала музыка. Наведвальнікі разглядалі здымкі знаёмых і сяброў фатографіа, чыталі вершы. На імпрэзе прысутнічалі міністр культуры краіны Уладзімір Матвейчук, кампазітар Ігар Лучанок, доктар медыцынскіх навук акадэмік НАН Георгій Сідарэнка, двойчы Герой Сацыялістычнай Працы Уладзімір Бядуля, мастацтвазнаўца Барыс Крэпак, ганаровы грамадзянін Мінска акадэмік медыцыны Геннадзь Асонаў, старшыня "Беларусбанка" Надзея Ермакова ды інш.

Госці выказвалі свае меркаванні пра творчасць Юрыя Іванова. Як вядома, фотамастак працаваў у шэрагу буйнейшых беларускіх СМІ (цяпер у газеце "Культура"), ён — стваральнік альбома "Брэсцкая крэпасць-герой", каля дваццаці ягоных персанальных фотавыстаў дэманстраваліся ў Еўропе, Азіі і Амерыцы. Юрыя Іванаву з'яўляецца лаўрэатам прэміі УОЛРА ПРЭСС ФОТА ў Гаазе, лаўрэат прэміі Саюза журналістаў Беларусі, дыпламант іншых усеазаюзных і міжнародных конкурсаў. У 1990 годзе фотаздымак "Лягучка" быў прызнаны "Лепшым фотаздымкам свету за 10 год (1980—1990)". Конкурс праводзіўся выдавецтвам "Time Life". Словам, за плячыма Юрыя Сяргеевіча вялікі досвед і цікавае, насычанае жыццё. На выставе ў Нацыянальным мастацкім музеі прадстаўлены дакументальныя працы, у якіх адлюстравана гісторыя нашага краю, творчасць знаных людзей Беларусі: задумлена глядзіць на прысутных Уладзімір Мулявін, вітае прыхаванай усмешкай Кандрат Крапіва, скардзіцца на свой лёс Салоха з Палесся...

Аляксей ЛОЙКА

«ЛіМ» у Франкфурце-на-Майне

З 10 па 14 кастрычніка дэлегацыя беларускіх кнігавыдаўцоў, распаўсюджвальнікаў друку і паліграфістаў знаходзіцца на Міжнародным кніжным кірмашы ў Франкфурце-на-Майне. Гэта адна са старэйшых і прэстыжнейшых кніжных выставак свету: як па масавасці, так і па прадстаўнічасці.

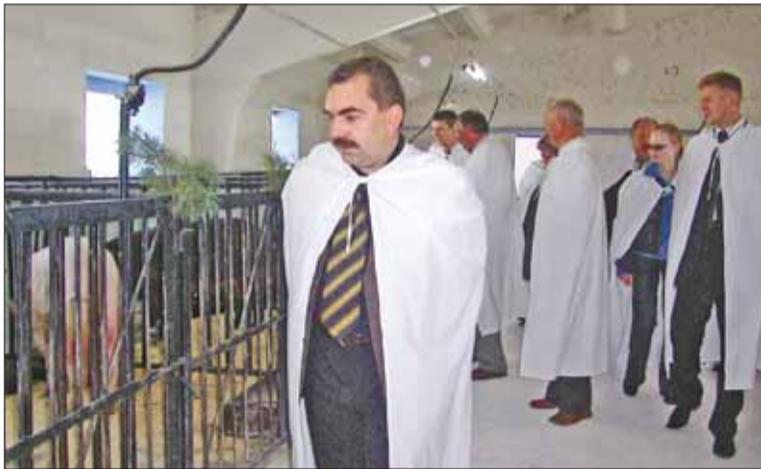
На 59-ты па ліку міжнародны форум прафесіяналаў, спрычненых да выдання лепшых сусветных фальіантаў, Беларусь прадставіла каля 400 найменняў кніг, бюлетэняў і перыядычных выданняў. У агульнай экспазіцыі памерам 16 кв.м поруч з іншай перыядыкай размесціліся выданні РВУ "Літаратура і Мастацтва": часопісы "Маладосць", "Польмя", "Всемирная литература", "Нёман" і штотыднёвік "ЛіМ". Беларускія ўдзельнікі ўзялі з сабою таксама дзесятак лепшых кніг — пераможцаў рэспубліканскага спаборніцтва, якія вызначаны для ўдзелу ў сусветным конкурсе "Мастацтва кнігі". Ён штогод праводзіцца ў Лейпцыгу, і ўвесну 2008 года адбудзецца чарговы яго этап. Нагадаем, два гады таму тры беларускія выданні — кнігі "Нетры" (МФКД), "Владимир Мулявін. Нота судьбы" ("Мастацкая літаратура") і кніга для дзяцей "Однажды, а может быть, дважды" ("МЕТ") увайшлі ў пералік 100 лепшых выданняў свету. Сярод сёлетніх канкурсантаў — "Маці, мама, матуля", "Беларускі фальклор" і выданне нашай рэдакцыіна-выдавецкай устаноў "Патаемнае інітэнага мастацтва".

Ірына РЫТАМІНСКАЯ

Ад «Крынічнага» да «Зары», альбо Жыццё па Дворніку

Зараз гэта шматпрофільнае сельгаспрадпрыемства, пра якое гавораць ва ўсёй рэспубліцы і якое пяць гадоў запар знаходзіцца на Рэспубліканскай дошцы гонару, з кожным разам займаючы ўсё больш высокія прыступкі. У 2006-м, заваяваўшы першае месца, працаўнікі адзначылі 10-годдзе сваёй гаспадаркі. Цяжка вызначыць, што найперш заваблівае шматлікіх наведвальнікаў саўгас-камбіната, якія прыязджаюць сюды па вопыт: хто вывучаць і пераймаць, хто аналізаваць і распаўсюджаць у іншых рэгіёнах, хто — проста падзівіцца ды парадавацца за шчаслівых суайчыннікаў-беларусаў.

Каб вывесці некалі адсталы комплекс па вытворчасці свініны "Крынічнае", з якога пачыналася гаспадарка, на ўзровень рэнтабельнасці, працаўнікам спатрэбілася ўсяго некалькі месяцаў. Каб атрымаць статус сталай, аўтарытэтай аграструктуры — год, каб пра яе даведалася краіна — 2 гады. Яшчэ адна адметнасць у тым, што поруч з перадавымі ўчасткамі амаль заўсёды знаходзяцца адсталыя, якія цягнуць уніз усе паказчыкі. Да руплівіцы "Зары" некалькі разоў далучалі гаспадаркі неахайныя, недагледжаныя, стратныя. Так, у 2000-м годзе давялося ўзяць да сябе падобны гора-калгас. У 2004-м — птушкафабрыку. У выніку ў кароткі тэрмін яны кардынальна змяніліся: непазнавальнымі сталі палі, пераўтварыліся жывёлагадоўчыя фермы, а птушкафабрыка стала адной з лепшых у краіне. Ад каровы тут надойваюць па 25 — 30 літраў малака ў суткі, куры нясуць 28 яек у месяц, парасяткі прыбываюць у вазе на 600-700 грамаў у дзень. (Сярэднесутачныя прывагі маладняка буйной рагатай жывёлы сягаюць нават за кілаграм!) Фантастычныя паказчыкі разумнага гаспадарання, між тым, падаюцца такімі толькі заезджым. Мясцовы люд лічыць іх абсалютна натуральнымі і лагічнымі. Бо ў "Зары" — высокая культура земляробства (да слова, на надзвычай неўрадлівай пясчанай глебе), дакладнае выкананне тэхналагічных патрабаванняў, грунтоўная і ладная вытворчая база, энерганасычаная, высокапрадуктыўная тэхніка. Саўгас-камбінат мае свой цэх перапрацоўкі і сегку рознічнага гандлю, у якой зараз 9 магазінаў. Зыходзячы з іх заказаў, адбываецца перапрацоўка і рэалізацыя сельгаспрадукцыі. Да прыкладу, у адпаведным цэху штгодзень апрацоўваюць да 150 туш свіней. Іх мяса не замарожваюць, а толькі ахаладжваюць (такім чынам, захоўваючы ўсе пажыўныя рэчывы), вырабляюць кілбасы, розныя гатункі мяса, вэнджаніну. І пастаўляюць у гандаль чатыры разы ў суткі. Пакушнікі, такім чынам, заўсёды на сваім стале



Сапраўды, як ёсць таленты ў літаратуры, так ёсць яны ва ўсіх сферах жыцця. Талент кіраўніка — адзін з самых запатрабаваных. Дырэктара саўгас-камбіната "Зара" Уладзіміра Дворніка можна з упэўненасцю аднесці да новай генерацыі гаспадароў зямлі.

маюць свежаніну. Прысутныя на сустрэчы мазыране зазначылі: як толькі ў горадзе з'явілася першая фірменная крама "Дары ад Зары", па харч пачалі хадзіць толькі ў яе. Эканамічна, карысна, смачна.

На падпрыемстве таксама ўсё падуладна закону разумнага гаспадарання і эканамічнасці. Прыгчым, тут свае энергазберагальныя "тэхналогіі". Сцены птушніка, да прыкладу, маюць таўшчыню 1 метр 5 см. Дзякуючы гэтаму, ды навейшым "пціцаварховым" клеткам, у якіх утрымліваецца максімальная колькасць птушкі, у памяшканні і ўзімку тэмпература каля 20 градусаў цяпла. Тое ж — на свінаферме і ў кароўніку. Прычым, у апошнім ёсць яшчэ некалькі "тэхналагічных" знаходак: цялятак трымаюць непадалёк ад іх "мамак", і цеплыня іх целаў служыць дадатковай дапамогай малым, а малочныя каровы "вучаць" жыць першацёлак... Вось такая простая мудрасць, спасцігаючы і ўкараняючы якую тутэйшы люд з кожным годам жыве лепш. Да сярэдняй зароботнай платы памерам у

850 тыс. рублёў тут дадаецца ўнушальны "сацыяльны" пакет, той дадатковы "бонус", які выклікае добрую зайдрасць суседзям. Працаўнікі саўгас-камбіната атрымліваюць каля 15 кілаграмаў мяса свініны ў месяц (500 гр. за адпрацаваны дзень), яйкі, літр малака кожны дзень, 3 кілаграмы мёду ў перыяд медазбору. Цяпер яшчэ практыкуюць выдачу некалькіх кілаграмаў рыбы з мясцовага вадасховішча, мяса птушкі (250 гр. у суткі), выдаткоўваюць сродкі на набывццё паўтоны бульбы ды інш.

Такая упэўненасць у заўтрашнім дні не толькі перайначыла светапогляд людзей, а перамяніла нават вонкава: іх стройныя постаці не прыгнятае цяжар невырашальных праблем, у іх адкрытыя ўсмешлівыя твары, і маюць яны паходку сапраўдных гаспадароў, якім не бракуе пачуцця ўласнай годнасці.

"Мы самыя забяспечаныя, у нас чарга на працаўладкаванне, — тлумачыла нам па ходзе "экскурсіі" намеснік дырэктара па ідэалагічнай рабоце Іна

14 КАСТРЫЧНІКА — ДЗЕНЬ РАБОТНІКАЎ КУЛЬТУРЫ

Міншчына юбілейная

складана. Дарэчы, сёння сфера культуры вобласці зарабляе каля 9 млрд. рублёў у год. Але ж нягледзячы на ўсе намаганні ёсць пэўныя перашкоды — тэлебачанне, на мой погляд, літаральна "перакрывае кісларод" прапагандзе традыцыйнай культуры.

— Апошнім часам на ТБ з'явіўся і шэраг новых праграм, прысвечаных не толькі масавай культуры. Колькі ідзе канцэртаў, конкурсаў... Напрыклад, дзіцячае Еўрабачанне адкрыла юных зорачак, такіх як Ксенія Сітнік і Андрэй Кунец...

— Зразумела, але што датычыць задачы шукаць падобных талентаў па вобласці, дык гэта няцяжка. Яны ёсць! Уся справа толькі ў раскрутцы. Ды і ці на Еўрабачанні трэба выходзіць новае пакаленне? Або на выступленнях Веркі Сярдзючкі?

Але ж ролю ТБ нельга недацэньваць! Напрыклад, у Польшчы шмат унікальных дзіцячых тэлепраграм, якія праз казкі ды гульні паварочваюць дзіцяцей менавіта да традыцыйнай культуры. У нас ёсць цікавыя перадачы, але ж яны, на мой погляд, разавыя, а тут патрэбна сістэмнасць.

— Напэўна, такую сістэмнасць тэлевізійшчыкі будуць выпрацоўваць менавіта ў супрацоўніцтве з устаноўмі культуры. Якімі якасцямі, на ваш погляд, павінен валодаць сучасны прадстаўнік сферы культуры?

— Ён павінен быць сапраўдным прафесіяналам, камунікабельным, апантаным інтэлектуалам, які карыстаецца попытам у грамадскасці. Такі супрацоўнік нечым падобны да святара, бо таксама змагаецца за духоўнасць. Асабліва, калі ён працуе ў рэгіёнах...

Гутарыў Сяргей ДУБОВІК
Фота аўтара

Мінскую вобласць неаднаразова называлі "сэрцам Беларусі", і не толькі з-за яе геаграфічнага становішча. Менавіта адсюль бяруць пачатак жыццёвыя і творчыя дарогі славутых класікаў ды прадстаўнікоў сучаснай айчыннай літаратуры і мастацтва. Пра тое, якімі творчымі клопатамі жыве Міншчына сёння, распавядае начальнік упраўлення культуры Мінскага аблвыканкама Анатоль АКУШЭВІЧ.



— Сёлета вобласць прымала ў сябе гасцей юбілейных урачыстасцяў, прымеркаваных да 125-годдзя Янкі Купалы і Якуба Коласа...

— Сапраўды, гэта для нас гонар, і мы імкнуліся яго апраўдаць. Фактычна, асноўныя мерапрыемствы ўжо завершаны, але наперадзе — шэраг сустрэч, прысвечаных 125-годдзю Коласа.

Яго юбілей пачалі святкаваць ва ўрочышчы "Бервянец". Памятаю, што тады якраз патрапілі пад вялікі дождж. Але ж сам Якуб Колас казаў, што вельмі любіць, калі чытаюць вершы і ідзе дождж. У нас усё гэта было...

Зразумела, 3 лістапада мы збіром аматараў Коласавай творчасці на яго радзіме, правядзём гасцей поруч з паэтамі і пісьменнікамі па "шляху Коласа", дзе калісьці майстры манументальнай скульптуры стварылі шэраг персанажаў з твораў класіка.

Вядома ж, будуць традыцыйныя "Каласавіны"...

— Пагадзіцеся, такія мясціны можна выкарыстоўваць для арганізацыі турыстычных маршрутаў.

— Мы вельмі шчыльна супрацоўнічаем з прадстаўнікамі Міністэрства спорту і турызму: праводзім сумесныя калегіі, збіраемся на патэнцыяльных турыстычных аб'ектах. Супрацоўнікі спартыўна-турыстычнай галіны дбаюць пра паліпшэнне фізічнага стану здароўя насельніцтва, мы — духоўнага. Калі злучыць нашы намаганні, можа атрымацца добры вынік. Пра гэта кажа і кардынальнае паліпшэнне паказчыкаў нашай вобласці ў плане аказання платных турыстычных паслуг.

Уся наша спадчына, якая можа зацікавіць гасцей вобласці, змешчана на старонках прыгожага і яркага фотаальбома-даведніка "Сэрца Беларусі — Міншчына" ад выдавецтва "Рыфтур". Зараз рыхтуем яго перавыданне на англійскай мове. Без перабольшвання скажу, што тут прадстаўлены ўсе цікавыя мясціны і краявіды — ад храмаў

да невядомых масаваму турысту разбураных палацаў з цікавай гісторыяй.

Думаю, асаблівую ўвагу трэба звяртаць на аграэкатурызм, каб, прайшоўшы па сядзібах, наведвальнік змог не толькі пакаштаваць драпікаў ці самагонкі, а даведацца пра старадаўнія культурныя традыцыі Беларусі.

— Напэўна, прыцягненню ўвагі можа паспрыяць і арганізацыя новых музеяў...

— Так, я лічу вельмі карысным адыходжанне ад практыкі краязнаўчых музеяў і стварэнне музеяў тэматычных, прысвечаных, напрыклад, мануфактурнай вытворчасці, пчалярству, чыгунцы.

— Бачна, што вы імкняцеся прапагандаваць менавіта традыцыйную беларускую культуру.

— Вельмі хочацца супрацьпаставіць яе масавай культуры. Нашы фестывалі могуць адыграць тут значную ролю. Мы не збіраемся скарачаць іх, а проста ўпарадкаем і аб'яднаем, на некаторыя будзем знаходзіць уласныя грошы, а не прасіць у Міністэрства культуры. Так, гэта

— Анатоль Леанідавіч, правядзенне якіх новых мерапрыемстваў абмяркоўваецца зараз у вашым упраўленні?

— Ужо сёння распачалася падрыхтоўка да святкавання 70-гадовага юбілею нашай вобласці, які прыпадае на 15 студзеня 2008 года. Думаю, што нават абласныя дажынкі мы не будзем праводзіць асобна, а зробім адно свята на базе Палаца культуры горада Маладзечна. Гэта наша асноўная пляцоўка для мерапрыемстваў такога маштабу. Плануем закупіць новае гукавое і светаабсталяванне... У будучым годзе выпусцім шэраг даведачна-інфармацыйнай прадукцыі, прысвечым нашы традыцыйныя абласныя фестывалі менавіта вышэйзгаданаму юбілею. Лепшыя творчыя дасягненні прадэманструем падчас вялікага канцэрта "Міншчына — сэрца Беларусі", дзе свае здольнасці пакажуць самадзейныя і класічныя калектывы, майстры народных ремёстваў.

Напярэдадні дня работнікаў культуры будзем ладзіць фестываль народных і ўзорных калектываў "Напеў зямлі маёй". Раённы адзел культуры, калектывы якога перамога, атрымае мікра-аўтобус "Газель". Акрамя гэтага ў якасці прызоў прадугледжаны баяны, камп'ютэры, кінакамеры, фотаапараты і інш. Дарэчы зараз у абласной сферы культуры працуе каля 7 тыс. спецыялістаў.

Апошнім значным культурным мерапрыемствам Міншчыны стане фестываль нацыянальных культур у Сенніцы.

Пасля заканчэння Мінскага ўніверсітэта культуры яго размеркавалі ў Барысаў, але ўладальнік дыплама з адзнакай вырашыў пераразмеркавацца. Малады спецыяліст моцна ўразіў камісію сваім цвёрдым словам: "Ды не, я не ў Мінск, я хацеў бы з горада ды ў вёску". Ён працаваў мастацкім кіраўніком Сароцкага палаца культуры Любанскага раёна, рэжысёрам народнага ўзорнага тэатральнага калектыву "Летуценнікі", але яго заўсёды цягнула да жывога беларускага слова, да беларускай літаратуры, таму ён завочна скончыў філалагічны факультэт Беларускага педагагічнага ўніверсітэта імя М. Танка. Асноўным для яго заўсёды была і застаецца прапаганда беларускага слова, беларускіх песень, танцаў.

Другога кастрычніка Васіль Каткавец, начальнік аддзела культуры Любанскага райвыканкама, адзначаў свой юбілей — 50 год. Роўна палову з іх ён працуе на ніве традыцыйнай беларускай культуры. Развіццё культурнага жыцця самабытнай Любаншчыны не стаіць на месцы, шпарка ідзе ў нагу з часам — такі вынік зрабіла я пасля нашай размовы.



— Любаншчыну называюць краем славы партызанскай, краем святой любові. Недалёка ад Любані знаходзіцца легендарны востраў Зыслаў. У гады Вялікай Айчыннай вайны там быў падпольны абкам партыі на чале з Васілём Казловым, а таксама партызанскі аэрадром. Востраў быў непераможнай партызанскай зонай. Сёння гэта мемарыяльны комплекс "Зыслаў". Штогод трэцяга ліпеня мы праводзім раённыя святы, прысвечаныя тым легендарным падзеям.

Сёлета святкуецца 125-годдзе з дня нараджэння нашых класікаў Янкі Купалы і Якуба Коласа. У 1933 годзе Янка Купала пабываў на Любаншчыне і напісаў сваю вядому паэму "Над ракой Арэсай", у якой апеў наш край. Мы шануем гэтую старонку нашай гісторыі. У мінулым годзе праводзілі літаратурна-экалагічнае турнэ "Над ракой Арэсай" у гонар юбілею паэмы.

— Васіль Сцяпанавіч, што робіцца ў раёне дзеля захавання гістарычнай спадчыны краю?

— Адна справа — захаванне архітэктурных помнікаў, а зусім іншая — захаванне краю праз песні, танцы, абрады, рамёствы, промыслы. Любаншчына, на жаль, не захавала архітэктурных гістарычных помнікаў, таму развіваем промыслы, рамёствы. Ёсць клуб народных майстроў, у які ўваходзяць прадстаўнікі розных накірункаў народнага мастацтва. Наш бондар Іван Магілевец, на маю думку, адзін з лепшых майстроў Міншчыны. Яго вырабы непаўторныя, самабытныя, усе яны захавалі народную традыцыю. У нас вельмі добрыя лозапляцельшчыкі, такія як Алег Гурбо, Сяргей Сядун. Яны ўдзельнічалі ў фестывалі "Славянскі базар у Віцебску", ездзілі ў Расію ў рамках Дзён культуры Мінскай вобласці ў Маскоўскай вобласці, у Літву, Польшчу. На Любаншчыне шырока развіта ганчарства. У нас адбылося першае абласное свята "Гліняны звон". А вёска Дарасіно вядома ва ўсёй Еўропе сваімі глінянымі вырабамі. Ганчар Міхась Насановіч пераняў традыцыі дарасінскіх майстроў, але разам з тым ён ярка адчувае сучасныя тэндэнцыі. Вельмі цікавае і самабытнае ткацтва. У Камунараўскім доме культуры арганізавана ткацкая майстэрня. Таксама спрыяе захаванню культурнай спадчыны ўжо згаданая фальклорная вандроўка ў гонар Шпілеўскага; экспедыцыя "Збірайма сваё беларускае!", інш.

Калектыв рэдакцыі газеты "ЛіМ" віншуе Васіля Сцяпанавіча з юбілеем і зычыць здароўя ды нястомнасці ў працы на культурнай ніве Любаншчыны.

Гутарыла Ася ПАПЛАЎСКАЯ
Фота аўтара

«Край святой любові»

— Васіль Сцяпанавіч, раскажыце пра развіццё народнай творчасці ў вашым раёне.

— Вялікая Бацькаўшчына пачынаецца з любові да таго кута, у якім ты жывеш і працуеш. Любаншчына здаўна славіцца сваімі традыцыямі. У наступным годзе мы будзем святкаваць 185 год з дня нараджэння нашага земляка, вядомага фалькларыста, этнографа, пісьменніка Паўла Шпілеўскага. Ён сабраў і перадаў нам шмат беларускіх паданняў, легендаў, прымхаў. Шпілеўскі быў адным з тых прапагандыстаў, якія ў сярэдзіне XIX стагоддзя засведчылі, што Беларусь — гэта край, які мае свае адметнасці. У гонар нашага знакамітага земляка мы арганізавалі фальклорную вандроўку з улікам непаўторных асаблівасцей Любаншчыны, якая праводзіцца раз на пяць год і з'яўляецца своеасаблівым вынікам працы па развіцці і прапагандзе фальклорных традыцый. Таксама ў нас існуе спецыяльная прэмія імя Паўла Шпілеўскага, якая ўручаецца лепшым прадаўжальнікам народных традыцый.

Мы надаём шмат увагі вывучэнню Любанскага краю на аснове танцаў, песень, вуснай народнай творчасці. Падтрымліваем і ладзім шэраг цікавых і самабытных праектаў: "Традыцыйная культура і дзеці", "Танцы пад гармонік". Ансамбль народнага танца "Верабейкі", фальклорныя калектывы "Вытокі", "Расіца" ўдзельнічаюць у традыцыйным фестывалі народнага мастацтва "Берагіня", які праводзіцца ў Акцябрскім раёне Гомельскай вобласці.

Фальклорныя калектывы "Павалыкі" (вёска Опчына), "Глыбокія крыніцы" (вёска Закальное) і "Журавушка" (вёска Ямінск) захоўваюць традыцыйную культуру спеваў.

Паэт і пісьменнік Іван Муравейка, лаўрэат першай прэміі Саюза пісьменнікаў Беларусі "Залаты Купідон", з'яўляецца хросным бацькам абласнога фестывалю дзіцячай тэатральнай творчасці "Чароўны куфэрак", які базіруецца на беларускім фальклору, дзіцячай літаратуры.

Яшчэ адзін фестываль абумоўлены месцазнаходжаннем нашага раёна. Любаншчына мяжуе з Глускім раёнам Магілёўскай вобласці і Акцябрскім раёнам Гомельскай вобласці. Кіраўнікі аддзелаў культуры арганізавалі фестываль "Палескі трохкутнік". Прыгчым кожны з раёнаў-удзельнікаў адказвае за нейкі адзін напрамак народнай творчасці: мы — за песенную творчасць, Глускі раён славіцца сямейнай творчасцю, а ў Акцябрскім раёне вельмі добра развіты народны танец. У гэтым фестывалі, як ні ў якім іншым, ёсць месца для творчага супрацоўніцтва, прысутнічае аспект спаборніцтва, бо кожны раён імкнецца падрыхтавацца як мага лепш.

У 2005 годзе ў нас прайшоў вельмі цікавы і самабытны фестываль "Таўкачыкі", у якім арганічна спалучылася народная традыцыйная культура з моладзевым фолк-мадэрнам. — Якія віды мастацтва найбольш блізкія жыхарам Любанскага раёна?

— Нам блізка традыцыйная культура. Найперш гэта вакальна-харавы жанр, які

развівае хор народнай песні "Прасніца" Сароцкага палаца культуры. У апошні час з'яўляецца шмат самабытных клубаў, аматарскіх аб'яднанняў. Сярод іх — клуб нацыянальнай кухні "Гаспадыня", які прапагандуе лепшыя традыцыі беларускага харчавання. Дэвіз клуба: "Смачна есці, доўга жыць!". Наведвальнікам клуба раскажучь як пра спецыфічна любанскія, так і пра ўласна беларускія стравы, пачынаючы ад традыцыйных драпікаў і заканчваючы грыбным квасам... Я чуў, што наступны год абвешчаны Міжнародным годам бульбы. Мабыць, у рамках гэтага года мы правядзём свята-фестываль. Неабавязкова бульбы. Было б вельмі добра спалучыць традыцыі беларускага фальклору і харчавання.

Развіваецца эстрадны жанр. Наша эстрадная група "Цэнтр" — лаўрэат фестывалю "Сузор'е надзей", удзельнік міжнароднага конкурсу "Маладзічок" і многіх іншых.

Мы распрацавалі адзіную праграму "Метадычны партфель", у аснове якой — творчае супрацоўніцтва і ўзаемадзеянне з насельніцтвам. На Любаншчыне працуе 41 бібліятэка. На базе адной з іх пры актыўным удзеле Івана Муравейкі на працягу дзесяці гадоў адбываецца творчае супрацоўніцтва з часопісам "Вясёлка", за якое Уладзімір Ліпскі ўзнагародзіў мяне медалём Васіля Віткі. Штогадова ўдзельнічаем у конкурсе часопіса "Залатая рыбка".

— Якія святы, звязаныя з гісторыяй вашага раёна, адзначаюцца штогод?

Беларускую культуру — у свет

Навум Гальпяровіч працуе на беларускім радыё з 1981 года. З'яўляўся ўласным карэспандэнтам у Віцебскай вобласці, паралельна працаваў як літаратар. Першая кніга паэзіі "Брама" выйшла ў 1990 годзе. З таго часу ў яго з'явілася сем кніг прозы і паэзіі. А нядаўна зборнік "Гэта ўсё для цябе" быў уганараваны прэміяй літаратурнага конкурсу "Залаты Купідон". Доўгі час Навум Якаўлевіч вёў на радыё такія літаратурна-мастацкія перадачы, як "Брама", "Без бар'ера". А зараз ён — аўтар і вядучы праекта "Зямля, што нам дадзена лёсам". Чатыры гады таму ўзначаліў замежнае вяртанне радыёстанцыі "Беларусь".

— Навум Якаўлевіч, вы вядзце аўтарскія праграмы на радыё. Гэтыя перадачы арыентаваны на беларусаў замежжа (такіх сёння больш за два мільёны) ці на ўсіх, хто цікавіцца нашай краінай?

— У нас шмат перадач, звязаных з прапагандай літаратуры, і тых, якія расказваюць пра збыткі беларускай мовы. Калі гаварыць пра мае праграмы, то іх некалькі. Адна выходзіць на першым канале беларускага радыё і называецца "Зямля, што нам дадзена лёсам" (публіцыстычны роздум пра Беларусь, пра нашу зямлю — для суайчыннікаў). Гэта мая творчая праца, якая вядзецца ўжо тры гады. За гэты час шмат дзеячаў беларускай навукі, культуры, проста цікавых людзей гаварылі пра сваё стаўленне да нашай зямлі, да яе мовы, культуры, да яе спадчыны. З новага сезона праграма набыла крыху іншы напрамак. Гэта будучы падарожжы па нашай Радзіме. Ужо была перадача пра Шклоўшчыну, пра Маладзечаншчыну.

Што датычыць праграм на замежным вяртанні, якім я кірую, то там вяду разам з кандыдатам педагогічных навук, выкладчыцай БДПУ імя М. Танка Таццянай Старасценкай праграму "Беларусь ад А да Я". Таксама разам з пісьменнікам Алесем Бадаком рыхтуем праграму "Магія слова". Гэтыя перадачы расказваюць пра беларускае слова, пра дзеячаў беларускай культуры. Яны на роднай мове. Акрамя гэтага, на беларускай мове ў нас ёсць праграмы з цыкла "Карані", "Скарбы беларускай літаратуры", "Скарбы беларускай мовы", "І словам сваім ганарымся". Яшчэ мы вяртаем на польскай, рускай, нямецкай, англійскай мовах. З новага сезона з'явілася польскамоўная праграма "У свеце беларускай літаратуры". Таксама праводзім чытанне твораў айчынных класікаў па-польску. Літаратурныя праграмы ёсць і на нямецкай, і на англійскай мовах. Больш за тое, Таццяна Сівец вядзе ўрок беларускай мовы па-англійску. Праграма карыстаецца вялікай папулярнасцю ў нашых англамоўных слухачоў. Яны адгукаюцца. "Літаратурныя чытанні" — праграма і на нямецкай, і на англійскай мовах. Мы чытаем творы нашых пісьменнікаў у перакладах. Увогуле праграм пра беларускую літаратуру, пра нашу культуру на радыёстанцыі "Беларусь" вельмі шмат.

— Пераклады для "літаратурных чытанняў" робіце сваімі сіламі?

— Карыстаемся ўжо зробленымі перакладамі, якія зарэкамендавалі сябе. Бібліятэкай імя Янкі Купалы і камісіяй ЮНЕСКА створана цэлая праграма па прапагандзе беларускай літаратуры ў іншых краінах свету. Мы супрацоўнічаем з імі, і яны нам дапамагаюць знайсці патрэбныя пераклады. Акрамя гэтага ў нас працуюць маладыя людзі, якія займаюцца перакладамі. Нашы су-



працоўнікі Вячаслаў Лакціошын і Дзмітрый Занеўскі перакладаюць з англійскай. Дзмітрый Занеўскі быў адным з перакладчыкаў "Кстоў" Рыгора Барадуліна, кнігі, за якую паэта вылучалі на Нобелеўскую прэмію.

— У мэтах папулярнасці беларускай літаратуры вы звяртаецеся да твораў нашых класікаў, але не абмянаеце і маладых твораў?

— У нас ёсць праграмы і пра маладую сучасную літаратуру, але галоўнай сваёй задачай мы ставім прапаганду ўсёй літаратурнай прасторы, пачынаючы, вядома, з класікаў. Нельга зразумець душу беларуса, сучасную беларускую літаратуру без спадчыны. Часам кожнае новае пакаленне думае, што літаратура пачынаецца менавіта з іх. Але ж гэта няпраўда. Мы часта гаворым, што творы У. Караткевіча і В. Быкава — гэта творы сучаснай беларускай літаратуры, але ж гэта і класіка наша! Канечне, знаходзіцца месца і для самых маладых літаратараў. Праўда, у пэўнай прапорцыі ў параўнанні з той спадчынай, якая ў нас маецца.

— У якой краіне большая зацікаўленасць у такіх праграмах? Адкуль прыходзіць больш водгукаў?

— З Германіі, Вялікабрытаніі, Польшчы, Швецыі. У Швецыі, да прыкладу, ёсць слухач Ульмарк Вік. Ён слухае практычна кожную нашу перадачу і кожны дзень па электроннай пошце прысылае нам лісты — своеасаблівыя рэцэнзіі на нашы выпускі. Ён слухаў трансляцыі на англійскай мове. Але цяпер піша, што стаў слухаць радыё і па-беларуску. Гэта адбылося пасля яго наведвання Мінска, дзе ўдзельнічаў у святкаванні 45-годдзя нашай радыёстанцыі.

Нам таксама пішуць людзі, якія паехалі з Беларусі па самых розных прычынах. Нядаўна прыйшоў ліст з Чыкага ад беларуса, які 30 гадоў не быў на Бацькаўшчыне. Ён напісаў, што слухае перадачы і вяртае для сябе родную мову, фактычна вучыць яе наоў.

Сяргей МАКАРЭВІЧ



Новы бібліятэчны блог

— Аляксей, як прыйшла ідэя стварэння падобнага блога?

— Ідэя прыйшла 2 гады таму. Я сам бібліятэкар, а таму неяк адчуў на працы, што мне асабіста не хапае бібліятэчных навінаў. У англамоўным Інтэрнеце хапае буйных парталаў, прысвечаных бібліятэчнай справе — у нас такога не было...

На той час адкрылася першая беларуская сістэма блогаў <http://blog.inf.by/>. Спачатку гэта быў толькі мой праект, потым паступова пачалі далучацца аднадумцы. Сталі з'яўляцца фотарэпартажы з месца значных бібліятэчных мерапрыемстваў, інфармацыйныя паведамленні.

— Хто займаецца напавненнем блога?

— У студзені 2006 года наш блог перайшоў пад эгіду Беларускай бібліятэчнай асацыяцыі і яе інфармацыйнай службы. Зараз у яго напавненні ўдзельнічаюць дырэктар інфармацыйнай службы ББА Юрый Дзядзёнак, Антон Саўко і я. Нядаўна да нас далучылася яшчэ некалькі сааўтараў з ліку бібліятэкараў. Мы заўжды адкрыты да падобнага супрацоўніцтва! Значыць, што блог вядзецца на рускай і беларускай мовах.

— Чаму блог, а не паўна-вартасны сайт?

— Блог рабіць лягчэй, асабліва веданні праграмаван-

ня не патрабуецца. Да таго ж сёння модна заводзіць уласны блог. Іх колькасць ва ўсім свеце штодня ўзрастае. Блог мае нават бібліятэка Кангрэса ЗША.

— Ці быў заўважаны ваш праект шырокай грамадскасцю?

— Так! У 2006-м блог заняў 2-е месца ў адпаведнай намінацыі Чацвёртага конкурсу кантэнт-праектаў, які арганізаваў партал TUT.BY. Сёлета на выставе ТІВО атрымалі дыплом 3-й ступені.

Зараз у пошукавых і рэйтынгавых каталогах наш блог стабільна трымае 2 — 3-е месцы ў раздзеле "Бібліятэкі" сярод шэрага зарэгістраваных там сайтаў. Максімальную колькасць наведвальнікаў зарэгістравалі перад гэтым новым годам — 1200 чалавек штодня. У сярэднім нас чытаюць каля 350 наведвальнікаў, якія праглядаюць каля 350 нашых старонак.

— У вашага блога шмат канкурэнтаў?

— У сегменце непасрэдна блогаў іх альбо няма, альбо мы пра іх проста не ведаем. Што датычыць сайтаў, то мне вельмі падабаецца чытаць матэрыялы Інтэрнет-старонкі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Магчыма, у хуткім часе менавіта яна возьме на сябе функцыі галоўнага бібліятэчнага партала нашай краіны...

— Якія перспектывы развіцця вашага праекта?

— Планаў на будучыню шмат! Напрыклад, хацелася б зрабіць серыю гутарак з беларускімі бібліятэкарамі, увогуле распырыць тэматыку блога. У гэтым годзе мы адкрылі раздзел "Відэа". Там вялікая колькасць ролікаў з бібліятэчнага жыцця. А таксама раздзел "Творчасць бібліятэкараў", дзе публікуюцца паэзія і проза нашых калег.

Да таго ж спадзіёмся ў далейшым інфармацыйна падтрымліваць шэраг праектаў ББА. Зараз зайшоўшы на адрас <http://kubok.bla.by/> вы можаце азнаёміцца з правіламі ўдзелу ў Кубку ББА па пошуку ў Інтэрнеце, арганізаванага спецыяльна для бібліятэчных работнікаў. Апошнія навіны пра рэспубліканскія спаборніцтвы мы апераўтуна змяшчаем на старонках нашага блога...

Даведка "LiMa". Блог — он-лайн дзённік (асабісты альбо на задазненую тэму), які складаецца з запісаў у адваротным храналагічным парадку. Некаторымі даследчыкамі разглядаецца як від СМІ — прадукт грамадскай журналістыкі, дзе аўтарам можа стаць кожны.

Гутарыў Сяргей ДУБОВІК
Фота аўтара

Мінск на мяжы стагоддзяў

Мінск расце і стае разам са сваімі жыхарамі — гэта асноўная думка прысвечанай 940-годдзю сталіцы выставы фотаздымкаў "Мінск +20", якая адчынілася ў кінатэатры "Цэнтральны" на пачатку верасня. Удзел у арганізацыі выставы прынялі беларускі фотартал "Знята", "Арт-Праект", інфармацыйны спонсар — "Аўтардыё", і куратар — Сяргей Міхаленка.

У аснову экспазіцыі пакладзены фотаздымкі, зробленыя Вадзімам Качаном на вуліцах Мінска ў 1987 годзе падчас святкавання Дня горада. Па словах аўтара, тады ён і не думаў, што праз дваццаць гадоў 12 з 60 зробленых ім фотаздымкаў дапамогуць людзям скласці ўяўленне пра тагачасны Мінск. Другую палову экспазіцыі "Мінск +20" прадстаўляюць працы маладых аўтараў, што ўваходзяць у склад групы "Шырыня 53" пад кіраўніцтвам В. Качана. Да творчай суполкі, якая існуе ўжо два гады,

належаць дастаткова вядомыя, нягледзячы на свой малады ўзрост, фатографы: Андрэй Дубінін, Анастасія Карнейчык, Наталля Танко, Таццяна Шырко.

Супастаўленне фотаздымкаў, зробленых В. Качаном і маладымі аўтарамі, утварыла своеасаблівы эроз настрояў, эмоцый, атмасферы Мінску 20-гадовай даўнасці і сённяшняга дня. "Мінск +20" — гэта гісторыя сталення адной сталіцы працягам у 24 фотаздымкі. Нягледзячы на малы адрэзак часу і тое, што на фотаздымках выяўлены людзі самага рознага ўзросту, адчувальнасць зменаў відавочная — у постацях, у выразе вачэй, ва ўсмешцы. Вулічкі, прыпынкі, забудовы горада таксама не просты фон. Гэта важная частка ў вымалёўцы цэльнага вобраза Мінска на мяжы XX і XI стст.

Па словах В. Качана, "Мінск +20" — толькі маленькая частка прац, прысвечаных нашай сталіцы. Наступным крокам стане жанравы тэматычны праект "Людзі. Асяродак пражывання", які можна будзе пабачыць ужо праз некалькі месяцаў. "Мы любім Мінск і будзем яго здымаць", — сказаў творчы кіраўнік "Шырыні 53".

Ганна КОТ

Таямніца яшчэ не раскрыта...

Леанід Дранько-Майсюк

— Мне давялося пабываць у еўрапейскіх сталіцах. І заўсёды я параўноўваў наш Мінск, нашу сталіцу з Лісабонам, Мадрыдам, Парыжам, Берлінам, Варшавай, Стакгольмам, Будапештам, Прагай... І ў гэтых параўнаннях часцей за ўсё выйграваў Мінск. І не таму што ён родны, свой. А таму, што гэта месца, таямніца якога яшчэ не раскрыты. Нялічаныя мінскія назвы жывуць у маім вершах, знікаюць мінскія будынкі жывуць у маёй прозе. У 1992 годзе ў эсе "Стомленасць Парыжам" я пісаў пра прывідную гасцініцу "Еўропа". І вось мінула 15 год і гасцініца аднавілася. Успамінаць, паэты заваць мінскія рэаліі — гэта і значыць адзначаць

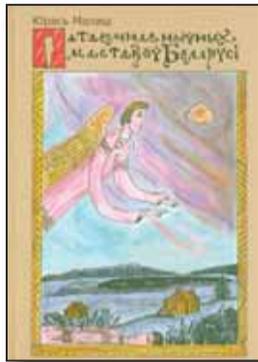
свята нашай сталіцы. Мінску не хапае беларускай мовы, катастрафічна бракуе беларускіх шылдаў і рэкламы. Гарвыканкам павінен прымушаць уладальнікаў крам, рэстаранаў, фірмаў, цырульніц, кінатэатраў і гэтак далей выкарыстоўваць у сваёй дзейнасці мову тытульнай нацыі.

Асабіста я адзначаю свята Мінска кожны дзень, бо лічу сябе мінскім вандроўнікам. Заўсёды спрабую выбіраць цікавыя маршруты, хаця іх не так шмат. Я лобуюся тымі дамамі, якія ёсць. Вельмі радуюся новым будынкам, якія з'яўляюцца. Асабліва вялікую асаду выклікае тое, што ў нас з'явілася ратуша. Высокімі тэмпамі ідзе работа на вуліцы Гандлёвай. Я, дарчы, таксама пра яе пісаў пад уплывам прозы Кузьмы Чорнага. Гэта Чорны ўзгадаў вуліцу Гандлёвую ў сваім рамане "Сястра". У 20-я гады вуліца была жывая, пасля яна заняпала. І вось, літаральна на нашых вачах аднаўляецца: паўстаюць новыя будынкі і ўжо можна ўбачыць будучую прыгажосць.

Гутарыў Ян АКУЛІН

Скарбы беларускага інсіту

Ад рукі напісаная кніга — як мастацкі твор, як выраб ручной работы з дрэва, жалеза або гліны. У яе асаблівая энергетыка. “Патаемнае найўных мастакоў Беларусі” (“Літаратура і Мастацтва”, 2007) — праект яркі і амбіцыйны. Тэкст на трох мовах, шматлікія каляровыя ілюстрацыі, а галоўнае — сама задума, змест кнігі, прысвечанай найўнаму (або інсітнаму) мастацтву Беларусі.



У дужках заўважу, што плюсы кнігі сталіся адначасова яе мінусамі. Бо калі б я была рэдактарам, то абмежавала б аўтарскую сваволью і зрабіла б чытальнай хаця б вокладку выдання.

“Што вылучае найўных мастакоў з шэрага іншых?” — пытаецца Ю. Малаш, аўтар кнігі-альбома, і дае наступны адказ: “Гэта перш за ўсё жаданне бачыць свет у дзівосных фантазіях”.

Юрась Малаш, мастак і супрацоўнік гісторыка-культурнага музея-запаведніка “Заслаўе”, спрабуе асэнсаваць прыроду інсіту на прыкладзе творчасці мастакоў-самавукаў. Сярод іх Фёдар Сухавіла, Сяргей Каваль, Галіна Заяц, іншыя, а найперш такія яркія асобы, як Алена Кіш (жыла на Капыльшчыне) і Язэп Драздовіч, што нарадзіўся ў Глыбоцкім раёне. Праўда, Драздовіч меў мастацкую адукацыю, але ў апошнія гады жыцця “пайшоў у народ” — падарожнічаў па вёсках і зарабляў на хлеб маляваннем дываноў. У заслаўскім музеі захоўваецца 30 яго работ і 11 — Алены Кіш.

Ёсць падабенства ў асабістых лёсах творцаў: абое не змаглі знайсці сабе пару для стварэння сям’і, сярод людзей лічыліся дзівакамі. У ваколіцах Грозава мясцо-

выя жыхары да нядаўняга часу памяталі жанчыну, якая ўпрыгожвала валасы папярочнымі кветкамі. (Там, дарэчы, мастачка і пахавана.) Язэп Драздовіч падчас сваіх ваюванняў не толькі маляваў, але і праводзіў асветніцкую работу (на гарбузах і лямпе дэманстраваў, напрыклад, будову сусвету), а платай за маляўнічыя ды-

Гісторык і этнограф Язэп Нарцызавіч таксама любіў маляваць азёры і поўні ў начным небе, але аддаваў перавагу не сентыментальным, а гістарычным сюжэтам: на яго дыванах узвышаюцца вежы старажытных замкаў і палацаў.

ваны нярэдка былі начлег і харчаванне. “Рай” Алены Кіш (30-я гады) упрыгожваюць дзівосныя цыбаты птахі, якіх вартуюць не толькі, не то тыгры. Побач з імі закаханыя на лодцы здаюцца маленькімі-маленькімі. Белыя бярозы па баках, белая поўня зверху і лебедзі знізу завяршаюць кампазіцыю, аточаную шы-

рокай квяцістай паласой. Прафесар Р. Шаўра пісаў пра дываны А. Кіш, што ў іх “спалучаюцца зямное, касмічнае, спазнае і яшчэ нязведанае”.

Гісторык і этнограф Язэп Нарцызавіч таксама любіў маляваць азёры і поўні ў начным небе, але аддаваў перавагу не сентыментальным, а гістарычным сюжэтам: на яго дыванах узвышаюцца вежы старажытных замкаў і палацаў. Вось як паэтычна піша пра гэта аўтар: “Творчым крэда найўнага мастака павінна быць бясконцае памкненне наблізіцца да ідэала Чалавека, Тварца, каб адчуць дзівосную Гармонію”.

У кнізе знайшлі адлюстраванне і работы жывапісцаў-прафесіяналаў, якія запазываюць прыёмы “найўнага” жывапісу.

Роспіс па тканіне бытаваў на Беларусі ў 50-я гады, а зацікавіліся ім мастацтвазнаўцы толькі ў 80-я, калі многія творы былі ўжо страчаны. Аўтарства некаторых вызначыць, на жаль, немагчыма, але і тое, што дайшло да нас, сведчыць пра таленавітасць нашага народа, яго прыроджаны густ і прагу характава.

Галіна КАРЖАНЕЎСКАЯ

Пра якасць рэгіянальнай паэзіі ўжо даўно б’юць у званы сталічныя крытыкі. З імі цяжка не пагадзіцца, але складваецца ўражанне, што правінцыйныя аматары пяра свядома не звяртаюць на гэта ўвагу. Для іх галоўным застаецца не змест, а колькасць напісаных радкоў. Хачу падзяліцца дрэнна прыхаванымі знаходкамі пачынаючых аўтараў з Прынямоння.

Смех і сумныя гронкі з рыфмаванай старонкі

З сумам піша Ю. Цюрын: “Не прадаць мне кнігу гэту, бо амаль што ўсе — паэты”. Дадзеныя словы хутка могуць стаць праорцам: усё больш людзей спрабуе рыфмаваць рэчаіснасць. Але вершы мала пісаць. Яны павінны неслі чытачам якіясь новыя ўражанні, прымушаць здзіўляцца і разважаць. Зрэшты, чытаючы мясцовыя паэмы, не цяжка ўтапіцца ў моры здзіўлення. Чакаеце прыкладу? Калі ласка.

Паспрабуйце растлумачыць мне, у каго гатовы ўтыкнуць свой меч пачуццямі М. Курыловіч, які сцвярджае: “Настрой змагаецца з іржой, і хвост твой сёння за мяжой... Слаў экспрэсіі з сажаю, можа гэта лобом?”. Уяўленне малое негрыянку з хвостом, у якую закахаўся спісаны робот. Пачуў адмову, заплакаў і спархнеў ад іржы...

Хто ж не складаў сэрэнды каханай жанчыне? Як у вас з адрэналінам? Так аб ёй яшчэ не пісаў ніхто! (Жадаў перакладаць радкі чужыя. Не стану. На мове арыгінала яны гучаць значна больш вобна). М. Сяроў піша: “Я так тебе люблю, што смерць твая была бы для мяня наградай. Какой позор, ты не прйдэш. Меня сосёт лохматый ёж”. М.Спорнік прызнаецца: “Нет, не плохо мне, мне просто тошно от твоих изрыганий дерьма”. Чым не класічны твор? Гэтыя радкі друкуе маскоўскі альманах “Литклуб”. А нехта шукае ў іх велічны сэнс, зразумелы далёка не кожнаму.

Чытанне гэткай “паэзіі” можа прывесці да праказальных непрыемнасцей не толькі асобнага чытача, але і ўвесь бліжні космас. Нездарма ж А. Слэшчоў заўважае, што пасля знаёмства з сучаснай літаратурай “Выйшаў месяц сушыць рэйтузы. Магчыма свет пакінулі Музы. Геаметрыя леса, ад жуды ні гука. Яна неўжлідава, дадаць жадаецца “Сука”. Дзіўныя вобразы шчырай душы. Яны выклікаюць нястрымнае жаданне злівацца разам з імі з занебных вышыняў. Зірнеш на іх, і з’яўляецца пытанне: які ж гэта геній здолеў сваімі метафарамі так расчуліць спадарожнік роднай планеты. Ці не пра ўласны талент піша сарамлівы творца, ад густу якога залежаць творчыя перспектывы ўсіх паэтаў-пачаткоўцаў Гродзенскага раёна?

Сутучным адказам на міжзорныя замалеўкі земляка гучыць цалкам зямное жаданне А. Наважылава: “Сярод фальшывых слоў пра гонар, сяброў, гатовы аблыгаць, прыемна ічыра бачыць водар і хоць каму па мордзе даць”. Памкненне зразумелае, але ж і ўдары ў адказ не выключаюцца. Густы ў людзей розныя, і не нам іх аспрэчваць.

Заўзятары валавога рыфмавання часам губляюць чалавечы выгляд і бессаромна прызнаюцца ў гэтым, напрыклад, як М.Зенін: “Я ў тэарыюм гляджу. Мабыць, гэта я сяджу”. Пасля знаёмства з гэтымі радкамі страшна бывае кроць на літаратурныя сустрэ-

чы. Паспрабуй, здагадайся, хто апынецца побач: можа, гэта будзе цмок у чалавечым абліччы. А за кім толькі не ганяюцца мае землякі. Вось А.Канановіч у творчым памкненні закахаўся ў звера з наростам на ніжняй частцы спіны, а яшчэ і лятаць навучыўся. “Я ўляцеў табе ў акенца, гнуў хрыбет, складаўся ў мосцік. Ты ж, як котка, скок у сены, паказаўшы мне свой хвосцік”...

Вельмі своеасаблівай селекцыяй заняты Ф. Чычкан. Скрэціваць здольны ён парой Біблію з Бхагавадгітай, а яшчэ прапаноўвае нам новыя стравы: “Не сенам арганізм свой падрыхтуйце, праціце без агляду на карыта... Вырогліваць памкіце ў найцудоўнасьць, няшмат зямляе у вочных маіх”.

Пры апісанні сваіх каханых некаторыя паэты гатовыя здэкавацца з мужчын і нават забіваць іх. Нездарма здзіўляецца А. Кавалеўская: “Бачу, балтаецца дзірка ў пятлі, а цябе там няма. Ты дзе, любіць?”. Не саромеецца апісваць жаданне накіраваць суджанага ў іншы свет і Р. Байкова: “Шкада, што нас з табой не абвянчалі, на небе прыхавала б я цябе”. І дадае: “Мне здаецца, што я вас кахала, але зло пакараў лёс калі раздзяліў нас, мо бед яму мала, на двух розных істот на Зямлі. Часу не стае хваліцца, трэба хутка зазямліцца”. Для М. Шаўчонок непатрэбен цэлы каханак, яна гатовая карыстацца ім па частках: “Не прыйдзеш ты, дык прыйдучь, можа, вочы. Вочы — толькі вочы. Потым — рукі, потым — вусны...”. Нават інквізітары так не рабілі...

Напрошваецца пытанне: захапляцца чытачу гэтакімі творамі, ці смяяцца з іх? Як ні дзіўна, адназначнага адказу я не знаходжу. Мне б без такіх падборак было б сумна на гэтай зямлі.

Дрэва паэзіі неаб’емнае па сваіх памерах. У ягоныя карані паміж волі ўплываецца кожны паэт. У ягонай лістоце з асалодай працуюць сотні сатырыкаў, крытыкаў, гумарыстаў. Усе яны разам ствараюць цудоўны літаратурнага жыцця, выносяць на агульны агляд яе лепшыя вобразы, так і выклікаючы рогат перапрацоўкі. Дзякуй ім за гэта.

Сябры мае, я не супраць: пішыце як мага больш, каб парадзісты не засталіся без працы. Але ці не лепш было б прыслухацца да парады Б. Карташова: “Напішаў радок таропка, паставіш у ім ты кропку, і чакаць два гады гатовы, пакуль незнарок прыйдзе новы радок. А мо лепей калоць мне дровы?”

У завяршэнні хачу супакоіць сталічныя бамонд паэзія Гарадзеншчыны нічым не горшая, чым у суседзяў. Маюцца і ў ёй свае жамчужыны. Проста ў гэтым артыкуле я выбраў найбольш заўважальныя няўдачы мясцовых шукальнікаў Музы.

Пётра СЯМІНСКІ

г. Гродна

Тапанімічнае падарожжа на Брэсце

У рэгіянальных выдавецтвах



Мажліва, я і памыляюся, але на мае вочы патрапіла першая з кніг, выдадзеных ТАА РВА “Вечерний Брест”. “Улицы Бреста рассказывают” — відэавочна, зборнік, укладзены з публікацый гарадской газеты. Аўтары — Л.Іларыёнава, Ю.Рубашэўскі, Н.Свінцілава, Т. Стасюк, агульная рэдакцыя вядомага брэсцкага журналіста

Пятра Цішука. Уступнае слова да кнігі напісаў старшыня Брэсцкага гарвыканка Аляксандр Пальшанкаў. Вось што, у прыватнасці, ён заўважае: “Праз два гады Брэст будзе адзначаць сваё 990-годдзе. Мы ганарымся, што ён з’яўляецца адным са старажытнейшых гарадоў рэспублікі, займаючы трэцяе месца пасля Полацка і Турава, і ў “Повести временных лет” ужо ў 1019 годзе згадваецца “як буйнае, добра ўмацаванае паселішча”. За мінулыя стагоддзі Брэст прайшоў цяжкі шлях барацьбы і перамог і сёння заслужана стаіць у шэрагу прыгажэйшых гарадоў нашай краіны.

Новая кніга даказвае гэта ёмкім публіцыстычным словам і пераканаўчай фотайлюстрацыяй, даносіць да чытача погляд розных эпох і грамадска-палітычных фармацый, сутнасць якіх можна вызначыць у тым ліку і па назвах вуліц. Некаторыя з іх змяняліся па некалькі раз, і

аўтары выдання вядуць нас па родным горадзе, даючы штуршок для паглыблення ў гісторыю, каб па-новаму зірнуць на сапраўднае...”.

Прыкладам, вуліца Акімачкіна (адзін з кіраўнікоў абароны Брэсцкай крэпасці ў 1941 годзе) раней называлася Рэчыцкай. “За польскім часам” вуліца Бялова (пад кіраўніцтвам генерал-палкоўніка Паўла Бялова часці і злучэнні Чырвонай Арміі вызвалілі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў Лунінец, Драгічын, Пінск, Кобрын, Брэст) называлася імем К. Станевіча. У 1939 годзе далі новую назву — імя Стаханова. У гады фашысцкай акупацыі — Кірхенгасе. У 1944 — 1965 гады — ізноўку Стаханова. А з 1965 — вуліца імя Бялова. Многія назвы звязаны з геральдычнай гісторыяй Брэсцкай крэпасці — Гаўрылава, герояў абароны Брэсцкай крэпасці, Шпітальны востраў, Зубачова, Карбышава, пісьменніка Смірнова.

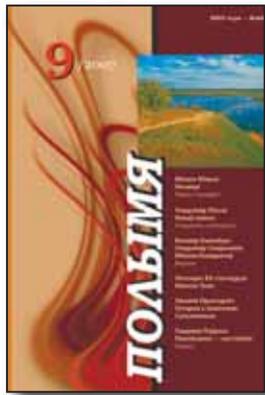
Ёсць у Брэсце і літаратурныя тапонімы: вуліцы Гоголя, Янкі Купалы, Міцкевіча, Пушкінская, набярэжная Францыска Скарыны, бульвар Тараса Шаўчэнкі, згаданая вуліца пісьменніка Смірнова.

Унікальны даведнік, падрыхтаваны брэсцкімі журналістамі, — добры прыклад для падобнай гісторыка-краязнаўчай працы. Няма ніякіх сумненняў, што па кнізе “Вулицы Бреста рассказывают...” можна вывучаць гісторыю роднага горада і ўвогуле краіны, а таксама арганізоўваць турыстычна-экскурсійную работу ў Брэсце.

Кастусь АДУЦЬКА

Удакладненне

Рэдакцыя “ЛіМа” выбачаецца перад пісьменнікам і вучоным Уладзімірам Мархелем за недакладнасць у пераказе яго выступлення, дапушчаную карэспандэнтам Я. Акуліным у нататцы “Яго слова ратуе і сёння” (“ЛіМ” №40, ст.2).



«Польмя» № 9

Паэтычная творчасць прадстаўлена ў часопісе вершамі Казіміра Камейшы, Уладзіміра Скарынькіна і Міколы Кандратава.

Перышты рамана Міхася Южыка "Лесвіца" (пачатак у № 8) разгортваецца менавіта на бытавой глебе. У жыцці разгалінаванай сям'і, пра якую вядзецца гаворка ў сюжэце, шмат розных праблем, міжасабовыя адносіны тут вельмі складаныя. Галоўны герой, галава сям'і Павел Багацька, спрабуе вырашаць праблемы "радыкальна" — пагрозамі, абразамі, скандаламі, нават шантажом. Але, зразумела, такія дзеянні нічога не выпраўляюць, адно паглыбляюць расколіну паміж бацькам і дзецьмі, жонкай, цеццай. Знервананы Багацька паступова псуе адносіны не толькі з уласнымі сямейнікамі, але і з братам, сястрой, пляменніцай... Канфлікт няўхільна разрастаецца. Адметна, што ніводзін з персанажаў не выклікае асаблівай сімпатыі. Письменнік быццам бы падкрэслівае, што людзі не бываюць абсалютна "станоўчымі" ці канчаткова "адмоўнымі", у кожнага — свае погляды на рэчы, свае жыццёвыя перакананні і прыярытэты... Інакш кажучы, гаворка ідзе не пра дрэнных людзей, а пра заганае ў чалавечай прыродзе. Сацыяльна-бытавое і маральна-этычнае суіснуюць у творы як непадзельнае адзінства, таму з'явы і факты рэчаіснасці, эмацыянальныя рэакцыі персанажаў, іх канфлікты і непаразуменні выглядаюць вельмі рэалістычна. У рамана аўтар сутыкае два погляды на чалавека, імкнецца выявіць унутраны супярэчнасці, уласцівыя чалавечай асобе...

У апавяданні Валерыя Гапеева "Кропка на карце" на бытавым матэрыяле раскрываецца ўнутранае аблічча чалавека, прыватнае жыццё мужчыны. Тут па сутнасці гаворка ідзе пра псіхалогію мужчыны, які, рэўнасна ахоўваючы асабістую свабоду ад жанчын, не заўважна дасягнуў спелы ўзросту і востра адчуў цяжар гэтай самай свабоды... Прага хатняй утульнасці, сямейнага цяпла ўсё больш авалодаюць героем. Урэшце лёс дае магчымасць выправіць становішча. Але якраз гэты шанец робіцца для персанажа прычынай яшчэ большага ўнутранага дыскамфорту, бо "адна справа — быць з жанчынай у думках разам і нават адну ноч рэальна паспаць з ёй, і зусім другое для яго — выносіць яе прысутнасць, яе жаданні, падладжванне пад яе з дня ў дзень, з месяца ў месяц, з году ў год..."

Сярод узорай прозы часопіса — асобныя раздзелы з апавесці Уладзіміра Ліпскага "Янкаў вянчок". У прадмове да публікацыі адзначаецца: "Гэта па сутнасці першы аб'ёмны і аб'ектыўны твор для дзяцей пра Янку Купалу, яго радавод, нялёгкае жыццё і ўзнёслую, прапачую творчасць. Апавесць <...> адрасавана бацькам, настаўнікам, выхавальнікам, студэнтам, школьнікам — усім, хто пажадае наталіцца гаючым Купалавым Словам, хто захоча сваёй душой зразумець душу нашага Гэнія".

Рубрыка "Легенды XX стагоддзя" прысвечана творчасці М. Танка.

"Публіцыстыка" прадстаўляе другі артыкул Таццяны Шамякінай з цыкла "Парадоксы нашага жыцця" (першы быў у № 3). Ва ўступе аўтар падкрэслівае: "Чытачам, магчыма, цікава ведаць, што я ўжо вельмі даўно вывучаю міфалагічнае мысленне. Пры гэтым высветлілася, што сучасная міфалогія яшчэ цікавейшая за стара-

Калі прыняць за аксіёму, што пэўнае ўяўленне пра бягучы літаратурны працэс можна скласці па публікацыях у літаратурна-мастацкіх часопісах, то атрымаецца доволі цікавыя малянак... Постмадэрнісцкія практыкаванні, што буйнай квеценню стракацелі некалькі год таму, паступова саступаюць месца спакойна-ўраўнаважанаму... быту. Асабліва выразна гэта бачыцца ў прозе. Раман Уладзіміра Дамашэвіча "На мяжы цяпення", апавесці Івана Карэнды "Вопаўская гасця", Уладзіміра Цішурова "Здрада" і Таісы Супрановіч "Пракрустава ложа", шматлікія апавяданні, навелы, абразкі ў вялікай ступені засяроджаны на бытавых праблемах, на будзённых клопатах чалавека... Прыгадваецца, як у адным з артыкулаў Юрыя Трыфанаў разважаў: "Але што такое быт? Ці то гэта — нейкія будні, нейкая хатняя паўсядзённасць, нейкая мітусня ля пліты, у крамах, у пральнях. Хімчысткі, цырульні... Так, гэта называецца бытам. Але і сямейнае жыццё — таксама быт. Адносіны мужа і жонкі, бацькоў і дзяцей, сваякоў дальніх і блізкіх — і гэта. І нараджэнне чалавека, і смерць старых, і хваробы, і вяселлі — таксама быт. І ўзаемаадносіны сяброў, калег па працы, каханне, сваркі, рэўнасць, зайдзрасць — усё гэта таксама быт. Але ж з гэтага складаецца жыццё!". І сапраўды, жыццё сённяшняга соцыуму складаецца нібыта якраз з пералічанага, а значыць быт — удзячная глеба для стварэння аб'ектыўнага партрэта героя нашага часу ў рэалістычным інтэр'еры... Аднак, думаецца, пісьменнік не павінен абмяжоўвацца баналізаванымі ілюстрацыямі будзённасці, а ўсё ж такі павінен імкнуцца да здзяйснення пэўнай "звышзадачы", праз бытавое ўздымацца да пытанняў быцця, маралі, этыкі, духоўных каштоўнасцяў...

Быт і жыццё

жытнюю. Задача "Парадоксаў..." — імкненне разбурыць некаторыя стэрэатыпы, якія інакш і можна назваць праўдзёнымі міфалагічнага мыслення. Прычым рэакцыя людзей на дадзенае публіцыстыку — таксама прадмет для вывучэння таго самага мыслення..."

У назву інтэрв'ю з Анатолем Сулянавым Зіновій Прыгодзіч вынес словы свайго суразмоўцы: "Духоўнасць, маральныя стрыжань умяцоўваюць прафесіяналізм".

Рубрыка "Незабытае" змясціла два матэрыялы, прысвечаныя неардыннарным асобам і выбітным вучоным-літаратуразнаўцам — артыкулы Вольгі Казловай "Мой хросны бацька. Слова пра Міхася Рыгоравіча Ларчанку" і Генадзя Праневіча "Поруч з Калеснікам. Хроніка апошняга дзясцігоддзя".

«Малодосць» № 9



Вераснёўскі нумар часопіса змясціў "Слоніміскі сшытак", які пачынаецца прывітальным словам старэйшых Слонімскага райвыканкама М. Касцюка.

Слонімішчына паэтычная прадстаўлена ў "Малодосці" цыклам вершаў Зыніча (Алега Бембеля) "Абшар прадвечнага святла", вершамі Алега Лойкі, Міколы Канановіча, Святланы Пракоф'евай, Ірыны Войткі і Алены Руж.

Сюжэты двух апавяданняў Аляксея Якімовіча — "Квіток" і "Страх" — прысвечаны сямейна-бытавым адносінам. Аднак стасункі паміж роднымі людзьмі зусім не сваяцкія... У першым творы ўвасоблена гісторыя бяздушных адносін да дачкі да ўсіх сваіх блізкіх — да бацькоў, да малодшага брата... Дзяўчынка-школьніца ў імкненні да фрывольнага жыцця вырадае сямейныя грошы, падманвае маці, без аніякіх ваганняў, нават загадзя прадумаўшы свае дзеянні, перакладае віну на бацьку і выклікае на яго міліцыю... У другім апавяданні адлюстраваны адзін з тых выпадкаў, пра якія ўсё часцей паведамляюць тэлевізійныя "крымінальныя хронікі": жонка "заказала" мужа. Але аўтар яшчэ больш "завастрыў" сюжэтную сітуацыю, — з маці заадно дзейнічае і дачушка... Нягледзячы

на тое, што пісьменнік пазбягае загалблення ў саму "псіхалогію злчынстваў", узаемасувязь сацыяльнага і маральнага ў апавяданнях выяўляецца вельмі выразна.

Сярод узорай прозы часопіса — апавяданне Кандрата Лейкі "Ганулька". Пра жыццё і дзейнасць аўтара твора — беларускага празаіка, паэта, драматурга і педагога <...>, які жыў у канцы XIX — пачатку XX стагоддзяў", расказвае Сяргей Чыгрын у артыкуле "Пакінуў Кандрат Лейка".

Сяргей Чыгрын з'яўляецца гэтаксама аўтарам матэрыяла "Якуб Колас і Слонімішчына".

Між іншым, пра даследчыцкую і творчую дзейнасць самога Сяргея Чыгрына — пісьменніка, "які жыве і працуе ў правінцыі, а маштабам сваёй краязнаўчай, літаратурнай работы сцвярджае сваё судакрананне з усёй Айчынай", змястоўна расказвае Кастусь Лешніца ў артыкуле "Краязнаўчы пісьменнік Сяргей Чыгрын".

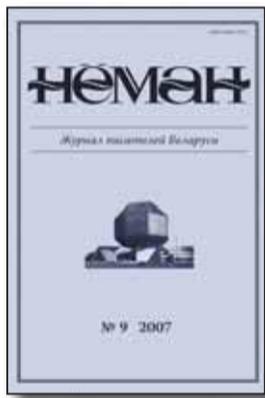
"Жыровічы — святы для нас куточак..." — такі эпіграф мае цыкл публікацый, прысвечаных славетнаму мястэчку, што знаходзіцца непадалёк ад Слоніма. Жыровічы вядомы не толькі ў нашай краіне, але і далёка за яе межамі — тут, у манастырскім саборы, захоўваецца адна з найвялікшых хрысціянскіх капітоўнасцяў — цудатворная ікона Маці Божай Жыровіцкай, якую ўшаноўваюць і праваслаўныя, і католікі. Пра гісторыю ўнікальнага абраза і яго цудатворную сілу вычарпальна расказвае праіерэй Героргій Сакалоў у матэрыяле "Святло Жыровіцкай іконы". А ў публікацыі "Другое адраджэнне семінары" навучніцы Мінскай духоўнай Семінары расказваюць пра гісторыю ўстановаў і пра арганізацыю вучэбнага працэсу. Студэнты падкрэсліваюць: "Тут усё скіравана на тое, каб вяхаць гарманічна развітую асобу. Прычым, гармонія гэтая носіць асаблівы характар: будучы святар павінен выйсці падрыхтаваным для нясення свайго апостальскага служэння ў сучасным свеце. Такой падрыхтоўцы садзейнічае не толькі вывучэнне спецыяльных багаслоўскіх навук, але і духоўная загартоўка, набываючы ў храме за богаслужэннем, у зносінах аднаго з адным, на послухах".

Часопіс працягвае друкаваць "Дзённікавыя нататкі" Уладзіміра Дамашэвіча.

У артыкуле "Зачараваны мастацтвам і любоўю" Анатоль Верабей анансуе кнігу Уладзіміра Карагевіча, якая рыхтуецца да выдання ў РВУ "Літаратура і Мастацтва", і дзеліцца з чытачамі некаторымі матэрыяламі з гэтай кнігі.

Рубрыка "Зямля і людзі" змясціла шэраг публікацый, прысвечаных Астрэмечаву — вядомай у рэспубліцы, "узорнай ва ўсіх адносінах" гаспадарцы. Сярод матэрыялаў — артыкулы Віктара Кавалёва "Курс — на Астрэмечаву", Раісы Баравіковай "Лёс — ад вытокаў", Алеся Карлюкевіча "Астрэмечаву": нараджэнне гаспадары".

«Нёман» № 9



Часопіс адкрывае паэзія Віктара Шніпа — "Балада адного года" (пераклад з белар. Браніслава Спрынгана). Твор складаецца з дванаццаці раздзелаў, кожны з якіх — гэта асобны лірычны верш, прысвечаны пэўнаму календарнаму месяцу: "Январь", "Февраль", "Март"... Між іншым, па фармальным прыкметам "Балада..." Віктара Шніпа не мае да жанру балады — сюжэтнага верша гераічнага, легендарнага або бытавога зместу — аніякіх адносін.

Абсягі нёманскай паэзіі пашырае творчасць Юрыя Сапажкова. Нягледзячы, што вершы вельмі адрозныя па тэматыцы, эмоцыях і гучанні, фактычна ўсім творам уласціва лірыка-філасофская загалбленасць думкі, выразная афарыстычнасць...

*Она давно разведена,
Но почему же, почему же
При наших встречах
мне она*

*Всё говорит
о бывшем муже.*

*Он деспот, чёрств и,
ко всему,
Друг друту вы не подходили!
А я завидовал ему:
Вот если б так
меня любили!*

Эпічная проза прадстаўлена ў часопісе раманаў Ніны Маеўскай "Холод донной воды" (пачатак, заканчэнне будзе ў наступным нумары). Духоўны свет галоўнай гераіні твора — Ганны Цітаўны — раскрываецца пераважна ў сацыяльна-бытавых варунках. Праца ў навукова-даследчым інстытуце, калегіяльна і сямейныя адносіны, успаміны эпізодаў маленства і юнацтва, дыялогі з маці... — усё падпарадкавана раскрыццю характару жанчыны. Прадметам уважлівага аналізу пісьменніцы робіцца ўзаемасувязь рацыянальнага і інтуітыўнага ў чалавечай прыродзе, сацыяльнага і спадчынна-генетычнага. Вонкава жыццё гераіні выглядае цалкам унарманаваным, нават паспяховым: яна зрабіла навуковую кар'еру, займаецца любімай працай, мае сям'ю, гадуе сына.

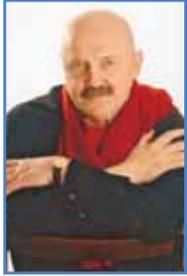
Аднак паступова высвятляецца, што яе ўнутранае жыццё вельмі супярэчлівае. Праблемы, якія не проста вярэдзяць душу жанчыны, але нават прыносяць ёй фізічныя пакуты, бяруць пачатак у далёкім мінулым, у малодасці... Там засталася няспраўджанае каханне Ганны, засталіся пэўныя тайны, якія непакоюць гераіню на ўзроўні падсвядомасці... Адзін з раздзелаў твора прысвечаны іншай падзейнай лініі, знаёміць з жыццём быццам бы старонніх людзей — не надта шчаслівых старых, якім дарослыя сыны не прыносяць асаблівай радасці на схіле год. Старэйшы сын з'ехаў з родных мясцін і ўжо пятнаццаць год не наведваў бацькоў, другі — горкі п'яніца... Але асобныя эпізоды раздзела ўтрымліваюць спецыфічныя намёкі, што гэтае кола герояў — зусім невывадковае, што неўзабаве аўтар выкрыве складаны сувязі паміж персанажамі.

У нацеле Раісы Тулік "Пятдесят шесть роз" разгортваецца сумная любоўная гісторыя. Працтытую некалькі характарыстык дзейных асобаў... Яна: "Вера Ивановна, полная женщина, несмотря на свои пятьдесят шесть лет, выглядела моложе". Ён: "Хотя Витка и любил женщин, но не воспринимал их всерьёз и надолго себя ни с кем не связывал в свои сорок пять лет". Між імі ўспыхнула каханне. Усё выглядае вельмі рамантычна: спатканне ў "беседе, увитой виноградом", шампанскае. Пасля перайшлі ў хату: "Она встала, протянула ему белье: "Стели постель", — а сама, взяв полотенце и сорочку, ушла в душ. Когда вернулась в сиреневой прозрачной сорочке, увидела, что он уже лежит в постели. Выключив свет и оставив только ночник, она прямо упала в его объятия". Пасля ночы каханні Віцька з'язджае, паабяцаўшы хутка вярнуцца. Ды не выпадае: хварэюць бацькі, ён не можа іх пакінуць. Аднак пра сваю каханую ён шчыра клапоціцца, дасылае ёй гасцінцы — "подсушенные колбасы", "бело-розовые куски солёного сала"... А ўжо калі Віцька вяртаецца, яго чакае сумная навіна: жанчына памерла. Віцька прыносіць ёй на магілу "пятьдесят шесть роз"... Восем такая гісторыя. Думаецца, каментары тут не патрэбны.

"Малыя" жанры прозы прадстаўлены ў часопісе апавяданнямі Івана Капыловіча, Кяміля Афарглы і Святланы Кражавай.

Сярод публіцыстычных матэрыялаў асабліва прыцягнуў увагу нарыс Нінел Красюк "Сашенька, девочка из пламени". Трагічная гісторыя, пра якую ідзе гаворка ў публікацыі, адбылася ў Мінску ў кастрычніку 1987 года. Дзяўчынка, што яшчэ не адзначыла і свайго першага дня нараджэння, у полым пажару атрымала апёкі чацвёртай ступені, фактычна не сумяшчальныя з жыццём... Пераадолеўшы неверагодныя выпрабаванні, пакуты фізічныя і маральныя, тая дзяўчынка стала сёння самадастатковым чалавекам, выявілася як таленавіты мастак. У гэтым найвялікшай заслуга яе Маці... Пра многае вымушае задумацца гісторыя Сашы Гушчы — пра чалавечую міласэрнасць і спагаду, пра веру і надзею, пра мужнасць... Заклучныя радкі нарыса — словы Наталі Рыгораўны, маці дзяўчынкі, сапраўды гучаць "как напутствие всем, кто столкнулся с бедой: "Не надо отчаиваться! Людей хороших на земле гораздо больше, чем плохих. Я говорю спасибо всем, кто нас поддержал, мы бы одни не справились".

"Литературная критика" прадстаўлена даследаваннем Анатоля Кудласевіча "Серьёзные игры для взрослых", дзе аўтар аналізуе творчасць Таісы Бондар; рэцэнзій Таццяны Старасценкі "И вновь польхает рябины пожар..." на зборнік Навума Гальпяровіча "Гэта ўсё для цябе"; аналітычным артыкулам Тамары Красновай-Гусачэнкі, прысвечаным творчасці Івана Сабілы і яго новаму рамана "Открытый ринг".

Анатоль
ЖУК

Усё ў мяне — як у жыцці,
Як цвет вясновы ў садзе...
Што несці мне, куды ісці —
Ўсё ноч і дзень парадзяць.

І большае дамаляваць
Не выпадзе ніколі.
Шчаслівы той, хто ўмеў кахаць,
І быў каханы доляй.

А ўжо калі такі разгон
Не лёг табе ў дарогу,
Жыві як продак твой, як ён —
Шануй людзей і Бога.

Надзея
ПАРЧУК

Я пішу для душы...

Я пішу для душы, мабыць,
толькі сваёй

І пішу толькі так,
як падказвае сэрца.
Мне б хацелася ўсіх
абарэць цеплынёй,
Толькі слоў найгарачых знайсці
не ўдаецца.

Не магу я спасцігнуць таемнасці той,
Што са словаў іскрысты

Ды гарыць, палымнее любою парой
І людзей праз вякі сагравае.

Я пішу не затым,
каб заўважанай быць, —
Ні пашаны, ні славы якраз не чакаю.
Проста грэшна маўчаць,
як душа не маўчыць,
Проста нельга трываць,
калі сэрца спявае.

* * *

Жывем датуль на белым свеце,
Пакуль у ім хаця б адна
Душа за нас прад Богам недзе
Малітву шэпча дапазна.

Пакуль нас тут хоць хто шкадуе
Не важна — блізкі ці чужы
Ды, як анёл, ад бед ратуе,
Датуль нам лёгка, любя жыць.

Дык будзьма ім і Богу ўдзячны
За свой пражыты кожны дзень —
І за шчаслівы, і няўдачны,
І за наступны, што — ідзе.

Вечная прага

Заўсёды будзе гэтак, як было.
Я не адкрыю, мусібыць, сакрэту:

Як да святла імкнецца матылёк,
Так чалавек — да шчырасці паэта.

Мы прагнем вечно існай цеплыні
І ўсё ніяк не можам адагрэцца.
Таму й прашу: о Госпадзі, натхні
Маю душу ўсяміласцівым сэрцам!

Мне сягоння чамусьці сумуецца...

Мне сягоння чамусьці сумуецца
І заснуць аніяк не магу.
З кім табе, любы мой, вечаруецца,
На якім, на чым берагу?

Пад якімі вятрам і ветразем,
І на хвалях якіх ты пывеш?
А ў нашым пакінутым беразе
Адзінота даўно ўжо жыве.

...Зноў заранка на ўсходзе займаецца,
Зноўку захад у ціхай журбе,
А ў рацэ мясяц з зоркай купаюцца,
Ну, а я — ўсё чакаю цябе.

...Новы дзень,
новы дзень нараджаецца! —
Ад красы не адвесці вачэй.
Веру: нас бераг наш дачакаецца,
Дык вяртайся, мой любы, хутчэй!

Твае вочы

Люблю я слухаць цішыню —
Таемнасць зорнай ночы,
Калі ж на досвітку засну —
Твае мне сняцца вочы, —
Нібы азёры ў ясны дзень,
Запоўненыя небам,
А мне так любя ў той вадзе,
Ды — прачынацца трэба...
Вяртацца трэба мне ізноў
Да мілай адзіноты:
Цяпер яна — мая любоў.
А ты? Не знаю, хто ты.
...Зноў акнуся ў цішыню —
Таемнасць цёмнай ночы,
Калі ж на досвітку засну —
Твае прысняцца вочы.

Развітайся верасень са мной...

Развітайся верасень ізноў
Па-сяброўску ветліва са мною
І паплыві на крылах жураўлёў
Надвяхоркам ціхім над зямлёю.

З-пад рукі глядзела яму ўслед,
Клін птушыны ў небе выглядала
І душы часцінку ў белы свет
Разам з жураўлямі выпраўляла.

Алег
САЛДУК

Восень

Якая восень залатая —
Ляцяць чырвоныя лісты.
Няўжо такое ўсё ж бывае,
Што у агні стаяць масты?
Што ты не толькі ноччу снішся,
Што і на яве — гэта ты,
Што ў неабсяжнай гэтай цішы
Больш галасоў, чым нематы?
А восень шчодро дагарае —
Які шыкоўнейшы касцёр!
І зноўку я цябе ўздываю
З лістоты аж да самых зор.

Шлях

Памерлым паэтам

Адыходзяць, приходзяць да Бога,
Ці да д'ябла — даруй мне, Господзь!..
Ціхамірна плыве па дарогах
Анікуды не вартая плоць.

Што яны на зямлі пакідаюць,
Нам не вымераць гэта нічым...
Аркестранты паднітыя граюць,
А цвярозае слова маўчыць.

Няхай будзе, паэты, вам пухам
Усім родная наша зямля,

Што на труны спалохана-глуха
Асыпаецца спакваля.

Мір усім вам — і добрым, і дрэнным,
Хто кахай, хто не змог дакахаць...
Няхай зорачкі вокам ядрэмным,
Ваши зорачкі ў вечнасць глядзяць.

Прыскеркі

Ізноўку сэрца забаліць.
За небасхілам сонца сядзе.
І не заўважыш сам, калі
Святла паменее ў паглядзе.

Глядзіш,
Не бачыш, а глядзіш,
Як дзень на спад ідзе паволі.
А навакол такая ціш,
Якой не будзе аніколі.

Ляжыць шаша,
Бяжыць шаша.
Няма канца ўсяму жывому.
І плача кволая душа
Па тым, шо ёй адной вядома.

* * *

О, як скрыпка некалі рыдала
У цыганскім стане за сямом:
Аж нябёсаў ёй было замала
І зямлі замала ёй было.

І душа ірвалася ў прастору,
І назад вярталася ізноў.
І гучала ў музыцы той гора,
Шчасце, безнадзейнасць і любоў.

А музыка з тварам шакаладным
Нават і вачэй не адкрывай.
І на выглед дужа ўжо няскладны,
Нешта вельмі складнае іграў.

У той міг, прасветлены, адзіны,
Я хацеў усім дапамагчы,
І абняўшы скрыпку, як жанчыну,
Моўчкі плакаць на яе плячы.

* * *

Скача шэры воўк цераз лясы,
Скача ён праз моры-акіяны.
Да царэўны незямной красы
Воўк ляціць, трымаючы Івана.

І здаецца, беднаму таму,
Гэта ўсім здаецца нам, напэўна,
Што ў сваім высокім цераму
Памірае з любасці царэўна.

Эй, хлапчына, свет Іван-дзівак,
Ты куды спяшаешся, нябога?
Воўк твой не іначай вурдалак,
А царэўна любіць там другога.

Ведаеш, чакаць ёй не з рукі,
Справа, брат, не царская такая.
Да таго ж заморскія царкі
Там цябе падаўна не чакаюць.

Ты ж ляціш па сушы, па вадзе,
Хутка ўжо і дома апынешся.
І царэўна вокам павядзе,
І ты зноў у дурнях застанешся.

Існасць

Я адшукаў свой страчаны спакой,
Калі аднойчы раніцою убачыў:
Твая рука ляжала пад шчакоў,
Прыпухлай і стамлёнай, па-дзіцячы.
Ты спала і спакойны гэты сон
Старайся я нічым не патрывожыць.
І цемра адлятала пад адхон,
І дзень ступаў у свет неперажожа.
І зразумеў тады я, што ў жыцці
Спыніцца трэба, добра азірнуцца,
Праз дзень прайсці,
праз ноч яшчэ прайсці
І ўранку зноўку да цябе вярнуцца.

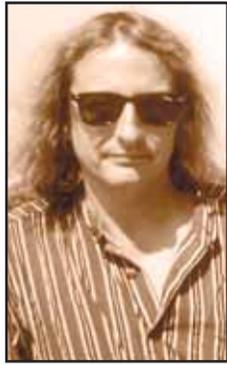
Трывога

У Бога дзён не надта многа,
Ён іх ашчадна раздае...
Не пакідай мяне, трывога,
За ўсіх, хто плача і пяе.
За нашу долю, нашу волю,
За неба роднае ў вачах,
І за малое, што патоліць
Свой лёс на матчыных руках.
За графамана і паэта,
За ворагаў і дружэбакоў,
За праведных і прайдзісветаў,
За здраду, вернасць і любоў.
Няхай славянскае вякамі
Праходзіць з намі праз усё...
Мне спраў няма да Муракамі,
А яшчэ болей — да Басё.

Сармацкі партрэт

Фрагмент рамана

Публікацыяй новага прыгодніцкага рамана вядомых аўтараў гэтага жанру Максіма Клімковіча і Уладзіміра Сцяпана часопіс "Маладосць" распачне свой новы, 2008-ы літаратурны год. Прапануем чытачам "ЛіМа" старонкі з твора.



Максім КЛІМОВІЧ



Уладзімір СЦЯПАН

Скарб мсціслаўскіх езуітаў, а гэта два пуды золата ды камяні каштоўныя ў дубовым куфэрку, знайшоўся выпадкова. Вада ў Віхры паднялася, падмыла высокі бераг. Стрыечныя браты Маліноўскія — Якуб з Раманам — аказаліся побач, калі валілася зямля. Звар'яцелі мужчыны. Не, каб па-разумнаму, па-людску... Ціхенька ды спакойненька сабраць, без ляманту і лаянкі. Мсціслаўскія чэкіды ў рудых шынялях і з чорнымі наганамі схпілі брацоў на берэзе. Нават не білі Маліноўскіх. Браты і так усё, што трэба было, хутка падпісалі, не спрачаліся. У сутарэннях загадалі Маліноўскім тупаць у далёкі канец, да сцяны, пасечанай кулям. Маглі Якуб з Раманам займаць па шаснаццаць кілаграмаў золата на брата, атрымалі па дзевяць грамаў свінца ў патыліцу...

цэнтам. Парукаліся моцна. Як даўно знаёмымі былі. Пакуль мсціслаўскі чэкід прыходзіў у сябе, Станіслаў Краеўскі спрытна выхапіў з кішэні паліто паперку. Гаспадар кабінета доўга вывучаў мадэрат і пячаткі новага ўзору з размаітымі подпісамі.

— Тэлеграму з Масквы атрымалі? — Краеўскі паправіў цяжкую лакаваную кабуру. — Відаць, прабіцца не могуць. Тэлеграму вам, таварыш Маркаў, павінны былі яшчэ ўчора даслаць.

Маркаў працягваў вывучаць дакумент, адно не нюхаў.

Станіслаў Краеўскі незадаволена паглядзеў на гадзіннік у куце кабінета.

— Так, — прамовіў і перавярнуў паперку Маркаў.

— Не хвалойцеся, глядзіце. Хто ж прырэчыць?

— І я кажу сваім падначаленым заўсёды. Ад Фелікса Эдмундавіча яшчэ да рэвалюцыі аднойчы чуў. Больш паперы — чысцей задніца, — сказаў і ўрачыста вярнуў дакумент.

— А як пра таварыша Дзяржынскага згадалі... Вам ліст. Прасілі ў рукі аддаць.

Гаспадар кабінета наструніўся, калі атрымаў заклееную капэрту са сваім прозвішчам, паднёс бліжэй да святла.

— Што, зуб спакою не дае? — спачуванне ў голасе Краеўскага адсутнічала.

— Трэцію ноч заснуць не магу, — паскардзіўся чэкід.

— Таварышаў накармаць трэба. Латышскія стралкі, з крамлёўскай аховы. Па-нашаму амаль не гавораць. Адданыя справе да апошняга, — сказаў падкрэслена гучна гасць і агледзеў кабінет.

— Сядайце, дзе зручней, як дома, не зважайце. Я хоць вокам хуценька прабягу, — узбуджана прапанаваў гаспадар кабінета.

Сам жа сеў да стала і пачаў чытаць ліст. З кожным радком, з кожным словам яго стомлены твар святлеў... Гасць стаяў і сачыў, як хутка мяняецца выраз твару гаспадара вялізнага і халоднага кабінета.

— Прашу прабачэння, таварыш Маркаў, а што гэта там такое за дрэвамі гарыць? — Станіслаў Краеўскі ўгледзеўся ў паўзмрок за вакном.

— Агітатары да нас прыехалі. Павеатраны шар спрабуюць надзімаць.

— Хто такія?

— Не хвалойцеся, сам дакументы прагледзеў-праверыў.

— Упэўнены?

— Так. Сапраўды надзейных мала, на франтах палеглі, — разгладжваў ліст і пасміхаўся гаспадар кабінета. — А вы даўно з ім знаёмыя?

— Даўно. Яны з маім бацькам разам катаргу адбывалі. Ён мяне на руках нёс, калі я з кая паляцеў і нагу зламаў.

— Зайздросьчу нават вельмі.

— Сокал! — раптам гукнуў чэкід свайго памочніка.

— Слухаю, — падляцеў, спыніўся сярэд пакою падначалены, — на шыі, як у краўца-габрэя — метр, вілася папярочная стужка з чорнымі жучкамі літар. — Вам. З Масквы, — сказаў і перадаў стужку.

— Краеўскі, Пельш, Лін-

дэрган... — варушыў вуснамі мсціслаўскі чэкід.

— Заўтра раніцай выйдзе машына, — маладзён перадаў і кароценькую стужку.

— Арганізуй латышскім таварышам вячэру добрую і начлег спраўны.

— А таварышу...

— Не твой клопат, Сокал. Таварыш Краеўскі ў мяне спыніцца.

— Мянуска такая геройская — Сокал? — пацікавіўся Краеўскі.

— Чаму мянуска? Прозвішча — сапраўднае, мясцовае.

— Я хацеў бы адрэзаць спіс глянуць, калі няцяжка. Уласна кажучы, дзеля гэтай справы мяне сюды і выправілі з паўнамоцтвамі.

— Яно так. Але ж вы з дарогі, можа, арганізуем вячэру, пасядзім, пагамонім, а потым і да спраў. Пра Маскву хацелася б пачуць.

— У Маскве халодна і нястача. Але заводы і фабрыкі працуюць, а цяжкасці, пра якія пішуць буржуйскія газеты, — з'ява часова, — Станіслаў Краеўскі паправіў цяжкую кабуру.

Ён працягваў глядзець у акно на зыркае поле.

— А я ўсё думаю, галаву кручу, тэлеграмы ці загаду з Масквы чакаю. Каб вы не прыехалі, заўтра б з раніцы чарговую скаў і адправіў. Самі ж разумееце, як яно з золатам сядзець у няведанні, — Маркаў выцягнуў з шафы кардонную тэчку і паклаў на стол. — Тут усё да месца. З паперамі ў мяне заўжды поўны парадак.

Шэрыя матузкі зацягнуліся на вузел. Маркаў калупнуў іх нязграбнымі пальцамі і паспрабаваў развязаць зубамі. Ускрыкнуў рэзка, як кіпенем пліхнулі. Краеўскі ўзяў спіс і сеў да стала. Побач паклаў зброю. Гаспадар пстрыкнуў выключальнікам.

— Наладзіць шар абавязкова. Свята ж заўтра, мітынг, аркестр, а між іншым, зуб адпусціла... — Маркаў пазяхаў, плямкаў.

— Золата дзе знаходзіцца?

— Пад надзейнай аховай, дарагі вы мой таварыш, чацвёрта чэкідстаў другі тыдзень пры ім, на крок не адыходзяць, а ключы пры мне. Спецыяльна з зямельнага банка сейф сюды перавезлі. Там ён не трэба. Зямля сялянам, а заводы, вядома ж, пралетарыяту... Эх! Як добра ўсё раней было, я на бронечыгнікі камісарам быў. З Феліксам Эдмундавічам у Гомелі мяцеж душылі... — летучэнна прамовіў мсціслаўскі чэкід і зазірнуў на паперы ў руцэ Краеўскага. — Нешта не так?

Спіс каштоўнасцяў уяўляў з сябе шэсць старонак друкаванага тэксту. На апошняй, у самым нізе — шэсць подпісаў і пячатка. Друкарская машынка прабівала літару "о" наскрозь, а таму папера выглядала як тое сіта, бо слова "золата" сустракалася ў кожным радку.

— Выдатна, — прамовіў Станіслаў Краеўскі.

— Не сядзім, рукі скаўшы. Так і перадайце таварышам. Робім усё, што можам. Бывае, і па тыдню боты не здымаем. Спім стаячы.

— Заўтра раніцай, — амаль шэптам вымавіў Краеўскі. — Спадзяюся... Разумеете, што ніводны чалавек ведаць пра гэта не павінен.

У адказ Маркаў задаволена хігнуў. У кабінет імкліва ўвайшоў Сокал.

— Тэлеграф не працуе.

Краеўскі паглядзеў на Маркава з непаразуменнем, нібыта той вінаваты.

— Не хвалойцеся, такое ў нашым горадзе бывае. Не часта, але здараецца. Мажліва, вецер. А з таварышамі як?

— Пасяліў, размясціў, забяспечыў, але яны вырашылі прайсціся...

Агітатары сядзелі за вячэрай, калі да іх у пакой увайшла трое ўзброеных мужчын: адзін у скураным паўпаліто і двое маўклівых і пахмурных у доўгіх шынялях. Размова атрымалася кароткай і добра зычлівай, гаварыў пераважна малады маскоўскі чэкід, пры гэтым рука яго ляжала на драўлянай кабуры. Ён найперш праверыў дакументы агітатараў, а потым пачаў распытваць пра шар, паліва да яго, і якую вагу іхні шар зможа падыняць у павеатра. Агітатары глумачылі з сапраўдным энтузіязмам... З размовы вынікала, што шар трэба надзімнуць як мага паўней, каб рэвалюцыйнае свята атрымалася. Агітатары паабяцалі сваю справу зрабіць і, нават, калі таварышы пажадаюць, то яны падымуць іх высокавысока, куды нават птушкі не лётаюць...

Маўклівыя, як каменныя слупы, латышскія стралкі перанеслі езуіцкі скарб з сутарэнняў у кабінет Антона Маркава. Пералічылі, перабралі і перагледзелі кожную рэч — усё сшылося да апошняга. Краеўскі і Маркаў задаволены, з палёгкай уздыхнулі. Краеўскі ўзяў невялікую дошку, з яе пазіраў вусаты шляхціц.

— Хто такі?

— Не святыя, — адказаў Маркаў. — Я гэтую дошку нават у спісы не ўносіў.

Латышы пачалі парадкаваць скарб па скураных сакважках з замочкамі. За вокнамі на пляцы чуліся ўзбуджаныя крыкі. Вецер матляў кумач сцягоў і лозунгаў, якімі большавікі паўпрыгожвалі старажытны, але заняваны горад. Антон Маркаў, паголены, у новай гімнасцёрцы, з ордэнам на грудзях задаволены пацёр рукі, калі схаваў у тэчку распіску на скарбы, атрыманую ад Краеўскага.

— А цяпер на мітынг. Народ чакае, — запрасіў Маркаў.

Краеўскі схаваў ключыкі ў кішэню.

— Затрымацца, на жаль, не зможам. Як прыйдзе ваш бранявік, едзем на станцыю... — шэптам паведаміў Краеўскі. — Як тэлеграф, працуе?

— Пакуль яшчэ не зрабілі, — азваўся ўсмешлівы маладзён у ботах.

— Сокал, таварышам паёк у дарогу.

Латышскія стралкі стрымана кінулі. Краеўскі глядзеў з дзіцячым захапленнем

на вялізны павеатраны шар за акном. У перадпакоі, калі ўсе выйшлі на калідор і рушылі да сходаў, Маркаў крыху затрымаўся, паклаў далонь на плячо свайго падначаленага, сціснуў.

— Тут заставайся. Як толькі тэлеграф запрацуе, дашлеш васьм гэта.

— Зраблю, — Сокал схаваў у кішэню паперку.

— Калі што якое, я на мітынг, там і шукай.

— Гэта ж два пуды таго золата, — цокнуў малады чэкід услед латышам і свайму начальніку, які падбегаў рушыў даганяць Краеўскага.

Мітынг у гонар шостага гадавіны рэвалюцыі зацягваўся. Маркаў хваляваўся, узышоў на абцягнутую кумачом трыбуну, пачырваневы. Ордэн на святочнай гімнасцёрцы гарэў, як свежая рана. Ён кідаў у натоўп мсціслаўцаў — сцішэлых, пахмурных, як восень, словы пра сусветную рэвалюцыю. А глядзеў прамоўца не на людзей на плошчы, а на раздзімнуты павеатраны шар. Абяцаў, што ворагаў вынішчыць, каб не заміналі будаваць працоўным Мсціслава светлую будучыню. Краеўскі з латышамі падышлі да агітатараў, павіталіся. Маскоўскі чэкід зазірнуў у ёмістую люльку, спытаў пра паліва... Агітатар адказаў і падзіўся на аднолькавыя скураныя сакважы ў руках змрочных чэкідстаў.

Маркаў убачыў, як Краеўскі з дужымі латышамі лезуць у люльку. Краеўскі памахаў рукой. Серп з молатам узняліся над згалелымі дрэвамі. Прамоўца змоўк. Людзі глядзелі на агромністы павеатраны шар, які пухіром хістаўся над ім. Антон Маркаў вітался на ўскінуў кулак. Да нагоўпу на плошчы бег з белай змяёй тэлеграфнай стужкі ў левай руцэ і з ускінутым наганам у правай, паўраспануты падначалены Антона Маркава. За ім пыхкаў дымам, тарахцеў, грукаець, быццам хацеў дагнаць і расціснуць Сокала, шэра-зялёны браніраваны аўтамабіль з кулямётам.

Калі малады круглатвары чэкід зразумеў, што не паспявае, спыніўся і тройчы стрэліў... Аркестр зайграў рэвалюцыйны марш, і гукі стрэлаў патанулі, рассыпаліся ў грукаце вялікага барабана. Вялізны павеатраны шар з чырвоным сярпом і молатам на тугім баку прыпыніўся, завіс над галавамі здзіўленых гледачоў. Напята вярхоўка раптам аслабла і павольна паляцела долу. Усходні вецер падхапіў шар, і ён паплыў над Мсціславам. Мітусіліся, як тыя мурашкі, людзі, нячутна лопаліся, як бурбалкі на брукаванцы, стрэлы.

Да польскай мяжы хоць і было далёка, але не зловіш, не прыомеш, не спыніш, не затрымаеш... Моцны ўсходні вецер будзе трымацца суткі. І шар будзе ляцець высока ў аблоках. Апусціцца за мяжой, побач з мястэчкам Ракаў, на берэзе плыткай, звілістай Іслачы.

Р. С. Антон Маркаў — мсціслаўскі чэкід, памёр праз тыдзень па дарозе на Маскву. Ліст ад Дзяржынскага аказаўся падробкай.

Дзяржынскі загадаў знайсці і знішчыць сына віленскага шляхціца, з якім вёў беспаспяхова дыскусію на катарзе. Станіслава Краеўскага шукалі да смерці жалезнага чэкідста, які ў маладыя гады марыў стаць манахам-езуітам.

Арт-пацеркі

15-ты сезон распачаў Сімфанічны аркестр Брэсцкага тэатра драмы і музыкі. Кастрычніцкую афішу адкрыла вялікая праграма з твораў П. Чайкоўскага і С. Рахманінава пры ўдзеле выдатных беларускіх салістаў — опернай спявачкі Ніны Шарубінай і лаўрэата міжнародных конкурсаў піяніста Васіля Негука. Канцэрт прайшоў пад кіраўніцтвам галоўнага дырыжора калектыву Аляксандра Сасноўскага. Дарэчы, для вядомага маэстра, які некалькі гадоў сумяшчаў гэту дзейнасць з працай у Беларускай дзяржаўнай музычным тэатры, а цяпер працягвае прыязджаць у горад над Бугам, працуючы ўжо на пасадзе кіраўніка Мінскага дзяржаўнага аркестра духавых інструментаў "Няміга", пачаўся 10-ты сезон у Брэсце.

Тры стогадовыя юбілеі адзначае сёлета беларуская тэатральная грамадскасць: у 1907 г. нарадзіліся Здзіслаў Стома (пра яго "ЛіМ" не так даўно згадваў), Леанід Рахленка ды Ісідар Балоцін. Радзіма актёра-купалаўца і рэжысёра, народнага артыста СССР Л.Рахленкі — г.п. Церахоўка, што ў раёне Добруша. Месца вучобы — Ленінградскі інстытут сцэнічнага мастацтва; у Ленінградскім рабочым тэатры пралеткульту пачынаў працаваць. А потым — купалаўскі тэатр, на сцэне якога артыст праслужыў паўстагоддзя, стварыўшы вобразы Сымона ("Салавей" З. Бядулі), Гарлахавацкага ("Хто смяецца апошнім" К.Крапівы), Старца ("Раскіданае гняздо" Янкі Купалы), Бубнава ("На дне" М. Горкага) ды інш. Як рэжысёр удзельнічаў у пастаноўках "Канец дружбы", "Партызаны", "Хто смяецца апошнім" К. Крапівы, "Без віны вінаватыя", "Ваўкі і авечкі" А. Астроўскага, "Скупы" Ж. Б. Мальера ды іншых. Здымаўся ў кіно.

Народны артыст Беларусі, уладальнік лірычнага тэнара Ісідар Балоцін родам з Бабруйска. Пачынаў творчы шлях у аматарскіх калектывах (бабруйска "Сіняя блуза" ды інш). Пасля заканчэння Беларускага музычнага тэхнікума ўдасканальваў сваё майстэрства ў студыі Дзяржаўнага тэатра оперы і балета БССР і неўзабаве стаў яго салістам. У рэпертуары І. Балоціна было больш як 60 оперных партый, сярод якіх Звездочот ("Залаты пеўнік" М.Рымскага-Корсакава), Саўка ("У пушчах Палесся" А. Багатырова), Ленскі ("Яўгеній Анегін" П. Чайкоўскага), Юродзівы ("Барыс Гадуноў" М. Мусаргскага), Герцаг ("Рыгале" Д.Вердзі). У партыі Пана Дамазы ("Страшны двор" С. Манюшкі) выступіў на сцэне Варшаўскай оперы.

Прэм'ерай сучаснай казкі-прыпавесці С. Кавалёва "Пясочны замак" адкрыў свой юбілейны, 70-ты, сезон Беларускай дзяржаўнай тэатр лялек. Апроч спектакляў для юных і нават самых маленькіх глядачоў, сталічныя лялечнікі прапануюць у кастрычніку вечаровыя паказы зусім не дзіцячых відовішчаў: "Чайка". Вопыт працывання паводле А. Чэхава, "Гісторыя аднаго горада" паводле М. Салтыкова-Шчадрына. Кульмінацый 70-га сезона будзе правядзенне ў 2008 годзе ў Мінску Міжнароднага фестывалю лялечных тэатраў. Першы такі форум адбыўся ў 1980 годзе, з 1990-га фэст набыў статус міжнароднага, праводзіўся да 1999 года ўключна і збіраў у нашай сталіцы лепшыя лялечныя тэатры свету. Аднаўленне міжнароднага фэсту лялечнікаў дазволіць нашай публіцы пабачыць лепшыя сучасныя работы калектываў з Еўропы, Азіі, Амерыкі, Аўстраліі, а тэатру-юбіляру — адзначыць сваё свята ў вялікай творчай кампаніі. Дарэчы, гэты сезон падарыць шэраг прэм'ер: і казак для дзяцей, і камерных спектакляў у рэпетыторыі.

С. ВЕТКА



У Рэспубліканскай карціннай галерэі Беларускага саюза мастакоў "Палац мастацтва" экспанавалася выстаўка твораў цудоўнага беларускага жывапісца і настаўніка, духоўна прывабнага і надзвычай сціплага чалавека Яўгена Каробушкіна, прысвечаная яго 75-годдзю.

Гімн прыгожаму свету



Вялікі жыццёвы і творчы шлях гэтага мастака — узор самаадданага служэння мастацтву, роднай зямлі, людзям, якіх вабяць шчырасць, цеплыня і чысціня яго дзівоснага сонечна-праменнага таленту. На суд глядача Яўген Каробушкін прадставіў каля 60 работ (партрэты, пейзажы, сюжэтныя творы, шматлікія нацюрморты), напісаныя ў асноўным на працягу апошніх пяці гадоў. Усе яны — нібыта высокамастацкая лірыка-паэтычная феерыя, жыццесцвярдзальная сімфонія, прыгожы аўтарскі гімн навакольнаму свету, які гожа адлюстраваны на палотнах праз буйства Колеру, Святла і Фарбаў.

Нарадзіўся Яўген Каробушкін у Чарнігаве, але самыя яркія ўражанні, незабыўныя на ўсё жыццё, дало яму спатканне з Беларуссю, з Гомельшчынай, дзе ў мястэчку Ветка ў родных дзеда і бабулі прайшло дзяцінства будучага мастака. Жыццё сярод сялян-працаўнікоў і натуральнай прыроды сфарміравала ў хлопчука своеасаблівы, непаўторны погляд на рэчы і свет, дзе літаральна ўсё — унікальнае, адзінакавае і цесна ўзаемазвязанае. Былі гады вучобы ў Расіі, у Маскоўскай мастацкай сярэдняй школе (яна знаходзілася побач са знакамітай Трацікоўскай галерэяй). Потым зноў — Беларусь: тагачасныя педагогічны імя

М. Горкага і тэатральна-мастацкі інстытуты. Яго настаўнікамі былі вядомыя беларускія мастакі-класікі: Іван Рэй, Віктар Грамыка, Май Данцыг і Хаім Ліўшыц. З 1966 года Яўген Каробушкін — пастаянны ўдзельнік амаль усіх значных рэспубліканскіх выставак, у 1974-м далучыўся да Саюза мастакоў. Працяглы час (1971 — 1992) ён паспяхова настаўнічаў у Мінскім мастацкім вучылішчы імя А. Глебава, выхаваў нямала вядомых сёння мастакоў. А калі працаваў у Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі (Інстытут гісторыі, Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору), дзе карыстаўся заслужанай

павагай і аўтарытэтам, калегі-вучоныя, між іншым, пад уплывам творчасці Яўгена Георгіевіча ды размоў пра прыгожае пачалі складаць вершы (!). Дарэчы, сёतोе зачыталася і на вернісажы мастака.

Нястомны працаўнік, Яўген Каробушкін увесць свой вольны час, найлепшыя пачуцці і думкі аддае гораца ўлюбенай справе — Мастацтву. Творчасць ён лічыць Боскай праявай, якая адкрывае ўсё новыя бязмежныя магчымасці ў спазнанні ды адлюстраванні Гармоніі і Прыгажосці Свету.

Лепшыя яго творы, якія заўсёды прывабліваюць глядачоў, знаходзяцца ў зборах Нацыянальнага мастацкага музея, Нацыянальнага музея гісторыі і культуры Беларусі, у фондах Саюза мастакоў, Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва, у Брэсцкім абласным краязнаўчым музеі, а таксама ў прыватных калекцыях — на радзіме і за мяжой: у Расіі, ЗША, Германіі, Галандыі, Ізраілі, Японіі. Работы Яўгена Каробушкіна, як правіла, не вымагаюць спецыфічнай "экскурсійнай" трактоўкі, простыя і даступныя для разумення кожнага аматара жывапісу. Яўген Георгіевіч узнагароджаны ганаровым медалём Беларускага саюза мастакоў "За заслугі ў выяўленчым мастацтве", але афіцыйнага ганаровага звання пакуль не атрымаў. Зрэшты, не званні сведчаць пра творчы дар...

Жывапісны талент Я. Каробушкіна засведчыла і сёлетняя юбілейная выстаўка (яго творы нават лекуюць душу і ўзняваюць настрой!). Асабліва захаплялі карціны "Дзень за днём" (1988), "Вечар на рэчцы" (2007), "Цюльпаны" (2006), "Белая конаўка" (2002), "Тры букеты на сінняй тканіне" (2006), "Восень" (2005), "Начны нацюрмонт" (2007), "Вёска Грэбень" (2001), "Вялікія званочки" (2007), "Кветкі і садавіна" (2006), "Букет і рэп-радукацыя" (2007) і іншыя.

Хай іх стваральніку спада-рожнічаюць радасць і натхненне. Здароў'я, здзяйснення ўсіх самых запавястных творчых мар і — нізкі зямны паклон Майстру!

Аляксандр РУНЕЦ, мастацтвазнаўца, вучань мастака

Едуць госці на яго радзіму...

Святкаванне юбілею Марка Шагала — падзея міжнародная, бо імя нашага знакамітага земляка вядомае ледзь не ва ўсіх краінах свету, ад ЗША да Ізраіля. Мастак нарадзіўся ў Віцебску, але праз 33 гады пакінуў гэты горад. Тым не менш, "віцебскія матывы" прайшлі праз усю яго творчасць. Таму менавіта Віцебск з'яўляецца своеасаблівым цэнтрам святкавання дня нараджэння майстра. Пра падзеі, прымеркаваныя да юбілейнай нагоды, я даведаўся, пагутарыўшы з дырэктарам Арт-цэнтра Марка Шагала ў Віцебску Людмілай Хмяльніцкай.

Семнаццатыя Міжнародныя Шагалаўскія дні распачаліся сёлета 7 ліпеня — адпаведна даце нараджэння славутага віцябляніна. З 1991 года, калі яго імя вярнулася на радзіму, такая імпрэза робіцца штогод. Часам ладзіцца вялікі фестываль, а часам мерапрыемства займае толькі адзін дзень. Але сёлета, калі адзначаецца — 120-годдзе з дня нараджэння мастака, Шагалаўскія дні будуць працягвацца амаль паўгода. Свята пачалося на Пакроўскай вуліцы, каля мемарыяльнага дома-музея Марка Шагала, прадстаўленнем Маскоўскага цырка Мікалая Чалнакова. Заслужаны артыст Расіі Мікалай Чалнакоў упершыню прывёз у Віцебск і сваю калекцыю фігурак клоунаў, якую ён збіраў па ўсім свеце. Адкрыццём яго выставы "Калекцыя ўсмешак" і распачаліся Шагалаўскія дні. А спецыяльна для маленькіх наведвальнікаў дома-музея і выставы Мікалая Чалнакова быў адкрыты фестываль дзіцячага малонка "Усмешка клоуна": кожны мог узяць паперу, фарбы і адлюстравць свае ўражанні і эмоцыі. Затым у Арт-цэнтры Марка Шагала адбылася прэзентацыя экспазіцыі, прысвечанай гісторыі стварэння ў

Заўтра ў Віцебску пачынаюцца Міжнародныя Шагалаўскія чытанні, прысвечаныя 120-годдзю з дня нараджэння мастака.

Віцебску шагалаўскага музея. А вечарам распачалося традыцыйнае свята "У гасцях у Марка і Бэлы", дзе зноў-такі выступалі клоуны. У той жа дзень адбыўся канцэрт знакамітага ансамбля ўдарных інструментаў пад кіраўніцтвам прафесара Маскоўскай дзяржаўнай кансерваторыі Марка Пякарскага. Праз некалькі тыдняў адкрылася выстава наўнага (інсцігнага) мастацтва з Масквы і Віцебска пад назвай "Прынашэнне майстру". А з 19 па 26 жніўня ў горадзе на Дзвіне ўпершыню праходзіла летняя школа мастацтваў для дзяцей і моладзі. У ёй удзельнічалі юныя мастакі і танцоры. "Я малюю танец, я танцюю малонак" — дэвіз гэтага праекта, і яго адметнасцю стала тое, што мастакі-пачаткоўцы вучыліся разумець танец, а танцоры — малонак. У гэтым эксперыментце бралі ўдзел вучні дзіцячай харэаграфічнай школы горада Гомеля і юныя мастакі з Віцебска, Латвіі і Германіі.

Мастакі з 15 кастрычніка семнаццаты раз пройдучы Міжнародныя Шагалаўскія чытанні. Як вядома, гэта навуковая канферэнцыя, удзельнікі якой выступаюць з дакладамі, прысвечанымі жыццю і дзейнасці Марка Шагала. Нягледзячы на тое, што яшчэ пры жыцці мастака яго творчай асобе прысвячаліся тысячы кніг і навуковых работ, даследчыкі кожны год знаходзяць новыя звесткі.

Падчас правядзення сёлетніх чытанняў у Арт-цэнтры адкрыецца выстава паштовых марак, прысвечаных Марку Шагала. На ёй будзе прадстаўлена каля 240 марак, паштовых блокаў і канвертаў, вырабленых у розных краінах свету, — адна з самых вялікіх калекцый такога кшталту. Яе, дзякуючы садзейнічанню пасольства ЗША ў Рэспубліцы Беларусь, прывезлі з

Бостана — менавіта там знайшоўся калекцыянер, які скрупулёзна збіраў тэматычныя паштовыя маркі ды канверты на працягу доўгага часу. Пасля паказу ў Віцебску незвычайная выстава будзе экспанавана і ў Мінску.

З імем Марка Шагала звязаныя і такія адметныя падзеі, як правядзенне міжнародных пленэраў. Іх было два — у 1994 і 1997 гадах. Іх завяршэнне прыпадала на час адкрыцця "Славянскага базару ў Віцебску", і таму выніковыя выставы ўдзельнікаў пленэраў экспанаваліся якраз ў межах праграмы сьляйнага фестывалю мастацтваў. Гэта было грандыёзнае шоу, якое разгортувалася каля гарадской ратушы. Традыцыя прыгожая, і яна, пэўна, будзе працягвацца.

Дарэчы, сёлета адзначаецца не толькі юбілей Марка Шагала, але і 70 гадоў з дня смерці Юдаля Пэна, мастака таксама вельмі знакамітага, які доўгі час жыў у Віцебску. Пэн, як вядома, быў першым настаўнікам Шагала. І, нягледзячы на тое, што іх супрацоўніцтва працягвалася толькі два месяцы, гэтыя творцы падтрымлівалі добрыя стасункі да самай смерці Юдаля Пэна. Пэн быў забіты 1 сакавіка 1937 года пры нявысветленых акалічнасцях. Сёлета ўвесну на адным з віцебскіх дамоў з'явіўся мемарыяльны знак у памяць пра гэтага знакамітага майстра.

Такім чынам, у гэтыя дні фестывальны горад на Дзвіне зноў збірае гасцей з розных краін. Вучоныя-гісторыкі, мастацтвазнаўцы, культуролагі, людзі, спрыччаныя да прафесійнай творчасці або захопленыя ёю аматары... Усе яны змогуць паўдзельнічаць у пазнаваўчай і захапляльнай юбілейнай імпрэзе, якая будзе працягвацца тры дні на радзіме Марка Шагала.

Алесь КРЫКОВІЧ

Гэта і нашы карані

Што аб'ядноўвае "бацьку" польскай класічнай музыкі Станіслава Манюшку, стваральніка першага расійскага гімна Восіа Казлоўскага і, напрыклад, аўтара знакамітага паланеза "Развітанне з Радзімай" Міхала Клеафаса Агінскага? Тое, што яны — нашы землякі, творчасцю, жыццём непарўна звязаныя з Беларуссю. Нядаўна ўвага грамадства зноў была звернута на гэты факт.

Фестываль з назвай "Музычная культура старасвецкіх сядзіб Беларусі" прайшоў у Мінску, Заслаўі і Паставах пры канцы верасня. Арганізатарамі выступілі Нацыянальная камісія Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА, Міністэрства культуры краіны, Беларускі дзяржаўны інстытут праблем культуры, Дзяржаўны музей гісторыі тэатральнай і музычнай культуры і Беларускі фонд культуры.

Галоўнай падзеяй гэтага фестывалю стаў рэліз двух кампакт-дыскаў. Першы — электроннае выданне "Музыка Беларусі XIX стагоддзя" — быў прэзентаваны ў Мінску. Сюды ўвайшлі 36 малавядомых твораў 13-ці кампазітараў: Канстанціна Тызенгаўза, Напалеона Орды, Станіслава Манюшкі, Антонія Радзівіла, Міхала Клеафаса Агінскага ды іншых. "Трэба звярнуць увагу на тое, што назва дыска не "Беларуская музыка XIX стагоддзя", а менавіта "Музыка Беларусі XIX стагоддзя", — падкрэсліў старшыня Нацыянальнай камісіі па справах ЮНЕСКА Уладзімір Шчасны. — Гэта значыць, што тут прадстаўлены творы і тых кампазітараў, якія лічылі сябе часткай польскай ці рускай культуры". Уладзімір Шчасны адзначыў таксама, што галоўная мэта такіх праектаў — зрабіць больш разнастайным выбар твораў класічнай музыкі, якая можа стаць даволі папулярнай сярод шырокага кола слухачоў. Аднак выданне, якое прафінансавала ЮНЕСКА, з'яўляецца некамерцыйным і набыць яго людзі проста не могуць. Але, як запэўніла мяне Зінаіда Кучар, Дзяржаўны музей гісторыі тэатральнай і музычнай культуры Беларусі, дырэктарам якога яна з'яўляецца, мае права выпусціць новы тыраж дыскаў і пусціць іх у продаж. Гэта будзе зроблена ў наступным годзе, тады ж з'явіцца ў продажы і выданне "Музыка Беларусі XX стагоддзя", якое было прэзентавана раней.

Другім дыскам, прадстаўленым у межах фестывалю, стала мультымедыянае вы-

данне, прысвечанае Заслаўю. На CD змешчаны раздзелы пра гісторыю горада, яго сучаснасць, фота і відэагалерэя. Яго прэзентацыя адбылася ў Заслаўскай дзіцячай школе мастацтваў. Тамсама прайшоў вернісаж прывезенай са сталіцы экспазіцыі "Музычная культура сядзіб Беларусі" з выявамі кампазітараў і сядзіб, а таксама канцэрт камернай музыкі. "Я думаю, што правядзеннем гэтага мерапрыемства мы яшчэ раз падкрэсліваем значнасць і нашых гістарычных каранёў, і мастацтва, — мяркуе начальнік аддзела культуры Мінскага райвыканкама Сяргей Шаблыка.

— Сённяшні фестываль — яшчэ адна старонка ў развіцці пудоўнага старажытнага горада".

Падчас фестывалю ў Дзяржаўным музеі гісторыі тэатральнай і музычнай культуры адбыўся "круглы стол", за якім сабраліся даследчыкі з Беларусі, Расіі, Літвы і Украіны. Яны абмяркоўвалі праблемы вывучэння, захавання і інтэрпрэтацыі музычнай культуры старасвецкіх сядзіб.

Завяршыўся фестываль у Паставах — экскурсіям, канцэртам трыо "Вытокі" і спектаклем Мінскага абласнога драматычнага тэатра "Паланез на развітанне". Горад Паставы быў абраны арганізатарамі імпрэзы не проста так: там захавалася палац Канстанціна Тызенгаўза. Праўда, сёння ў палацы знаходзіцца раённая бальніца. Але, як вядома чытачам "ЛіМа", яе галоўны ўрач Уладзімір Чакавы заняўся справай адраджэння гістарычнай памяці, захавання культурнай спадчыны. Ён паклапаціўся пра стварэнне арыгінальнага інтэр'ера, кафэ, на посудзе якога — выявы герба Тызенгаўзаў. Зразумела, навуковага падыходу тут малавата, але энтузіязм Уладзіміра Чакаваго не можа не выклікаць захаплення. І вось чаму.

"Сёння шматлікія сядзібы проста разбураюцца, — расказвае Зінаіда Кучар, — і на іх трэба звярнуць увагу грамадства. Калі будзе зверну-



та ўвага, тады пойдзе праца. Раскатураць трэба людзей, каб яны ганарыліся сваёй спадчынай і не чакалі, пакуль дзяржава выдаць сродкі на аднаўленне... У 1990-я гады была такая тэндэнцыя: пазначыць нейкую мясціну і рабіць там філіял Дзяржаўнага музея. А мясцовыя ўлады нават і не думалі самі клапаціцца як-небудзь пра тую мясціну. Даходзіла да таго, што мне тэлефанавалі за 300 кіламетраў і гаварылі: "Зінаіда Лявонаўна, у нас тут помнік птушкі абседзелі, прыедзьце і памыйце". Пакуль мясцовае насельніцтва не зразумее, што трэба таксама і самім укладаць грошы ў развіццё культуры, нічога станоўчага не будзе".

На мой погляд, развіццё турызму і правядзенне фестывалю кшталту "Музычная культура старасвецкіх сядзіб Беларусі", проста неабходныя спрыяльныя фактары для вырашэння праблемы захавання нашай культурнай спадчыны. І вельмі слушная думка Зінаіды Кучар праводзіць такі фестываль рэгулярна. Святы, фестывалі, канцэрты ўздзейнічаюць на людзей лепш, чым загады, указы і дырэктывы. Сёлета гэта пацвердзілася радасцю і гордасцю ў вачах жыхароў Заслаўя і Паставаў.

Алесь КІРЬКОВІЧ

На здымку: дырэктар Дзяржаўнага музея гісторыі тэатральнай і музычнай культуры З. Кучар.

Фота Віктара Кавалёва

Эбру, у пэўным сэнсе, — доўгажыхар планеты. Але многія нашы суайчыннікі, мабыць, пра яго нават не чулі. Пазнаёміцца з эбру, адкрыць для сябе гэтае загадкавае слова і тое, што хаваецца ў ім, мне давялося... у Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Дакладней, у лабірынтах яе галерэйна-выставачнага комплексу, дзе вераснёвым надвячоркам пад кіраўніцтвам Фёдара Ястраба праходзіла прэзентацыя міжнароднага мастацкага праекта "Усведамленне міфа".

А вы бачылі эбру?

Жываліс, фотаработы, скульптура, графіка, медыя-арт... Творчасць удзельнікаў той выстаўкі — а яны прадстаўлялі без малага дзесятак краін — уражвала разнастайнасцю ідэй, жанраў, форм, індывідуальных почыркаў, тэхнік. Што ні мастак — то свой прафесійны нораў і адпаведная выяўленчая мова: ці да няўцяжнёсці складаная, ці знарочыста спрошчаная, ці мудрая сваёй трапнасцю і чысцінёй. На такіх прадстаўнічых і маштабных вернісажах стамаляешся ад уласнага памкнення ахапіць неабдымнае, таму нават можаш абмінуць варгы ўвагі твор, калі ён адразу не кінуўся нахабна табе ў вочы.

Але, уявіце сабе, у стракатай чарадзе карцін мой позірк вылучыў і дзве звонку немудрагелістыя дэкаратыўныя работы з агульнай прастай назвай: "Кветкавы матыў". Аўтар — Баяр Гюзін, Турцыя. Дыптых складаюць падобныя між сабой фантазіяныя галінкі, якія розніцца не толькі колерам суквеццяў. Прывабнасць іх дзіўнай някідкасці ды нязвычайнай колеравай чысціні, як высветлілася, мае адмысловы рэцэпт: папера, натуральны пігмент, эбру.



Загадкавы сэнс іншаземнага слова давялося, дзякуючы арганізатарам выстаўкі, збольшага расшыфраваць.

Дакладна невядома, дзе і калі нарадзілася мастацтва эбру. Аднак яго самыя яркія ўзоры з'явіліся ў часы Асманскай імперыі, а ў сучаснай Турцыі гэтае мастацтва папулярнае па сённяшні дзень. Вось таму эбру нярэдка называюць традыцыйным



турэцкім мастацтвам. Дарэчы, найстаражытныя з работ у тэхніцы эбру, знойдзеныя у Турцыі, датуецца 1539 годам.

Што б там ні было ў гісторыі гэтага культурнага феномена, а ў нашы дні эбру — мастацтва апрацоўкі паперы — называюць "турэцкім роспісам пад мармур", а на Захадзе прасцей: "турэцкая папера".

Фарбы для эбру атрымліваюць, зрабляючы ўручную ў каменнай ступцы каларовую глебу і мінералы, змешваючы ўтвораны парашок з жоўцевым пухіром быка і з вадой. Затым бяруць паднос (ці сподак) з высокімі беражкамі, запаўняюць спецыяльна падрыхтаванай вадой. (У ваду папярэдне ўмешваюць загусцелы да стану воску нектар кветкі гевена, або астралагуса, што расце ў Анатоліі. Далей пры дапамозе пэндзля (ён робіцца з драўніны куста ружы і конскага валосся), рухамі лёгкага пастуквання фарбу наносіць на паверхню вады, якой напоўнілі паднос. Дзякуючы адмысловай тэхніцы, майстры эбру фармуюць жааданую выяву, пасля чаго на ваду аспярожна апускаецца аркуш паперы. Потым папяровае палатно неабходна зняць і прасушыць...

Усё тут, пагадзіцеся, нагадвае апісанне старадаўняй варажбы. Але ж гэта — традыцыйная тэхналогія эбру, працаёмкі працэс, які папярэдне чае з'яўленню далікатнага твора.

Напэўна, калі б мы пагутарылі з аўтарам "Кветкавага матыў", дык удалося б яшчэ і пачуць, і асэнсаваць нейкі таемны, увасоблены ў колерах, сакральны змест. Невыпадкова ж гэты ўзор эбру апынуўся ў экспазіцыі, прысвечанай усведамленню міфа...

Я. КАРЛІМА

Фота аўтара.

Парад планет

Першыя канцэрты новага філарманічнага сезона ў сталіцы дала наша творчая моладзь, лаўрэаты міжнародных конкурсаў: свята музыкі для мандаліны ў Малой зале імя Р. Шырмы Беларускай дзяржаўнай філармоніі наладзілі Наталля Корсак і яе калегі, а ў Вялікай зале адбылося сольнае выступленне піяніста Юрыя Блінова. Два выбітныя канцэрты адначасова і ў адным будынку! Праз нейкі час урачыста распачаўся і сімфанічны сезон... Вось такія атрымаліся ўваходзіны ў новы творчы год — знамянальны (сямідзесяты!) для галоўнай канцэртнай установы краіны.

Нягледзячы на падзенне грамадскага прэстыжу акадэмічнага філарманічнага мастацтва ў нашай краіне, на яго недаацэнку, сур'ёзныя канцэрты адбываюцца, пераамянаюць лепшых музычных традыцый захоўваецца. На беларускім арт-небасхіле ўзыходзяць зоркі новых талентаў, на ім гаюцца асобы-«планеты», знаны музыканты сучаснасці, яго асвятляюць знаёмыя і родныя

імяны самаадданных айчынных творцаў.

Тыдзень таму прагучаў шэдэўр Г. Ф. Гендэля — "Месяц". Выкананне знакамітай араторыі прысвячалася 30-годдзю творчай дзейнасці Пятра Вандзілоўскага — галоўнага дырыжора Дзяржаўнага камернага аркестра Беларусі (дарэчы, аркестр спраўляе сёлета сваё 40-годдзе). У бліжэйшую нядзелю з нашым сімфанічным аркестрам выступіць навучэнцы Рэспублі-



канскага каледжа пры Беларускай акадэміі музыкі, а 18-га — колішні выхаванец каледжа, цяпер студэнт БДАМ, лаўрэат шматлікіх міжнародных музычных спаборніцтваў, дыпламант сёлетняга конкурсу імя П. Чайкоўскага скрыпач Арцём Шышкоў...

Словам, працягваецца гісторыя Беларускай дзяржаўнай філармоніі, якая, нягледзячы на перыяды эканамічнай нестабільнасці, за-

хавала ўсе свае разнажанравыя калектывы, улучыла ў творчае жыццё маладых выканаўцаў, дапамагае раскрыцца новым талентам. І шчыра прымае гасцей. У гэтым сезоне да нас абяцалі завітаць знакамітыя расіяне: Уладзімір Мінін са сваім хорам, Квартэт імя М. Глінкі, піяністы Міхаіл Вакрасенскі, Станіслаў Ігальскі. Падчас I Міжнароднага конкурсу выканаўцаў імя М. Ельскага, за-

снавальніка скрыпачнай школы ў Беларусі, чакаюцца выступленні шановных чальцоў журы.

Асабліва ўвага надаецца творчасці беларускіх кампазітараў: не так даўно публіка віншавала Віктара Войціка, наперадзе — філарманічныя прэм'еры і аўтарскія вечары Дзмітрыя Смольскага, Андрэя Мдзівані, Алега Залётнева. Юбілей справяць дырыжоры Аляксандр Анісімаў, Міхал Казінец, піяніст (і мастацкі кіраўнік БДФ) Юрый Гільдзюк...

Знамянальна, што сёлета Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі таксама святкуе: 75! На яе шматлікіх выпускніках, студэнтах, педагогах, як вядома, трымаецца ўсё музычнае жыццё краіны, прынамсі, філарманічная дзейнасць. Так што "ўсебакова юбілейны" канцэртны сезон уяўляецца сапраўдным парадам планет і зорак.

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

На здымку: П. Вандзілоўскі, галоўны дырыжор Дзяржаўнага камернага аркестра Беларусі.

Фота Ігара Кузняцова

Адкрыццё пяць год таму, 17 кастрычніка 2002-га, дзяржаўнай установы "Палац культуры г. Маладзечна" стала важнай і адметнай падзеяй у культурным жыцці не толькі горада ды раёна, але і ўсёй Мінскай вобласці і, нават, краіны. Своеасаблівы, прыгожы і велічны па сваёй архітэктуры палац у хуткім часе стаў запатрабаваным цэнтрам правядзення конкурсаў, канцэртаў, святаў і фестываляў самага рознага ўзроўню.

Падчас наведвання ў Маладзечна, невялікую экскурсію для журналістаў па цэнтральнай установе культуры горада правяла вядучы метадыст інфармацыйнага аддзела палаца, журналіст па адукацыі, Людміла ЦАР.



Сталыя справы маладой установы



Неафіцыйна палац падзяляецца на дзве часткі: канцэртную, з утульнай залай амаль на 900 месцаў, і клубную, якая ўлучае канферэнц-залу, а таксама харэаграфічную і выставачную (на той час там экспанаваліся работы, прадстаўленыя аддзяленнем дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва музычнага вучылішча), зімовы сад з фантанчыкам, шмат невялікіх кабінетаў; трэці паверх — адміністрацыйны, яго займае аддзел культуры райвыканкама.

У палацы, дырэктар якога Святлана Сарока, працуе 150 чалавек. Аўтарытэт маладой установы падмацавала тое, што па выніках работы ў мінулым годзе яна прызнана пераможцам у абласным спаборніцтве па развіцці культуры ў рэгіёне ў намінацыі "Лепшы клуб года" і пераможцам раённага спаборніцтва сярод устаноў сацыяльна-культурнай сферы.

Арганізацыйная структура дзяржаўнай установы складаецца з наступных аддзелаў: культурна-дасугавая дзейнасць, па рабоце з дзецьмі і моладзю, традыцыйнага мастацтва, мастацкай самадзейнасці, культурна-масавых мерапрыемстваў, а таксама інфармацыйнага, мастацка-афарміцельскага, інжынерна-тэхнічнага комплексу... Створаны 34 клубныя фарміраванні, з якіх 17 — для дзяцей. Дзевяць калектываў маюць розныя ганаровыя званні, у тым ліку заслужаны аматарскі калектыв Беларусі ансамбль песні і танца "Спадчына", якім з дня заснавання вось ужо



47 гадоў кіруе Іосіф Сушко, узорны харэаграфічны ансамбль "Сонечныя праменьчыкі" (кіраўнік — Людміла Барысевіч)...

Унутранае ўбранне палаца зроблена з густам, з творчай фантазіяй і мастацкім палыходам. Супрацоўнікі установы імкнуча, каб агенчыкі захаплення паступова перарастаў у творчасць, а яна, у сваю чаргу, бруістай крыніцай далучалася да самабытнай плыні беларускага мастацтва. З першага года работы Палаца культуры творчыя асобы згуртаваліся ў народнае клубнае аб'яднанне "Майстар", якое ўзначальвае член Беларускага саюза майстроў народнай творчасці Вольга Маслава. Сярод кі-

рункаў творчасці аб'яднання — разьба па дрэве, бісера- і лозапляценне, вышыванка, вышыўка...

Тры гады таму ва ўстанове ўтворана літаратурна-краязнаўчае аб'яднанне "Агмень" (кіраўнік — літаратар Таццяна Атрошанка), да якога далучыліся людзі розных пакаленняў, улюбёныя ў родны край і схільныя да прыгожага пісьменства. Сваім дэвізам яны абралі словы: "Цяпло агменю ў сэрцы зберажом і сэрцы іншыя цяплом сагрэем". Уздзялінікі аб'яднання пастаянна праводзяць вечары-ўспаміны, сустрэчы з пісьменнікамі-землякамі.

У Палацы культуры штогод ладзіцца каля 400 масавых мерапрыемстваў,

сярод якіх да трох дзесяткаў фестываляў, святаў і конкурсаў міжнароднага, рэспубліканскага і абласнога маштабу: Нацыянальны фестываль беларускай песні і паэзіі "Маладзечна", "Тэатральныя скрыжаванні", "Маладзічок"...

А яшчэ, Палац культуры мае асабістае выданне, якое цалкам падрыхтоўваецца да друку інфармацыйным аддзелам, — беларускамоўную газету з красамойнай назвай "Авацыя" (рэдактар — Альберт Аўчыннікаў). На яе старонках адлюстроўваюцца рознапланавыя падзеі з культурнага жыцця горада; здзяйснююцца спецыяльныя выпускі да разнастайных святаў і значных мерапрыемстваў.

Супрацоўнікі інфармацыйнага аддзела ствараюць змястоўныя буклеты пра калектывы, рэкламныя праспекты аб'яднанняў і клубаў, нават падрыхтавалі літаратурна-мастакі зборнік паэтаў Маладзечаншчыны "Прызнанне ў любові і каханні". Аддзел таксама арганізуе літаратурныя ды краязнаўчыя мерапрыемствы, духоўныя вечары, канцэрты, ладзіць агульнагарадскія святы беларускага пісьменства. Усё гэта працуе на карысць Палаца культуры — месца выхавання ў людзях пачуцця прыгожанага, фарміруе светапогляд на прыкладах нацыянальных каштоўнасцей.

Віктар КАВАЛЁЎ
Фота аўтара

Юбілеі



Падчас сняданка на траве

Для аднаго з нашых тэатраў заканава пераклад п'есы Алены Паповай "Маленькі свет". Міжволі натрапляю на фразу, якая прымушае задумацца: "Па натуре чалавек нядрэнны, але і ў такіх даволі шырокай гама пачуццяў. І свае цёмныя куткі, у якіх ёсць месца і роўнасці, і зайздрасці, і саперніцтву, карашей, усюма таму, што ёсць у жаночым сяброўстве". Калі гэта ўсё прыкладзі да мяне з Аленай, дык наша з ёю сяброўства трэба заносіць у Кнігу рэкордаў Гінеса: амаль кінарэжысёр Міша Пташук без ценю якой-небудзь сваркі, звадка. Гэта сяброўства не прафесійнае, а звычайнае, што называецца, — па жыцці... Да якога нейкім чынам прымыкаюць мой муж — навуковец, і муж Алены — знакаміты мастак Рыгор Несцераў. І, здаецца, зусім нядаўна прымыкаў яшчэ вядомы кінарэжысёр Міша Пташук.

Ледзь не штолета абцяваю Алене прыехаць да яе на "сядзібу", што пад Стоўбцамі на беразе Нёмана, і мяркую, што менавіта там з'явілася назва адной з яе п'ес: "Сняданак на траве". Я мару пра такое сняданне з Аленай пад раскідзастай яблыняй, каб ніякіх пачуццяў пра працу, пра сціплыя фінансы і сям'ю розныя сутэрэнасці часу, у які выпала жыць. Але, як ні круці, а гэтая гаворка абавязкова павярнула б у нейкі момант да пытання, якое мне карціць задуш Алена: "Як гэта ёй удалося так многа напісаць і амаль без няўдач, таму што кожны спектакль па яе п'есах — з'ява яркая і непаўторная? У драматургіі ўжо склалася паняцце "творчы почырк Алены Паповай". Семнаццаць яе п'ес пастаўлены самымі рознымі тэатрамі ў Беларусі, Маскве, Санкт-Пецярбургу, Мурманску, а таксама ў Германіі, Швейцарыі, Эстоніі, Кіргізіі. Пасля розных міжнародных фестываляў яе п'есы прадстаўляліся гледзчу ў Лондане, Токію, Осацу. У 1994 годзе Папова стала пераможцам Першага еўрапейскага конкурсу п'ес. Яе п'еса "Улюбёныя лёсы" атрыла Першую прэмію і яе імя стала назва перыяльняў увагу еўрапейскіх тэатраў. Яна — адзіная з жанчын з СНД уваходзіць у анталогію "Жанчыны-пісьменніцы Цэнтральнай і Усходняй Еўропы", якая была выдадзена ў Лондане ў 1999 годзе.

Алена Папова — намінант Расійскай прэміі "Антэбукер" 2000 года, яна патрон ад Беларускага еўрапейскага фестываля "Новая п'еса Еўропы", а таксама лаўрэат айчыннай прэміі імя К. Крапівы.

Сьляны драматург не абмяжоўвае сябе адным літаратурным жанрам. Ужо больш як дзесяцігоддзе Алена Папова паспяхова выступае ў прозе, якая нічога агульнага не мае з так званымі "любоўнымі раманами" пісьменніц-жанчын, што ўзносяцца на хвалі нетрывалага, кароткага поспеху. Яе проза — ад Бога, пазначаная самабытнымі талентам.

Усё, пра што пісалася вышэй, гэта, напэўна, і ёсць Поўня Алены Паповай, але, як вядома, у Поўні ёсць і адваротны бок, дзе вядома пісьменніца — маці, жонка, сяброўка, якая жыве звычайным жыццём жанчыны нашага не заўсёды спрыяльнага для Творцы часу. У юбілейныя дні гэтыя два бакі сутыкаюцца і гэта ўжо — лінія лёсу... Шчаслівага! Пра што і будучы сведчыць віншаванні, прызнанні, пакаданні. У кожнай жанчыны ёсць свой "маленькі свет", але не кожнай выпадае спазнацца радасці і пакуты вялікага свету, прапусціць іх праз сябе і перанесці на паперу, дзе ўсе ўмовы дыктуюць адно — Талент! Вялікі талент прыгожага, узнёслава, вытанчанага Жанчыны.

Раіса БАРАВІКОВА

Да вытокаў духоўнасці

Сёння вёска — захавальнік нацыянальных традыцый беларускага народа, фальклору, народнай творчасці. Зберагчы і развіць гэтую крыніцу — важнейшая дзяржаўная задача. Які ўклад у яе выкананне ўносяць бібліятэчныя работнікі? — аб гэтым гутарка нашага карэспандэнта з дырэктарам Рагачоўскага раённага цэнтралізаванага бібліятэчнага сістэмы Клаўдзіяй САВЕЛЬНЕВАЙ.

— Развіццё інфармацыйнай, выхавальнай і культурна-забаўляльнай дзейнасці ў сельскай мясцовасці, захаванне і развіццё традыцыйнай культуры рэгіёнаў прадугледжвае актывізацыю работы ўстаноў культуры, у тым ліку і бібліятэк, — гаворыць Клаўдзія Васільеўна.

— *Хацелася б пачуць, як працуюць бібліятэкі ў новых эканамічных умовах?*

— Адшукваем новыя формы работы, якія садзейнічалі б выкананню задач дзяржаўнай праграмы адраджэння і развіцця вёскі. Бібліятэкары імкнуча спалучаць інфармацыйную функцыю бібліятэкі з выхаўчай і культурна-забаўляльнай, бо гэта — залог духоўнага адраджэння нашы. Выпкі духоўнасці, культуры ў беларусаў заўсёды выходзілі з вёскі, таму прапаганда бібліятэкамі краязнаўчай тэматыкі становіцца зыходным момантам духоўнага адраджэння вёскі.

Павышанай увагі ў прадастаўленні інфармацыі на вёсцы патрабуюць спецыялісты і работнікі сельскай гаспадаркі — жывёлаводы, хлебаробы, іншыя катэгорыі працаўнікоў.

— *Цікава, як ідзе камплектаванне бібліятэк літаратурай?*

— Бібліятэкі нашай сістэмы камплектуюцца сацыяльна-значнай літаратурай, творами беларускіх пісьменнікаў, вылісваюць у сярэднім каля 50 найменшых перыядычных выданняў, а па пытаннях сельскай гаспадаркі — 10. Аднак не кожная сельская бібліятэка мае неабходны для чытачоў кніжны фонд. Тады чытачы праз сваю сельскую бібліятэку маюць магчымасць атрымаць патрэбную кнігу ў цэнтральнай раённай бібліятэцы па ўнутрыцэнтральным абмене або заказаш яе па між-бібліятэчным абмене ў Гомельскай абласной універсальнай бібліятэцы.

— *Спраўды, палітычныя культурнага абслугоўвання сельскіх жыхароў, набліжэнне іх жывіцца да га-*

радскога, судакрананне з духоўнымі каштоўнасцямі ў многім залежыць ад работы бібліятэк. Якія яшчэ формы работы выкарыстоўваюцца?

— Пра цэнтральную раённую бібліятэку працуе цэнтр прававой інфармацыі, дзе кожны карыстальнік можа атрымаць адказ на пытанні, якія яго цікавяць, у электроннай базе "Эталон". Аказваецца таксама дапамога сельскім філіялам у складанні рэкамендацыйных спісаў літаратуры, памятак, якія даць чытачам актуальныя пытанні сельскай гаспадаркі.

Для працаўнікоў вёскі бібліятэкары праводзяць разнастайныя мерапрыемствы на жывёлагадоўчых фермах, мехдварах, зернетэках, на палівах станах. Напрыклад, Гарадзешка сельская бібліятэка правяла "агеньчык" для механізатараў "Працай славіцца чалавек", Малорская бібліятэка — клубна-канцэрт "Для вас, працаўнікі вёскі", Гадзілавіцкая сельская бібліятэка арганізавала ўшанаванне дзяркі — мнагадзетнай маці "Імя тваё я нясу праз жыццё, як святыню".

Можна назваць і выступленні агітбрыгад "Касі, каса..." і "Ёсць хлеб, ёсць і песня", якія правялі Гадзілавіцкая і Курганская сельскія бібліятэкі. Бібліяграфічныя агляды "Хлеб і машыны", "Здароўе згубіш, новае не купіш" зроблены Астравіцкай сельскай бібліятэкай на МТФ. А Лучынская бібліятэка правяла агляд часопісаў "Здароўе і поспех", "Гаспадыня", "Хазяін", а таксама гутарку "Здароўе лад жыцця". Сельскія бібліятэкары — частая госці на мехдварах, на фермах, іншых вытворчых аб'ектах. Акрамя правядзення мерапрыемстваў афармляюць выстаўкі кніг, перыядычных выданняў, інфармацыйныя стэнды.

— *А як справы з матэрыяльнай базай сельскіх бібліятэк?*

— Нашы работнікі імкнуча ствараць утульнасць, належны парадак у бібліятэках, таму ўсёды прыемна зайсці. Тым больш, што сустракаюць чытачоў з радасцю. А сёлета — у вёсцы Гадзілавічы адкрылася новая бібліятэка. Раней яна размяшчалася ў пакоі сельскага Дома культуры, але нам мыслюва школа аддала асобны домік, які не выкарыстоўваўся. Тут мы сваімі сіламі зрабілі ўвесь неабходны рамонт і будзе цудоўная бібліятэка, у якой налічваецца толькі кніг больш як 11 тысяч экзэмпляраў. Чытачоў тут заўсёды было шмат, а зараз, безумоўна, прыбавіцца.

І наогул, хацуча сказаць, што сельскія бібліятэкі з'яўляюцца культурна-асветнымі ўстановамі, якія маюць вялікае значэнне ў жыцці сельскага чалавека.

Гутарыў Міхась КАВАЛЁЎ



Слова пра сябра

Пайшоў з жыцця вядомы беларускі вучоны, кандыдат філасофскіх навук, дацэнт БДУ Анатоль Самускевіч. Больш за 40 гадоў ён працаваў у Беларускай дзяржаўнай універсітэце. Акадэмічная эрудыцыя, фенаменальная памяць, дасканальны веды практычна па ўсіх галінах чалавечага пазнання, надалі яму заслужаны аўтарытэт і любоў студэнтаў, павагу сяброў і калегаў.

Паслухаць яго лекцыі прыходзілі студэнты з іншых факультэтаў універсітэта — гісторыкі, фізікі, філолагі, журналісты, студэнты нават з дзюбляў бліжэйшых навучальных устаноў.

Апроч азначаных якасцей, Анатоль Уладзіміравіч вядомы ў Беларусі як апантаны аматар кнігі, асабліва паэтычнага жанру. Аб гэтым сведчыць яго ўласная бібліятэка, якую ён збіраў на працягу многіх гадоў.

Пасля ўтварэння ў 1974 годзе Беларускага таварыства аматараў кнігі Анатоль Уладзіміравіч прымаў самы актыўны ўдзел у яго рабоце. Ім падрыхтавана Анталогія вершаў, прысвечаных кнізе "Песнь о кніге", у якой былі змешчаны вершы 288 паэтаў 52 нацыянальных літаратур на 50 мовах, што ствараліся на працягу амаль 30-ці стагоддзяў.

Кніга выдана ў 1977 годзе ў выдавецтве "Мастацкая літаратура" пад рэдакцыяй і з праломвай народнага паэта Беларусі П. Броўкі тыражом 150 тысяч экзэмпляраў. Пазней, у 1980 годзе ў гэтым жа выдавецтве выйшла яшчэ адна кніга вершаў, прысвечаных кнізе (малафарматнае выданне, тыраж 10 000 экз.). Як і ранейшае выданне, "Тым кніге" падрыхтаваў да друку (зрабіў укладанне) Анатоль Самускевіч. Выхад з друку гэтых дзвюх унікальных кніг — знакавая падзея ў кніжным свеце. Цяпер гэтую падзею можна разглядаць як помнік яе вялікасці Кнізе і яе вернаму і шчыраму Сябру — Анатолію Самускевічу.

Шчыра, з пачуццём смутку і ад імя ўсіх аматараў кнігі сябра і аднадумца Анатолія Уладзіміравіча.

Васіль ВІЛЬГОЎСКИ

НА ЗДЫМКУ: А. Самускевіч (трэці злева) сярод аднадумцаў і аматараў кнігі.



Індывідуальнасць — невымерная велічыня, яе немагчыма вызначыць. Пра гэта першым, відаць, гаварыў Аляксандр Багданаў. Размова ішла пра звычайную асобу. І ўвогуле, як ухапіць на "кончык пяра" тую творчую індывідуальнасць, якая ў сучасным беларускім літаратурным працэсе заўсёды захоўвае ў сабе невыказную загадку непаўторнасці, нягучага ўстойлівага непадобства.

Іван Пташнікаў увайшоў у літаратуру сваім адметным стылем, дзе новым было, найперш, не само беларускае слова, а незвычайнае светабачанне, якое патрабавала для сябе новых спосабаў мастацкага выяўлення. Бадай, мала хто з пісьменнікаў, што пачыналі свой творчы шлях з другой паловы XX стагоддзя, выклікаў столькі адрозных разгадак сакрэту мастакоўскага пісьма, стылю, самабытнага таленту, як гэта было ў І. Пташнікава.

Жывая стыхія творчасці

Спрыяла таму, сярод іншага, тое, што Іван Мікалаевіч вельмі скупы на прызнанні асабістага характару. На сходах ён не выступаў, ды і як выступаць, калі на іх ён амаль не наведваўся. Калектыўных лістоў не падпісаў, у партыю ніколі заўз не падаваў, даў інтэрв'ю адзіны раз у жыцці, калі адмовіцца ўжо проста не мог: з нагоды прысваення яму Дзяржаўнай прэміі БССР. Аднак, І. Пташнікаў неаднойчы гаварыў, што яго творы грунтоўна на асабіста пражытым вопыце, на рэальнай жыццёвай аснове. Гэта заўважала і крытыка, і не толькі яна. Творчая біяграфія пісьменніка пачынаецца аповесцю "Ілюк Чачык" і абмеркаваннем яе не адно на старонках часопісаў, але і на праўленні калгаса роднай вёскі пісьменніка. Абмяркоўвалася як рэальны дакумент. Што гэта? Недасканаласць пісьма ці высока творчыя магчымасці? У. Фолкнер сцвярджаў, што, надаючы сапраўднаму высока пераносны сэнс, ён тым самым атрымлівае поўную свабоду развіцця магчымасці свайго таленту, якімі б яны ні былі. Аповесць "Ілюк Чачык" — першы праявіны твор І. Пташнікава (да гэтага была спроба пісаць вершы і перапынак на чатыры гады) — выйшла ў часопісе "Польмя" ў 1957 годзе, калі ён быў студэнтам апошняга курса аддзялення журналістыкі філфака БДУ. Аднак, нягледзячы на невялікі творчы вопыт і не столькі ўзрост, маладому пісьменніку настолькі ўдалося захапіць у творы сапраўдны "эрэз" жыцця і надаць яму такі высокі выкрывальны сэнс, схаваўшы яго ў моцнай унутранай эмацыянальнай плыні, што тэкст мог успрымацца як дакумент, па якім тэрмінава трэба прыняць рашэнне на праўленні калгаса. З такім талентам не будзе лёгка ні творцу, ні крытыцы.

Рэакцыя на першую кнігу Івана Пташнікава "Зерне падае не на камень" вызначалася рознасцю крытэрыяў ацэнкі яго твораў. В. Каваленка пісаў пра "значную ідэіна-мастакоўскую каштоўнасць", І. Клімашэўская — пра "жывапіснасць і маляўнічасць мовы", Я. Герцовіч — пра "самабытна, арыгінальна, але пакуль што яшчэ слаба арганізаваны, стыхійны талент". І. Навуменка, высока ацаніўшы ў І. Пташнікава майстэрства пейзажаў, лічыў, што ўзяцце будзённага да высокапаэтычнага сцягвае пісьменніка да натуралізму.

Найбольшай дакладнасцю ўражваюць назіранні Аляся Яскевіча, зробленыя яшчэ па першых парастках творчасці І. Пташнікава, дзе ён гаварыў, што каб зразумець пошукі аўтара і яго прыёмы пісьма, трэба "зварнуць увагу на адзін вельмі цікавы момант яго светаадчування. Справа ў тым, што аўтар амаль фізічна зліваецца з прыродай. Мова ў яго творах — жывая стыхія. Ён часам нават не думае над закругленасцю і малюнкам фразы, а паспяваючы за нюансамі зместу, схоплівае яе жывую, нават сырую ў такім раптоўным павароце, калі яна працуе толькі на змест".

Адрознасць крытычнай думкі на творы І. Пташнікава была не толькі ў розных крытэрыях успрымання. Яна разыходзілася і па лініі "станоўчае і — рэзка адмоўнае". Так, часопісную публікацыю рамана "Чакай у далёкіх Грынях" ("Маладосць", 1960) В. Крышталь ацаніў у мадальнасці жахлівага прысуду бесталаннасці: "пісьменнік свядома ігнаруе законы кампазіцыі і сюжэта", тоніцца "за зыркасцю і бліскучасцю стылю", пазбаўляе "герояў псіхалагічнай глыбіні, жыццёвай развагі" і шмат да т. п. Рэцэнзій паставіла пад пагрозу выданне рамана. На пасяджэнні ў Дзяржвыдавцтве яго ўратавалі І. Шамякін, Я. Скрыган, М. Лужанін, У. Юрвіч.

Вельмі істотна тое, што пісьменнік прыняў гэта з мастакоўскай годнасцю. Перапрацаваў раман, што, як лічаць некаторыя літаратуразнаўцы, не пайшоў яму на карысць. Значна пазней англійскі даслед-

чык Арнольд Макмілін будзе ацэньваць гэты твор як досыць змрочны, а варыянт выпраўкі, на яго думку, быццам "выдае яўныя прыкметы кампрамісу". Можна, з гэтага выпадку адбылося ў творчай біяграфіі тое, што сталася паслядоўным стрыжнем мастацкіх пошукаў І. Пташнікава — ён ні ў якой ступені не ідзе на ўступкі ў вызначальных прынцыпах творчасці. Сапраўды, намацванне сваёй творчай індывідуальнасці адбываецца ў паўнаце тады, калі робіцца адзінотна-экзистэнцыяльна, інтуітыўна вычуваючы адметнасць прыроды свайго мастацкага таленту, дакладна-напружана прыслухоўваючыся да самога сябе, да жыцця, да эстэтычнай прасторы сучаснасці. У свой час, разглядаючы раннюю творчасць І. Пташнікава, С. Андрэаюк у размове пра "настойлівую, унутрана (...) этанакіраваную пошукі самога сябе: і ў жанры, і ў манеры апавядання, і ў эмацыянальным напаўненні твораў, і ў прыёмах стварэння характараў" вельмі ўдала зазначыў, што "гэта — як інстынкт".

Мы не будзем падрабязна гаварыць пра тое, што, да прыкладу, найбольшай удачай І. Пташнікава А. Макмілін лічыць аповесць "Лонва", Т. Грамадчанка — раман "Місіжы", С. Андрэаюк — раман "Алімпіада", а Дзяржаўнай прэміяй пісьменнік быў узнагароджаны за аповесць "Найдорф". Захапленне жыццём толькі свайго кутка — Лагойшчыны — ацэньваецца П. Пестраком як абмежаванне гучанні твораў І. Пташнікава. А для С. Андрэаюка такая засяроджанасць сведчыць пра тое, што для Пташнікава, як і для К. Чорнага, паняцце "народ" вельмі канкрэтнае, пазбаўленае ўсякай абстрактнасці. Мы не будзем падрабязна папярэжаць гэта тым, што наведваюшы радзіму Міколы Мятліцкага, Бабчыны, убачыўшы там канкрэтных людзей — сяброў і суседзяў гаспадары, канкрэтнага сабаку Шарыка — праз год ён зрабіў іх героямі апавядання пра Чарнобыль "Львы".

Пра грунтоўную паслядоўнасць вярнасці свайму таленту і служэння свайму народу гавораць самі творы пісьменніка. Пасля рамана "Алімпіада" пісьменнік выступае ў друку ўсё радзей. Магчыма, гэта было адмежаванне кірункаў уласнай творчасці ад пены пераходнага часу 1987 — 1996 гадоў. Ды зноў, у канцы 90-х — пачатку XXI стагоддзя, творы І. Пташнікава сталі з'яўляцца ў друку крыху часцей: апавяданні "Ірга каласістая" (1996), "Францужанкі" (1997); "Тры пуды жыта" (1998), "Пагона" (1999) і "Ненапісаная аповесць" (2002). Такім чынам, калі паглядзець на час, які адлюстроўваецца, набывае ўвабачнае ва ўсёй яго творчасці, то выразна адчуваецца, што пісьменнік выпісаў да канца гісторыю эпохі, якую пражыў з народам сам ад пачатку да канца свайго сённяшняга жыццёвага вопыту.

Іван Мікалаевіч нарадзіўся 7 кастрычніка 1932 года ў вёсцы Задроздзе. Днямі яму споўнілася 75 гадоў. У Нацыянальнай бібліятэцы на паліцах беларускай залы — выстава ягоных кніг, перакладаў яго твораў на іншыя мовы, рэцэнзій і крытыкі па яго творчасці. Бібліятэкарка скардзіцца: "Шкада, так мала фотаздымкаў!".

Спакойны да праяў асабістага характару, біяграфічных падрабязнасцей, прадстаўнік пакалення "дзяцей вайны" і "філалагічнага пакалення", аўтар плыні "ваеннай прозы" і "вясковай прозы", палічкік часу, што даў беларускай літаратуры цэлую плеяду мастакоў высокіх творчых магчымасцяў і адметнага плёну (У. Караткевіч, А. Вярцінскага, Р. Барадуліна, М. Стральцова, В. Адамчыка, У. Дамашэвіча і шмат інш.) Іван Пташнікаў пракадае сваю непаўторную плуцывіну творчасці, дзе заўсёды застаецца неразгаданым ірацыянальна пачатак непадобнасці таленту, які не падаецца канчатковаму вызначэнню.

Дзіна ДУДЗІНСКАЯ

Палёт над Парыжам з давід-гарадоцкай шольскай на сэрцы

Ледзь не з вясны трызна Наркевічам-Ёдкам... "Збіральнік маланак" — цыкл прыгодніка-містычных апавяданняў для падлеткаў, дзе і вымалюецца загадкавая постаць Наркевіча-Ёдкі, варочаецца ўва мне фантастычнымі сюжэтамі. А тут: "Андрэўна, напішыце пра Дранько-Майсюка". І я ахвотна пагаджаюся, не падумаўшы, што мяне могуць не адпусціць думкі пра Ёдку. Калі жывеш адным, цяжка перакінуцца на нешта другое. Знаходжу ўсё, што ёсць у мяне з кніжкай Леаніда Дранько-Майсюка.

"Вандроўнік" — яго самая першая кніжка. Пятая старонка: "Гэта цень мой вярнуўся дамоў, вышў кварту халоднай вады"... Хочацца наблізіцца да паэзіі Дранько-Майсюка, а ў гэтым ценю бачыцца цень Наркевіча-Ёдкі, цень якога ў маіх сюжэтах сапраўды вяртаецца дамоў... Адкадваю "Вандроўніка", разгортваю кніжку "Тут", дзе зноў жа, на самым пачатку, чытаю: "Жаданыя пакліч проста зразумець, калі ён поўны моцы непрадбачнай...". Амаль містыка. Трэба ісці на пакліч паэзіі Дранько-Майсюка, а ў радках чуюцца пакліч Наркевіча-Ёдкі... Але вось, нарэшце, кніжка "Акропаль" — старонка за старонкай... І ў нейкі момант па-сапраўднаму зачэпіла:

*Ты ўчора вінаградзікай была
Апошняя над халоднай
альтанкай,
А сёння ты высокая
маланка —
Ахоўніца нябеснага стала...*

"Нябесны стол, высокая маланка", — усё гэта прывязваецца да Наркевіча-Ёдкі, але ёсць яшчэ жанчына-вінаградзіка, за якую вымалёўваецца постаць Дранько-Майсюка, які мне быў ужо вельмі сімпатычным яшчэ да асабістага знаёмства з ім...

Дзесяці на пачатку васьмідзесятых гадоў мінулага стагоддзя падчас свайго чарговага прыезду ў Мінск Валянціна Ніканораўна Шчадрына — кансультант па беларускай літаратуры ў Саюзе пісьменнікаў СССР сказала, што яе дачка Вольга ўзяла шлюб з маладым беларускім паэтам... Ведаючы яе, — рулівіцу, якая шмат рабіла для беларускай літаратуры (ад перакладаў Уладзіміра Караткевіча да звычайнага прапагандавання, дзе можна было зразумельна, што за абы-каго яна дачку не аддала б, не даверыла б адраваць ад дома, хай сабе і ў знаёмы, блізкі Мінск. І вось ён, той Паэт тут, уладкоўваецца на працу рэдактарам аддзела паэзіі ў выдавецтва "Мастацкая літаратура". Першыя нізкі вершаў, якія друкаваліся ў перыёдыцы, сведчылі, што ў нашу літаратуру прыйшоў талент са сваёй вельмі моцнай энергетыкай, тым нябачным, амаль няўлоўным энергетычным полем, якое і робіць звычайныя словы і радкі Паэзіяй. А які ён рэдактар? Тут у мяне звычайна была свая метада. Калі прыносіла ў выдавецтва рукапіс, укладвала ў яго трычатыры вершы — ахвяра для рэдактара, на той выпадак, што як толькі пачне здымаць штосці з таго, што мне не хацелася б, я адразу падсуну яму гэтыя вершы. Маўляў, не, гэта, давайце, пакінем, а здымаю лепш гэтыя... І пачынаю распісваць слабасць тых вершаў. У рэшце рэшт рэдактар пагаджаецца, ён — задаволены — нешта адкінуў, я таксама застаюся пры сваім інтарэсе. Леанід Дранько-Майсюк быў рэдактарам маёй кніжкі "Каханне". Як заўсёды, я ўклала ў рукапіс тры два-тры вершы-грамаадводы, з якімі лёгка было развітацца. І, якое ж было маё здзіўленне, калі ён прапанаваў выкінуць з ру-



капісу менавіта іх, вось гэтак... сходу! У Дранько-Майсюка бездакорны паэтычны густ, які даецца ад прыроды, той самы падсвядомы кантралёр, які прысутнічае і ў працэсе ўласнай творчасці, — адсюль гэтая вытанчанасць, свой уласны паэтычны слоўнік, дзе няма выпадковых слоў. У яго вершах нічога не зрушыць, нічога не зменіць, яны, як бездакорныя палотны, дзе ўсё ў гармоніі. І гэтая гармонія дакладна накладваецца на нервовыя канчаткі чыгача, альбо слухача. У гэтым і ёсць таемства Паэзіі. Тое, што сам Паэт называе загадкаю. У прадамове да кніжкі "Тут" ён піша: "У паэзіі простае не звязваецца простым. Абаязкова павінна быць загадка, таму што паэтычны вобраз развіваецца па нязменным шляху — ад відавочнага да таёмнага. Так вучыў Маламэрз..."

*...Не прадвядзі,
але яшчэ й не згодзей,
Я — той, каму паішчасціла
спазнаць:
Жанчына адыхоўзіць,
як стагоддзе,
І я хачу стагоддзе
затрымаць.
Я спадзяюся,
што мяне ўлагодзіць
Авідзіі сумны выракам
сваім:
"Жанчына адыхоўзіць,
як стагоддзе —
Кахай яе і ў вобразе такім".*

Паэт носіць у сабе сваю загадку і мысліць стагоддзямі. Але ў кожным стагоддзі ёсць розныя часы. Мы цяпер жывём у часе выканаўцаў, хай сабе і таленавітых. Шансанеткі, напаліпрыкрытыя яркай і ўжо не таннай мішурою, якая аспяляе спрадвечку бедны натоўп. Творца застаецца, як кажуць, па-за кадрам, па-за заслонай. І ўжо, як бы і непазрэбы, таму што ён не аспяляе, наадварот, просіць натоўп быць відучым. У Леаніда Дранько-Майсюка, сапраўды, прысутнічае, усё ад той жа творчай загадкі, невытлумачальна прыцягальнасць. Здраецца, пад яе ўплыву трапляю і я. І паколькі пішу не літаратуразнаўчы артыкулы, а слова пра юбіляра, дазволю сабе прызначыць, што ў мяне ёсць сюжэт для апавядання-прысвячэння Л. Дранько-Майсюку, які, магчыма, ніколі і не стане тым апавяданнем. Трэба толькі перакінуцца ў будучыню пры неспрыяльных нам умовах, што ўсё ў нас будзе гэтак, як цяпер, — нязмённы. Праз гадоў сто, што пяцьдзесят нейкі дзівак шукае рэха нашага прыгожага пісьменства і, у нейкім, забытым усмі сховішчы, знаходзіць адну з кніжак Леаніда Дранько-Майсюка. Ашаломлены, уражаны, упэўнены, што стаіць на парозе вялікага адкрыцця, едзе ў Давід-Гарадок, каб адшукаць сляды Дранько-Майсюка. Мала пра што ўдаецца дазнацца, але ўпартасць шукальніка ўзнагароджана! Яго накіроўваюць у Парыж, у Акадэмію сусветных мастацтваў. І вось ён патрапляе ў музей, дзе адны абраныя. Спыняецца ля бюста, і яго працінае надпіс на шыльдачы: беларускі Паэт, стамлены

Парыжам і абіякаваецца да прыгожага пісьменства ў сабе на радзіме. Тут жа пераклад на французскую мову яго кнігі "Натомненасць Парыжам", што дазволіла іншым еўрапейскім краінам перакласці яго вершы на свае мовы. Прасторы пашырылася, адсюль і "Палёт над Парыжам" у лобны куток еўрапейскага свету, зразумела, з давід-гарадоцкай шольскай на сэрцы. Паколькі Паэт — беларускі, які, вядома ж, можа належаць свету, але яму належыць, абраная для яго Богам мясціна, дзе, як скажа ён сам:

*Дзіцства ранак
мстачковы
Я ўспомніў праз тваю руку,
І зноў я — Лёнік Васілевы
У бестрамвайным гарадку.*

Кветкі, шчодрас рассыпаныя па радках, — аднака давід-гарадоцкага краявіду. Іх прысутнасць у вершах абавязковая, але нязмушаная і вельмі натуральная, як прысутнасць вобраза маці "Любові Аляксееўны маёй", альбо вобразаў жонкі Вольгі і сына Васіля. Кветкавыя колеры ўзмацняюць пачуцці і, чаго не бывае ў жыцці, дазваляюць бачыць гэтыя пачуцці зрокава: "Табе разгортваючы Верлена, заўважыў: у жоўтым тваім агні зялёны блакіт успыхваў імгненна, на страху настоенні і чысціні...". А таму, хто працягае верш "Пакуль з рукі спяшаўся на руку мой пацацанаў легкаважны", у якім ёсць і "жоўты куст сукенкі", і "туман, пакаладзены на каленкі", і "астры, што цягнуць кастрычнік у сіябліны", стане зразумельна, што Дранько-Майсюку некалькі вельмі звычайна было аднойчы сказаць "Бэз з вачамі Дон Жуана", што мяне асабіста наштурхнула на цыкл вершаў з аднайменнаю назваю, а яго, напэўна, да Дон Жуана падсвядома прывёў яшчэ і бэзавы колер, які ў ім (што ён сам не ўсведомляе) можа гучаць пэўным любоўным кодам.

*Твой колер — жоўты.
Сіні колер — мой —
Мяне гняце,
са мной не размаўляе,
А жоўты колер —
ён найменш стамляе,
Хоць поўны нечаканасці
любой...*

Калі змяшчаць у адно жоўты і сіні колер, можа атрымацца бэзавы, адсюль і успрымання гэтага колера: ён прывязаны да пачуццяў Дон Жуана.

Існуе памылковая думка, што творца, які творца ў найбольшай ступені праяўляе сябе да сарака гадоў. З гісторыі сусветнага мастацтва вядома, што вялікі італьянскі мастак Тыцыян пражыў да дзевяноста дзесяці ў дзевяноста пяць напісаў адно з самых лепшых сваіх палотнаў "Апакванне Хрыста", таму пяцьдзесят для творцы можа быць толькі залатой сярэдзінай — момантам юбілейнай даты з асаблівым хваляваннем, узрушэннем, святочнасцю, што, вядома ж, прысутнічала ў доме Леаніда Дранько-Майсюка дзесятага кастрычніка. А жыццё тым часам рухаецца сваёю хадою. І магчыма, у нейкім студэнцкім інтэрнаце маладзенькая студэнтка зробіць для сябе адкрыццё, прыпаўшы да вершаў "Да цудоўнай А.", мяне будучь трывожыць думкі пра Наркевіча-Ёдку, а беларуская гісторыя сваім нячутным крокам будзе блукаць па мінскіх вуліцах ужо прымерваючыся, каго б ёй выхапіць з дваццаці першага стагоддзя, каб на сваіх крылах панесці далей... І, можа, яна з нейкай пільнай увагай прыкмеце да асветленых вокнаў Дранько-Майсюка... Ва ўсялякім выпадку, гэта было б справядліва.

Раіса БАРАВІКОВА

Артыкул гэты прачытаў у Інтэрнеце агразу пасля месячнага агпачынку, вярнуўшыся з вёскі ў Мінск. Не навіна, чыталася і куды больш рэзкае — ці то ў правы ці то ў левы бок. Аднак то быў агнакавы інерцыйны рух. А гэты тэкст даймаў шчырасцю і палярызаванай думкай, напраўду меў плуралістычнае адценне, на што мы за апошнія гадоў дзесяць супрацьстаяння, бадай, і забыліся. Яшчэ, памятаю, і сверб такі тузануў: от бы выгрукаваць! Ды наўрад ці дасць на тое згоду, смелы ў сваім інтэрнецкім блогу, аўтар...

Аж, прыйшоўшы на працу, быў неймаверна здзіўлены — на маёй электроннай пошце вісеў той самы тэкст... з такой вольнай прыпіскай:

“Шаноўны Леанід Міхайлавіч! Дасылаю вам гэты ліст з надзеяй, што прачытаеце яго. Ніколі не займаўся публіцыстыкай, тым больш крытыкай, але і маўчаць не магу. Даруйце, калі ў артыкуле знойдзеце нейкія хібы. Здагадваюся, што друкаваць яго не будзеце, але хоць пачытайце. Гэта мае думкі і я не прэтэндую на ісціну, але мне здаецца, што нешта не так у нас... Разумею, што нічога не змянілася б, нават калі б гэты артыкул надрукавалі. Так было заўсёды, але і маўчаць таксама не з рукі”.

Вядома, прачытаўшы такое, не друкаваць было тым больш не з рукі.

ЛеГАЛ

Пачну з прэамбулы. Мае суайчыннікі, якія размаўляюць і пішуць на мове, і валодаюць сямім-такім талентам, міжвольна, ужо за адно толькі гэта, робяцца “сваімі”. Больш за тое, мне іншы раз здаецца, што мы, беларусы, увогуле іншаземная дыяспара, меншасць, якая павінна трымацца адзін аднаго, каб выжыць. Магчыма, так яно і ёсць, але я не пра гэта. Я пра тое, што людзі падмяняюць паняцці і бытаюць творчасць з асобай. А “...літаратура, — як трапна выказваўся Фаулз, — гэта тэксты, а не брудная бялізна выдумшчыкаў.”

Віртуальнае аб’яднанне пад кодавай назвай “свае” лепіць з нас творцаў-прыстасаванцаў і палахліўцаў, пазбаўляе свайго асабістага меркавання, бо каму ахвота нажываць сабе ворагаў? Статус “сваяцтва” не дазваляе крытыкаваць адзін аднаго. Крыў Божа, не пакрыўдзіць каго! Мы выпіраемся і глытаем соплі. Мы навучыліся замоўчваць усё. Бо як жа ж: “Нас і так з усіх бакоў лушчуць, а тут яшчэ вы — свае!..”. Мяне такі падыход, мякка кажучы, не толькі здзіўляе, але і раздражняе. З такой “святасцю” я аднойчы ўжо сустракаўся. Выпадак са святаром, які адпяваў маю маці-нябожчыцу, не сатраўца з маёй памяці ніколі. Няцяжка ўявіць сабе той мой настрой. Дык вось, цягнуся да іконы, каб пацалаваць лік святой багародзіцы, а святар замест абраза, нахабна сваю руку падсоўвае. Давялося цалаваць. Ніколі не забыць гэтай вільготна-прытарнай людской плоці. Але Бог з ім, са святаром. Я пра “святасць”, якую мы лепім з пустаты, а потым молімся на яе. Я пра “аўтарытэты” і пра творчыя саюзы, пра іх міфічную панацею. А іх у нас два! Выбірай па душы. Цікава, ці змянілася б нешта для нас, творчых людзей, калі б іх не было ўвогуле? На што ж мы тады разлічваем, чаго чакаем ад гэтых саюзаў?.. Асабіста для мяне гэта некалі была планка, якую я павінен быў дасягнуць. І што далей?..

Разважаючы над гэтым, хацелася б згадаць фрагмент гутаркі з Нобелеўскім лаўрэатам Арханам Памукам: “Свабода пісьменніка павінна быць абсалютнай. Я не палітык, не дзяржаўны дзеяч. Калі б я быў такім, я б нёс адказнасць за сваю дзяржаву, за свой народ, за тое, за гэта, але я пісьменнік і адказваю за свае словы. Так, ёсць этычныя, этнічныя, рэлігійныя забароны, якія ўвесь час замінаюць мне выказвацца свабодна. Але, калі я, пісьменнік, кожны раз пачну задумвацца аб тым, што я нясу адказнасць перад сваім народам, перад сваёй дзяржавай, то — усё!.. Свабодзе пісьменнікага самавыяўлення прыйдзе канец...”

Што ж адбываецца ў нашай краіне? Саюз беларускіх пісьменнікаў, сябрам якога я з’яўляюся, даўно ўжо распаўся на асобныя групы. І хоць пра гэта ніхто не гаворыць, усё мы і без таго ведаем, што правільныя жыве сама па сабе, а кіраўніцтва — само па сабе. Частка літаратараў прытрымліваецца думкі Архана Памука і служыць нам хоць нейкім апі-

Майстры мастацкага свісту, альбо Казка пра белага бычка

Аказваецца фантазія наша не ведае межаў. Вось да чаго можна дадумацца, каб падацца ў вачах сваіх сяброў арыгінальным. Што толькі ні вытвараюць з сабой людзі дзеля гэтага: адны “бухаюць” дзень і ноч — садзяць пачонку, жлукцячы цыстэрнамі гарэлку, іншыя дазваляюць сабе на паэтычных чытаннях прытварыцца, хвілін на дваццаць, памерлымі, а потым дзеля понту прызнацца “ўдзячным” слухачам, што гэта яны маўляў з Богам размаўлялі, што на такія заняткі на радзіме, у іх не хапае часу. І шмат якой іншай дурноты. Глупства гэта ўсё, мастацкі свіст! Напэўна ім гэты іх прымітывізм можна было б дараваць, спаслаўшыся на шэраг аб’ектыўных і не зусім прычын. Але яны ж прадстаўляюць беларускую літаратуру і ў людзей складваецца меркаванне аб нашай літаратуры.



рышчам і прыкладам. Другая частка гойсае па замежжах, дэманструючы беларускую літаратуру іншаземцам, я б сказаў не столькі літаратуру, колькі саміх сябе. Трэцяя частка друкуе сябе любімых і таленавітых у недзяржаўных і дзяржаўных выданнях за кошт падаткападцельшчыкаў, а гэта значыць і за наш з вамі кошт. Чацвёртая частка зашылася па “норах”, піша ў стол і чакае, што добры дзядзькі ад літаратуры, з дапамогаю тэлепатэчных магчымасцяў, залезуць у шуфляды і выйкнуць ад здзіўлення: “Ой, які вы геній!..”. Не чакайце, не дачакаецеся. Дзядзькі любяць сябе і сваё атачэнне, пры ўмове, што яно не разумнейшае за іх саміх. Узнікае тады пытанне: што рабіць, на каго спадзявацца? Адказваю: на сябе. Правільна паступае частка моладзі, што не прапускае ніводнага літаратурнага фестываля. Гэта ў першую чаргу — новыя кантакты, а яшчэ глыток свежага паветра. Мяне гэтае беларускае “безальтэрнатыўнае” таксама раздражняе. І чаго толькі ні абяцалі нам на мінулым з’ездзе Саюза беларускіх пісьменнікаў: і літаратурныя сайты, і газета, і часопісы. І што?.. Усё гэта ёсць недзе напэўна, але: “Чужыя тут не ходзяць!..”. Нашто тады ўвесь гэты гарод гарадзіўся?.. І ўсё ж, ці патрэбныя творчыя саюзы творцам у такім выглядзе, у якім яны існуюць цяпер?..

Да такіх пытанняў і да такіх сумных роздумаў мяне падштурхнуў шэраг артыкулаў у незалежнай прэсе аб нядаўнім ваяжы маіх славуных і не зусім землякоў-пісьменнікаў па

Чэхіі. Адзін з такіх артыкулаў пад назваю “Андэграунд за мяжой” Сяргея Прылуцкага ў “Брэсцкім кур’еры” №24 за жнівень 2007г. мне б і хацелася расцягнуць на цыгаты.

Пачну з назвы: “Андэграунд за мяжой”. Трапна і ў лоб! Агразу ж узнікае цікаўнасць: што там і хто там?.. Уладзімір Арлоў, Леанід Дранько-Майсюк... Стоп, стоп!.. Напэўна, у мяне нешта са зрокам? Бо якая сувязь існуе паміж гэтымі творцамі і андэграундам?.. Гэта ж проза і паэзія ў лепшых традыцыях айчынай класікі. Чытаем далей: раздзяўбайска-іранічны Віктар Шалкевіч, усюдысны трубадур Лявон Вольскі. Эпітэты дасціпныя, але якое гэта мае дачыненне да літаратуры? Чытаем далей. Ага... Робіцца цяплей: эстрадны Андрэй Хагановіч, правакацыйны Альгерд Бахарэвіч, экзістэнцыйны перформер Ілья Сін... Ну, гэта іншая справа ўжо! І што ж яны вытваралі там, такога цікавага, у той Чэхіі?.. “Ілья Сін, напрыклад, па заканчэнні выступу зладзіў перформанс: так бы мовіць, памёр — лёг на сцэну хвілін на дваццаць, а глядзчы фэстываля пачалі ставіць каля яго свечкі, якія ён перад тым ім раздаў...” Клас! Супер!.. Сапраўды андэграунд!.. Цікава, які ён гэты свае неадэкватныя паводзіны сам патлумачыць? “У маім жыцці вельмі мала часу для малітвы і для Госпада, і таму я скарыстаў гэтыя 20 хвілін для таго, каб памаліцца...” Ідэальна!..

Аказваецца, фантазія наша не ведае межаў. Вось да чаго

можна дадумацца, каб падацца ў вачах сваіх сяброў арыгінальным. Што толькі ні вытвараюць з сабой людзі дзеля гэтага: адны “бухаюць” дзень і ноч — садзяць пачонку, жлукцячы цыстэрнамі гарэлку, іншыя дазваляюць сабе на паэтычных чытаннях прытварыцца, хвілін на дваццаць, памерлымі, а потым дзеля понту прызнацца “ўдзячным” слухачам, што гэта яны, маўляў, з Богам размаўлялі, што на такія заняткі на радзіме ў іх не хапае часу. І шмат якой іншай дурноты. Глупства гэта ўсё, мастацкі свіст! Напэўна ім гэты іх прымітывізм можна было б дараваць, спаслаўшыся на шэраг аб’ектыўных і не зусім прычын. Але яны ж прадстаўляюць беларускую літаратуру і ў людзей складваецца меркаванне аб нашай літаратуры.

Уяўляю сабе інтэлігэнта

Алеся Разанава на адной сцэне з гэтымі “мерцвякамі” і робіцца сумна. “Пагуча выступіць, — прызнаецца далей у сваім артыкуле Сяргей Прылуцкі, — кожны паказаў сябе як мог. (Правільна.) Некаторыя ўскладнілі тэкстаў спрабавалі прарвацца да пагэсвад-масці прысутных. Нехта перамяжоўваў усё гітарным боем і рэп-пазіяй... Атмасфера ж нагадвала фільмы Вугзі Алена — інтэлектуальны пінг-понг на дурацкіх і не вельмі тэмы...” Як бачыце: ні ўбавіць ні прыбавіць. Выходзіць, паказваць голю задніцу, даруйце, утрырую, — таксама творчасць?.. Яно, можа, і так, але аўдыторыі, у тых, хто піша таленавітае, і ў тых, хто выступае напаказ голы аздак, даруйце яшчэ раз, павінны быць рознымі. Вось сапраўды ўжо прарочыя словы: “Всё смешалось в доме Обломских... (ад слова облом)”. Не, мне ніколі не зразумець, чаму, напрыклад, “Дзяцей Разэнтала” ставяць у Вялікім. Не будзем заглябляцца ў падрабязнасці: мастацтва гэта ці не? Бо я аб іншым, для мяне гэтае дзейства раўнаважнае з тым, калі б Баскаў пачаў выконваць свае шлягеры ў царкве.

Але кідаем разважанні і чытаем далей: “Можна з упэўненасцю сказаць, што за 31 дзень чэхі адкрылі для сябе сучасную літаратуру...” Сяргей Прылуцкі.

Можа ты, Сяргей, нешта ўтойваеш ад нас? Даруй, але з твайго артыкула гэтага нябачна. Перачытваючы тое, аб

чым ты тут пішаш, пачынаю сумнявацца, што чэхі адкрылі для сябе нешта новае ў вашых выступах. І справа тут вольна чым, у сваім артыкуле ты зусім не згадваеш шэраг таленавітых творцаў. У мяне, а я ведаю, хто ўдзельнічаў у гэтым “андэграундзе”, узнікае рытарычнае пытанне: з якімі мэтамі “мэтры” пагадзіліся ўдзельнічаць разам з вамі? Напэўна, мы настолькі збыднелі духам, што і не выбіраем нават ужо з кім і дзе. Нам няважна дзе, важна каб! Вось і атрымліваецца тое, што атрымліваецца. “Там свабода!.. Не тое, што ў нас!” — шкадуеш ты. Свабода — яно някеспка, але калі за гэтай свабодай пустата, “мерцвякі” са свечкамі, то пры чым тут літаратура? Свабода і ўсёдазводнасць — розныя паняцці. Крыўдна, што нічога новага ў тваіх допісах я так і не знайшоў. А ты выхваляешся, што вы робіце нешта цікавае. На вуліцы, дзякаваць Богу, дваццаць першае стагоддзе! Выходзіць, што ўсё паўтараецца?! Выходзіць, што з успамінамі больш сталага пакалення, на дзіравае радно сучаснасці, выплюхваецца тое, не заўсёды лепшае, якое потым распэцк-ваецца і выдаецца за сваё. Ты пачытай пра бітнікаў і зразумееш, што гэта было ўжо. Я не здзіўлюся, калі заўтра, чытаючы свае вершыкі на чарговым літаратурным андэграундзе, напрыклад, у Кракаве, нехта з “арыгінальных” і таленавітых “творцаў” пачне на сцэне піць з гарла адэкалон, а потым рэзаць сабе вены... Цікавае відовішча для іншаземцаў!..

“У Беларусі гагэтуль няма свайго ўласнага літаратурнага фестываля міжнароднага фармату. Усё, што мы маем, — пара-тройка лакальных некра-фэстаў па ўшанаванні памяці таго ці іншага класіка. Праходзяць яны ў выглядзе фармаль-ных, мала каму цікавых нудных пасядзелак. У асноўным з уг-зелям пісьменнікаў і слухачоў старэйшага пакалення. Бо моладзі гэта да лямпачкі! І я гэта разумею... Сяргей Прылуцкі”. Маеш рацыю, але даруй, сваімі вершыкамі, нафаршыраванымі мацюкамі, ды бязмэтным ляжаннем на сцэне па дваццаць хвілін, ты таксама моладзь не здзівіш. Ды і не трэба яе нічым здзіўляць. “Калі гэта мастацтва, яно не для ўсіх. Калі ж яно для ўсіх — гэта не мастацтва.” На жаль, не ведаю хто сказаў, але сказана правільна. Ёсць тэатр, а ёсць La Scala. Не падмяняй паняцці. Паэты не арыгты, а паэзія не вулічны балаган. Лепей памерці ад маўчання, чым быць скамарохамі. Але кожны баран носіць свае рогі!..

На заканчэнне хацелася б прывесці фрагмент гутаркі са Святаланай Алексіевіч: “Здаецца, нібыта робяцца нейкія кнігі, нейкае кіно, нейкія прэм’еры — але нібыта мы існуем у нейкім вакууме... Няма пагзей, людзей, фігур, думак, ідэй!..”

І ўсё ж, пры чым тут творчыя саюзы, спытаецеся вы? А пры тым, што і гэтае мерапрыемства, у якое я імкнуўся ўжывацца, каб выведць ісціну, па ўсім відаць, не абышлося без удзелу сяброў саюза. Якія ўмовы ставіліся для адбору ўдзельнікаў? Чаму паваліцца на сцэне — творчасць, якую трэба выстаўляць напаказ іншаземцам? Што такое ўвогуле творчасць, літаратура? Вось якія пытанні мяне хвалююць. І мне здаецца, што адказы на іх ляжаць на паверхні: “Талентам неабходна дапамагаць, а бездары і самі праб’юцца!”. Гэта — манаполія. Ну, і фіг з ёю... Застаецца толькі адно — шукаць ёй альтэрнатыву. Як сказала Анн-Сафі Брасм: “Патрэба пісаць нараджаецца гэтак жа, як і патрэба забачаць: недзе ўнутры, а потым нечакана прарываецца на волю. Як крык адчаю!..”

Аляксандр ПАПЛАЎСКІ
г. Брэст

«Я з табою ў сусвеце імчуся...»

Сустрэчы з Сяргеем Грахоўскім

...Сёлета ў "Беларускім кнігазборы" (серыя "Мастацкая літаратура") выйшлі "Выбраныя творы" Сяргея Грахоўскага. У падобны кніжны праект часцей трапляюць аўтары, якія пісалі свае творы яшчэ ў першай палове мінулага стагоддзя ці нават раней — далёкае звычайна бачыцца на адлегласці. З 36 папярэдніх тамоў "Кнігазбору" толькі некалькі аўтараў былі сучаснікамі насычаных падзей постсавецкай гісторыі — Васіль Быкаў, чыё "Выбранае" выйшла пасля яго смерці, Янка Брыль, кніга якога "Запаветнае" ўбачыла свет яшчэ пры жыцці аўтара, Гаўрыла Гарэцкі, наш сучаснік.



Да трох згаданых вышэй аўтараў можна дадаць і імя Сяргея Грахоўскага, аднаго з патрыярхаў беларускай літаратуры. У канцы яго зямнога жыцця мне пашчасціла некалькі разоў убачыць Сяргея Іванавіча і паразмаўляць з ім, і тыя сустрэчы не толькі дапоўнілі ўражанні ад яго кніг, але дапамаглі зразумець сапраўдную постаць пісьменніка.

Мая першая, пакуль яшчэ завочная сустрэча з пісьменнікам адбылася летам 2000 года. У спісе літаратуры на лета сярэд некалькіх іншых сучасных твораў я ўбачыў прозвішча дагэтуль невядомага мне аўтара — С. Грахоўскага, а таксама яго кнігу — "Споведзь". Прачытаў, а дакладней "праглынуў" яе за два дні. Акрамя вершаў, у кнізе былі змешчаны дзве апавесці з "сібірскіх трылогіяў": "Зона маўчання" (успаміны пісьменніка пра час знаходжання ў ГУЛАГу) і "Такія сінія снягі" (апавед пра ссылку ў Сібіры ў 1949—1955 гадах. У 1953-м С. Грахоўскага вызвалілі з ссылкі без зняцця судзімасці і толькі ў 1955-м рэабілітавалі). Паколькі "Споведзь" была датавана 1990 годам, дык трэцюю, а калі па хроналогіі, то другую апавесць, "З воўчым білетам", што распавядала пра тры гады працы С. Грахоўскага настаўнікам на Слуцкім тэрмінах, давалося прачытаць ужо ў 2007 годзе "Кнігазбора".

У кожнага пакалення свая рэакцыя на творы і падзеі, якія ўзноўляюцца ў іх. Шок у мяне не было: да таго часу я шмат чаго прачытаў пра сталінскія рэпрэсіі, ды і "Адзін дзень з жыцця Івана Дзянісавіча" (які, дарэчы, і стаў своеасаблівым адкрыццём першага вострава архіпелага ГУЛАГ)

быў перад тым прачытаны. Шмат чым захапіла "Споведзь".

Калі я ўпершыню сустрэўся з Сяргеем Грахоўскім летам 2002 года, пісьменніку пайшоў ужо 90-ы год. І таму толькі па фотаздымках я магу ўяўляць, як выглядаў ён маладым. Ужо пасля яго смерці, у мяне чамусьці ўзнікла дзіўная асацыяцыя паміж ім і героем "Дзікага палявання караля Стаха" Андрэем Беларэцкім. Герой Караткевіча, "чалавек дзевяноста шасці год", сцвярджаў, "што доўгія гады лёс дае звычайна дурням, каб яны напоўнілі разумовы недахоп багатым вопытам. Ну што ж, я жадаў быць дурным удвая і прачытаў яшчэ столькі, бо я данышлівы суб'ект. Столькі цікавага аббудзеца на зямлі ў наступныя дзевяноста шэсць год!".

І цяпер узгадваючы тую, першую сустрэчу, мне прыгадваюцца розныя маленкія дэталі. Напрыклад тое, што доўгія гады, акрамя, мо, апошняга (гэта значыць, да 88 гадоў!) пісьменнік рэгулярна, пры любым надвор'і рабіў зарадак у двары свайго дома. Можна, прага жыцця, якая заўсёды перапаўняла пісьменніка, і дазволіла яму прачытаць столькі? А мо-

жа, лёс, адчуваючы перад ім віну, нібыта кампенсаваяў Сяргею Іванавічу гады, выкінуўшы з жыцця?

...Сяргей Іванавіч жыў у самым цэнтры Мінска, каля плошчы Якуба Коласа. Дзверы адчыніла дачка пісьменніка. Сказала пра нас свайму бацьку і запрасіла прайсці ў ягоны кабінет. Што адразу кінулася ў вочы, дык гэта кнігі. Шафа з імі займала ці не ўсю сцяну. Гаспадар кабінета падняўся, каб павітацца са мной і маім сябрам.

Размова не была доўгай. Мы аддалі аўтару калектыўны зборнік, дзе быў надрукаваны яго твор, пацікавіліся ягоным здароўем, задалі шэраг пытанняў пра літаратуру. Сяргей Іванавіч адказаў, але тыя адказы даваліся яму цяжка. Відаць, ён у большай ступені хацеў паслухаць нас, даведацца, чым жыве цяперашняя моладзь. Бо, як казаў сам пісьменнік, "амаць усе мае сябры ўжо адышлі ў іншы свет". Развіталіся з ім неўдэ праз паўгадзіны, але з жаданнем прыйсці сюды яшчэ.

У гэтым нам дапамагла памылка, або простая няўважлівасць. У кнізе "Шчыра, як на духу...", дзе былі змешчаны аўтабіяграфічныя відомыя людзей, мы прачыталі пра тое, што 24 лістапада — дзень нараджэння Сяргея Іванавіча. Як жа не павіншаваць такога чалавека? Вядома, калі б мы зазірнулі ў энцыклапедыю, дык убачылі, што нарадзіўся Сяргей Грахоўскі 25 верасня 1913 года. Але не ведаючы, упэўнена ішлі па знаёмым адрасе.

У літаратурных творах неаднойчы сустракаў выказанне, маўляў, герой за невялікі адмежак часу пастарэў гадоў на дзесяць. Звольнага, яно ўспрымалася менавіта як мастацкі прыём. Гледзячы ў твор Сяргея Іванавіча, зразумеў, што такія словы не трэба прыдумваць. Ён рэзка пастарэў. Тыя гады, што ён імкнуўся схавць ад людзей і ад сябе, раптоўна акрэсліліся рэзкімі дакладнымі шчырамі.

Наша сустрэча адбылася ў нядзелю, а ў пятніцу, за два дні перад гэтым, як казаў Сяргей Іванавіч, "ён ледзь не памёр". Ён вельмі дрэнна чуў і бачыў, але нашая зноў-такі кароткая размова з ім, яго рэплікі пра тое, што ці не адзіны ў Мінску чалавек, які бачыў жывога Купалу, што ёсць у яго творчасці і такое, за што яму

сорамна (С. Грахоўскі меў на ўвазе асобныя творы па так званай ленинскай тэматыцы), — усе тыя ўспаміны нібы надавалі яму жыццёвую сілу. Яму відавочна было прыемна, што сучасная моладзь ім цікавіцца.

Яшчэ адна, трэцяя і апошняя сустрэча з Сяргеем Грахоўскім адбылася 4 снежня 2002 года. Пісьменнік выглядаў лепей, чым у мінулы раз, але да канца ён так і не акрыяў. І ўсё ж надзея сапраўды памірае апошняй. Таму ад шчырага сэрца і пажадалі Сяргею Іванавічу здароўя. Рэальнасць аказалася больш сумнай. Літаральна праз тыдзень, раніцай 12 снежня даведаліся, што напярэдадні Сяргей Іванавіч памёр.

Думаецца, што роля С. Грахоўскага як паэта, а саблівая як празаіка ў нашай літаратуры да канца яшчэ не ўсвядомленая. Веру, што рана ці позна яго аўтабіяграфічныя апавесці абавязкова будуць у школьных праграмах. Бо і цяпер шырыцца імклівы патак тэзісаў пра тое, што "рэпрэсіі не было", "рэпрэсіравалі толькі некаторых і каго трэба", "не крыўдзіце Сталіна, ён стварыў вялікую краіну!".

Звычайна творцаў дзеляць на тых, хто нібыта адстае ад часу, ідзе ў нагу з ім, імкліва вырываецца наперад. Сяргей Грахоўскі паспеў пабыць ва ўсіх трох іпастасях. Спачатку ён, калі яшчэ быў маладым, крочыў у нагу з рэвалюцыйным часам. Потым яго, як і іншых, абвінавацілі ў тым, што ён не паспявае ісці за ім, і адлучылі ад літаратуры на дзесяцігоддзі. Таму і першая кніжка Сяргея Іванавіча, якую ён нам паказваў, са шматзначнай назвай "Дзень нараджэння" выйшла толькі ў 50-ыя гады. І ўсё ж ён змог распавесці праўду пра жакхівыя 30 — 50-ыя гады. І гэтым вырваўся наперад і апырэдзіў свой час. Цяпер ужо назаўсёды...

На адну з першых сустрэч з пісьменнікам узяў з сабою ўважліва прачытаную "Споведзь" С. Грахоўскага. Аўтаграф аўтара на тытульным лісце, з пажаданнем "доўгай і шчаслівай пямці і свадамай будучыні", быў і застаецца для мяне напамінам пра Сяргея Іванавіча, пра нашы сустрэчы. І юнацкім, максімалісцкім жаданнем спраўдзіць яго пажаданні і надзеі.

Дзяніс МАРЦІНОВІЧ

Вольны сын неба

Значнае месца ў паэзіі Заходняй Беларусі належыць малавадому сёння Пятру Саколу (сапр. прозвішча — Масальскі). Нарадзіўся ён 1 ліпеня 1905 года ў м. Пасінь Люцынскага павета Віцебскай губерні (цяпер в. Пасіне ў Латвіі) у беднай сялянскай сям'і. Вучыўся ў Пасінскай народнай школе, Себежскім вучылішчы, Лудзенскай (Люцынскай) беларускай гімназіі. Пераехаўшы ў 1923 годзе ў Рыгу, П. Сакол працаваў рабочым-будульніком, карэктарам у газеце "Голас Беларуса", вучыўся на Беларуска-літвінскіх курсах. Як прыхільнік партыі незалежных сацыялістаў, дзеяч беларускага патрыятычнага руху праславаўся і арыштоўваўся латвійскай паліцыяй.

У гады вайны П. Сакол працаваў бухгалтарам на Рывскай фанернай фабрыцы, карэктарам-перакладчыкам у часопісе "Новы шлях", шмат сіл адаў складанню беларуска-латышкага слоўніка. У павенным часе быў вартульніком, дарожным майстрам, займаўся перакладамі латышскіх народных песень і казак на беларускую мову. Песні апублікаваны выдавецтвам "Мастацкая літаратура" ў 1987 годзе.

Памёр паэт 6 ліпеня 1985 года ў Рызе. Пахаваны на могілках Лачупе.

Творчасць П. Сакола вызначаецца паглыбленнем у вострыя праблемы і супярэчнасці грамадска-сацыяльнай рэчаіснасці, высокім ладам думак і пацучыя, драматызмам перажыванняў, рамантычна-ўзвышанай танальнасцю. Вершы паэта друкаваліся ў калектыўных зборніках "Ластаўка" (1924) і "Першы крок" (1926), рывскіх і віленскіх беларускіх перыёдыках. У 1929 годзе яны выйшлі ў Беларусі выдавецтвам ў Латвіі асобным зборнікам "На світанні".

Рамантычны тып свайго мастацкага сведаўспрымання і мыслення фактычна абрунтоўваў сам аўтар у адным з ранніх вершаў, якім адкрываўся зборнік "На світанні". Уласнае духоўнае жыццё ён акрэсліваў двума супрацьлеглымі па характары і настроі полюсамі цэнтрамі. Калі ў яго сэрцы панавала тужлівасць, калі ён кляў "долю сваю", тады спяваў "сумную песню". "Калі

ж я імкнуся душою да зораў", казаў ён, "і кроў калі ў жылах кіпіць", наадварот, "магутная, сумелая, вольная песня, як гром, з маім увазнаў грымліць".

У сваім вядомым артыкуле "Беларуская літаратура пасля "Нашае нівы" М. Гарэцкі адзначаў: "У Латвіі таксама растуць маладыя беларускія сілы. Яны гуртуюцца каля беларускае гімназіі ў Дзвінску і каля газеты "Голас Беларуса", што выходзіць у Рызе пад рэдакцыяй Езавітава... З вершаў, друкаваных у "Голасе Беларуса", відаць, што і ў змесце, і ў форме свае творчасці латвійскія беларусы перажываюць яшчэ "нашаніўскі", нацыянал-адраджэнцкі перыяд. Аднак паэзія П. Сакола, дарэчы, аднаго з лідэраў "латвійскіх беларусаў", на наш погляд, не зусім адпавядае гэтаму акрэсленню знакамитага даследчыка і пісьменніка, хутчэй наадварот. Праблема-тэматычны змест вершаў паэта быў не такі багаты і разнастайны, як у некаторых яго папярэднікаў і сучаснікаў, але досыць ёмісты і важкі. Зборнік "На світанні" вызначаўся выразным грамадзянскім і нацыянальна-патрыятычным пафасам, публіцыстычнай накіраванасцю, ён быў падпарадкаваны агульнай для Заходняй Беларусі сацыяльнай эмоцыі — адмаўленню свету прыгнёту і несправядлівасці. Калі чытаеш яго, бачыш, што П. Сакола хвалявалі кардынальныя пытанні жыццязейнасці беларусаў,

асаблівасці іх духоўнай самасвядомасці, чалавечай годнасці, будучыні. У адрозненне ад некаторых іншых аўтараў, напрыклад, С. Станкевіча, Ф. Грыш-кевіча, У. Інішкага, якія стаўку рабілі пераважна на адлюстраванні пэўных падзей і фактаў рэчаіснасці, характэрных бакоў жыцця сялянства, раскрыццё яго цяжкага матэрыяльнага становішча. Ён пазьываў ідэю грамадскага абуджэння і актыўнасці, рамантычную энергію няскоранасці і пратэсту, веры ў свае сілы.

Шлях да гэтай лепшай долі, гарманічных сацыяльных адносін, свабоды і незалежнасці, на думку паэта, ляжаў праз пераадоленне псіхалогіі пасіўнасці і змірэння, адмаўленне ад старэлых стэрэатыпаў мыслення і паводзін, асаблівасцей традыцыйнай жыццёвай заданнасці, праз кансалідацыю намаганняў, адмабілізаваную барацьбу за свае каштоўнасці і ідэалы:

*Песні аб горы старыя дзяды нам сьпявалі.
Слухалі мы іх — і сэрца белыя ў грудзях...
Час той мінуўся, — мы новыя песні пачалі:
Песні аб волі — грывомучы цяпер на палях!*

П. Сакол разважаў над асаблівасцямі складанага гістарычнага лёсу народа, задумваўся над пытаннем: "дзе згінула слава? Гонар Айчыны дзе знік?". Паэт сцвярджаў веру ў тое, што, нягледзячы на прыгнёт і засілле ворагаў, "не загіне беларус...", звяртаўся да брата-суайчынніка з прапановаю-прасбаю паказаць свету, "што ўжо надала Чужындзі яро". Ён заклікаў сваіх прыхільнікаў, усіх, "каму свой родны дораг ку", пад "белакрывава-белы Сьцяг" ("Ён чыстаты народнай сьведка і яго цяжкай долі знак"), звязваючы з ім перспектывы развіцця незалежнай Беларусі, яе будучыню.

Чытаючы вершы П. Сакола, напры-

клад, "Прыймі!", "Над раскіданым вогнішчам", "Свята працоўных", зразуме- лья, нельга не звярнуць увагі на асаблівасці духоўна-маральнага свету лірычнага героя паэта, на яго адданасць інтарсам беларускага народа, "крывічоў удалых", апантаннае імкненне паслужыць роднаму краю, маці-Радзіме, на яго веру ў іх жыццёстойкасць, шчаслівы лёс, вольную будучыню. Перад намі паўстае рамантычна акрыленая, адкрытая на знешняе ўспрымання, досыць гарманічная натура, яна знаходзіцца ў вірлівай куламесе зменлівых грамадскіх працэсаў, сінтэзу ў сабе актуальных ідэяў шырокага сацыяльнага асяроддзя. Гэта шчыры і сумленны, душэўна чысты і шчодрый малады чалавек, які жыве светлымі думкамі, высакароднымі і ахвярнымі мэтай. У вершы "Прыймі!" ён раскрываецца, здаецца, асабліва выразна і пераканаўча, выяўляе сваю духоўную сутнасць праз высокі і ўражлівы ўмоўна-рамантычны жэст. Шчыры патрыёт, адданы сын "зямлі згнячоных крывічоў" у імя шчаслівай будучыні роднага краю прыпадносіць яму ахвярны дар, кладзе да ягоных ног усё, што мае ("Бо спавівае дым ганебны Твой ясна-сонечны аўтар"):

*О, Родны край! З мальбой ахвяру
Ля ног Тваіх кладу. — Прыймі!
Не адхіляй бяззямна дару!
Усё, што ёсць, кладу. — Вазьмі!*

Лірычны герой паэта ўяўляў сябе ў высокай рамантычнай іпастасі "вольнага сына неба", "сакола свабоднага" (адсюль і характэрны псеўданім), які быў неадсяжны і непаладны для ліх- іх сіл, жалезных кайданоў і ланцудоў: "Хоць я і радзіўся з нядолі народнай,

— сакол я свабодны! Я вольны сын неба!". Ён верыў у хуткую свабоду і шчасце народа, імкнуўся да іх, усё магчымае рабіў дзеля іх набліжэння. Сонца, неба, воля, шчасце, надзея бачыліся ім у адным плоскасным вымярэнні, разглядаліся як роднасныя паняціі:

Вастрыня сацыяльнага погляду, высокі ўзровень грамадзянска-патрыятычнай свядомасці героя, смеласць і бескампраміснасць яго меркаванняў і ацэнак спалучаліся ў лепшых вершах П. Сакола з пранікнёным лірызмам, выяўленнем тонкіх душэўных зрухаў, эмацыянальна-псіхалагічнай напружанасцю. У сваю чаргу усхваляваны настроі, насычаныя пацучыёва гама, часта экспрэсіўнае перажыванне грунтаваліся ў іх на ўнутранай канфліктнасці і палемічнасці, кантрастнасці аўтарскіх супастаўленняў. У цэлым лірычным дзеяннем забеспечвалася актыўнай, дынамічнай мастацкай формай, выразным вобразна-метафарычным увасабленнем, падтрымлівалася гнуткім рытміка-інтанацыйным гучаннем. Несумненна, найбольш удалымі з'яўляюцца тыя вершы П. Сакола, у якіх аўтар імкнуўся не адрывацца ад жорсткіх рэалій грамадска-сацыяльнага жыцця, канкрэтыкі паўсядзённай рэчаіснасці, калі яго пацучыё вырастала на глебе лірычнага аналізу, асэнсавання пэўных падзей і фактаў. Як правіла, менавіта тады мастацкія вобразы паэта неслі значны зарад унутранай энергетыкі, дастаткова глыбока і пераканаўча раскрывалі асаблівасці душэўна-псіхалагічнага свету.

Мікола МІКУЛІЧ

Калектыў рэдакцыйна-выдавецкай установы "Літаратура і Мастацтва" глыбока смуткуе з прычыны смерці пісьменніка БУДЗІНАСА Яўгена Дамінікавіча і выказвае шчырыя спакуванні родным і блізкім нябожчыка.

Супрацоўнікі Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы выказваюць шчырае спакуванне галоўнаму захавальніку фондаў ЧАБАТАРЭВІЧ Марыі Кандратаўне ў сувязі з напаткаўшым яе горам — смерцю брата.



Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

ГА "Саюз пісьменнікаў
Беларусі"

РВУ "Літаратура
і Мастацтва"

**ГАЛОЎНЫ
РЭДАКТАР**
Анатоль
КАЗЛОЎ

Рэдакцыйная рада:

Святлана **БЕРАСЦЕНЬ**
Леанід **ГАЛУБОВІЧ**
Віктар **КАВАЛЁЎ**
Янка **ЛАЙКОЎ**
Жана **МАЛЕВІЧ**
(в. а. адказнага сакратара)
Мікола **СТАНКЕВІЧ**
(намеснік
галоўнага рэдактара)
Ірына **ШАУЛЯКОВА**



Адрас рэдакцыі:
220034, Мінск,
вул. Захарова, 19

Тэлефоны:
галоўны
рэдактар — 284-66-73
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-66-73

Аддзель:
публіцыстыкі — 284-66-71
пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-66-71
літаратурнага жыцця,
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы і паэзіі — 284-44-04
музыкі, тэатра, кіно
і выяўленчага
мастацтва — 284-82-04
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: LiM_new@mail.ru

Адрас у Інтэрнеце:
www.lim.by

Пра перадруку просьба
спасылацца на "ЛіМ".
Рукапісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцэнзуе.
Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацый.
Набор і вёрстка
камп'ютэрнага цэнтра
РВУ "Літаратура і Мастацтва".

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
"Літаратура і Мастацтва".

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
"Выдавецтва
"Беларускі Дом друку"
г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79.

Індэкс 63856
Наклад 3425
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
10.10.2007 у 11.00

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 5485

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ISSN 0024-4686



ЛеГАЛ

Людміла РУБЛЕЎСКАЯ. нарадзілася ў Мінску ў 1965 годзе. Скончыла Мінскі архітэктурна-будаўнічы тэхнікум. Вучылася ў Літаратурным інстытуце імя М. Горкага ў Маскве. У 1994 годзе атрымала дыплом філфака БДУ. Працавала літаратурным кансультантам у "Народнай газеце", загадчыкам аддзела крытыкі ў часопісе "Першацвет" і ў тыднёвіку "Літаратура і мастацтва". Цяпер — літаратурны аглядальнік газеты "Советская Белоруссия". Выдала кніжкі вершаў і прозы "Крокі па старых лесвіцах", "Замак месячнага сьвіта", "Балаган", "Рыцарскія хронікі", "Старасвецкія міфы горада Б*", "Сэрца мармуровага анёла", "Пярсецёнак апошняга імператара" ды іншыя.
Не так даўно ў серыі "Беларуская паэзія XXI стагоддзя" пабачыла свет яе новая кніжка вершаў і эсэ ("ШЫПШЫНА ДЛЯ ПАНІ", Мінск, выд-ва "Мастацкая літаратура", 2007, 254 стар., 1500 экз.)



"Паэт павінен памятаць, што ў пошлай прозе жыцця вінавата яго паэзія..."

Міхаіл БАХЦІН

Людміла Рублеўская прыйшла ў літаратуру і яшчэ зашпела ў ёй сапраўдных класікаў, якія, шчыра кажучы, дапісвалі не так творы мастацтва, як свае акадэмічныя біяграфіі. Аднак вучыцца, у тым ліку і маральнасці творчасці, і жыццю ў літаратуры, яшчэ было ў каго. Як шмат хто з беларусаў, яна таксама пачынала па-руску. І, трэба сказаць, няблага. З тым "багажом" прайшла не абы-які творчы конкурс, паступіўшы ў Літаратурны інстытут імя М. Горкага ў Маскве. Але наспеўшая перабудова грамадства і шырокі наступ нацыянальнага адраджэння ў другой палове 80-х натуральна змушалі шмат якіх твораў мяняць арыенціры ("хто не з намі, той супраць нас"). Л. Рублеўская па духу была беларускай і таму па сутнасці нічога не мяняла, апроч мовы сваёй літаратурнай творчасці ды дзяржаўнай творчасці ды сямейныя клопаты (яе мужам стаў паэт В. Шніп). І хоць надоўга ў Маскве яна не затрымалася, аднак пэўныя азы літаратурных паводзін выдатна засвоіла. Вяртанне ў "бурапенны" Мінск, шумныя філфакаўскія аўдыторыі, вулічныя маніфестацыі жарсці па незалежнасці, спантанна створанае на патрэбу часу задзёрыста-вірлівае літаратурнае таварыства "Тутэйшыя" — усё гэта адкалала не толькі ў зрэнках і памяці, але ў душы і ў сэрцы. Завяршалася ўнутранае назапашванне той сярмяжнай прازیчнай руды, з якой трэба было вылучаць грамы паэтычнага радю. І ў сукупнасці з талентам, начытанасцю ды інтэлектам паступова тая грымучая сумесь пачала выходзіць вонкі. Нельга сказаць, што яе першыя вершы зрабілі фурор у чытацкіх і каля-літаратурных колах, ці выклікалі бурную рэакцыю "крытычнай масы", але тое, што яны былі заўважаны і адзначаны сапраўднымі знаўцамі прыгожага пісьменства — факт неаспрэчны. Як кажуць, сам таму сведка. Вось некалькі радкоў з двух яе вершаў са зборніка "Тутэйшыя" (1989):

На скрыжаванні гэтых
гзедаўскіх моў
Я слова не маю для плачу.
І столькі за мною згарэла
шляхоў —
Дарогі за дымам не бачу.
Падвойнае неба сузор'і дваіць.
І справа, і злева — званіцы.
А слова патрэбна —
якое баліць.
І мова — якою маліцца.
.....
Я не лепей за іншых.
А вы — за мяне.
Мы ў адным замацаваны радзе...

Маладая паэтка была дарэшты шчыра і прыныпова як у сваіх хістаннях, так і ў сваім канчатковым выбары. Гэта выклікала чытацкі давер. Да таго ж гарадскія калары і геаметрычна вывераная стылістыка (Людміла карзінная мінчанка) вычэрчвалі адметны вектар яе ўласнай мастацкай творчасці. Не выстаўляючыся ў гонцы публічных прарокаў, а іранічна назіраючы за скрушнымі вымогамі неўтаймоўных прэтэндэнтаў на літаратурны трон, яна захавала пэўную чысціню і цвярозасць сваіх поглядаў і перакананняў. І тым часам бескарысліва вяла даволі

клопатную работу ў жывым сучасным літаратурным працэсе, у тым ліку і з пачынаючымі аўтарамі. Хто толькі не пасядзеў у свой час "за гарбатай у Шніпоў" і не адзначыўся эмацыянальна-хаатычнай справаздачай тых пасядзелак на старонках тыднёвіка "ЛіМ"?! Цікава пачыналася ў часы помнага літаратурнага рэзруху і арганізаванае ёй дзела хоць якой творчай беларускай захаванасці аб'яднанне "Літаратурны квартал" (паспелі нават выдаць аднайменны зборнік у 2003 годзе пры РВУ "Літаратура і Мастацтва"). З цягам часу гэтая ідэя (тут я выказваю асабістае меркаванне) не прырасла выўным мастацкім плёнам яе сяброў; літаб'яднанне (у далейшым перайменаванае ў "Літаратурнае прадмесце") ператварылася ў культурніцкія вычоркі з веча маладымі "заўсёднямі"... Але гэта як бы між іншым, бо і сама Л. Рублеўская сёння ўжо не тая далікатна-стрыманая літаратарка, а літаратурны аглядальнік самага "саліднага" грамадска-палітычнага рускамоўнага выдання. У нейкім сэнсе, можна сказаць, Жрыца сучасных літаратурных павеваў і нораваў. Не сцвярджаю, што гэта кепска (хоць, вядома, што гэта не тая мова — якою маліцца), але дзеля прапаганды нацыянальнай літаратуры, загнанай у кут, і такая магчымасць не горшы варыянт. Нехта ж павінен яе скарыстоўваць (нярэдка ва ўрон для ўласнага рэнаме), калі мы наогул хочам выжыць як беларуская нацыя. У самім прынтцыпе такой працы я на баку Рублеўскай, але я не схільны пазітыўна ўспрымаць усё тое, што робіцца па-за самім прынтцыпам...

Я прыйшла ў гэты сад —
бы ў свет
Немаўля —
празы боль і пакуты.
Так да прозы ідзе паэт,
А мысляр —
да сваёй цыкуты, —

піша яна ў вершаваным пралого да сваёй новай кніжкі "Шыпшына для Пані". Гэта ўзор паэзіі класічнага парадку. Агулам, трэба прызнаць, што Л. Рублеўская як паэт унутрана вышкарэная, дасканалая ў галоўным і найчасцей самадэ-статковая ва ўсім астатнім. Аднак літаратурны і культурна-філалагічны досвед ды шырокае энцыклапедычна-інтэрнэтнае абазнанасць прытарможваюць яе стыхійны рэфлексійна-пачуццёвы пачатак. Яна не можа вымавіць "я" паперад сябе не сказаўшы "а", быццам баіцца выпусціць з нетраў уласнай натуры віхуру бескантрольнай неасэнсаванай стыхіі, і таму лічыць за лепшае па-мастацку згарманізаваць хоць бы ўжо тое "буйства", што выйшла вонкі з іншых крыніц чалавечага духу. Да таго ж, паэтка стараецца вучыцца не на сваіх памылках, а на горкім вошчыце вялікіх і пакутных папярэднікаў. Вядома, што пры такім раскладзе яе ўласнае свецкае жыццё ўкладваецца ў цывілізацыйныя нормы і ў рамках грамадскіх законаў.

Большасць вершаў у гэтай кніжцы асветніцкага кшталту — штучныя, хоць і адмысловай ручной работы. Іх можна параўнаць з самаробнымі рэчамі народных рамеснікаў, што выносяцца на продаж. І ў той жа час, як самасныя літаратурныя творы, многія яе вершы ўяўляюцца мне ўзорам прыгожа і мі-

ла змысленай літаратурнай зада-дзенасці...

Сад камянёў і сад шыпшыны...
Далёкія, як гэзе краіны,
Бясконцыя, нібы вяр'яцтва.
Што можа сэрца? Разарвацца
Між імі, прымірыць не ў змозе
Іх моц — нібыта верш у прозе.
Дзве ісічны...
Дзве формы снення...
Мой сад — і кветкі, і каменне.

Скрозь богі, храмы, міфы, легенды, паданні, запаралеленыя з сучаснасцю — аднак няма ўрэчаіснага ўласнага лёсу (ёсць жыццё — як кніга жыцця). Зрэшты, усякая сапраўдная мастацкая літаратура не паддаецца наўпроставому лагічнаму асэнсаванню і патрабуе іншага (метафарычна-вобразнага) падыходу. Ёсць такія адметныя творы і ў Л. Рублеўскай. Да прыкладу, той жа, ужо часткова працытаваны, вершаваны цыкл "Сад" і нават цэлы раздзел "Сад агню". Кніжка ўвогуле (зноў жа ў вывераным стылі паэты) разбіта на дзесяць раздзелаў, кожны з якіх, так ці інакш, нясе ў сабе вызначальна-сімвалічную аснову нацыянальнага беларускага быцця (а часам і побыту). Рублеўская піша роўна, чыста, прафесійна, без збоў і відавочных ляпаў, іншым разам нават складваецца ўражанне завучанасці і механічнасці творчага працэсу. У анонсе кніжкі мяне насяражылі словы, што, маўляў, паэтка "адчувае сябе чужой у сваім часе і пакутліва шукае ўзаемаразумення". Трохі ўжо смешыць гэтая наша паказная "чужасць" у сваім доме. Тым больш "у сваім часе". Шчырэй трэба быць і вышэй некаторых, пераадольных у перспектыве, нацыянальных і дзяржаўных нягод і напасцяў. Тым больш, што наступная фраза прыдушвае папярэднюю, бо, аказваецца, што тая ж паэтка агначасова — дастаткова моцная, каб прыняць на сябе адказнасць за лёс Радзімы, абараніць свой талент і сваё каханне". Выдатна. Праўда, ад каго збіраецца бараніць свой талент і каханне Л. Рублеўская, мне абсалютна незразумела. Я думаю, што не ад свайго роднага мужа, Віктара Шніпа, з якім яны за дваццаць гадоў жыцця спеліся да поўнага паразумення і, можна сказаць, аднаголася... Ці не таму аўтарка такая фрывольная ў некаторых месцах сваёй творчасці:

Набom паір асушым гэты.
Нас не спалохаць чорным днём.
Ты мне гаворыш, мы — паэты?
Мой мілы, гэта сніцца нам!

Прызнаем, там, дзе скрозь філалагічнае абмяванне прарываецца адстрочаны бытавымі ніткамі жывы відарыс жыцця, пачынае вольна дыхаць неабцяжараная зямны абавязкам паднебная паэзія. Падчас падобных разнявольванняў вершы Л. Рублеўскай набываюць цудоўны змест і адмысловай формы. Але, па ўсім відаць, што менавіта ў перыяд вышэй працытаваных сумненняў выкрасалася ў подумках паэты патрэба ў прازیчнай жыццёвай вызначанасці. Даўні яе кумір У. Караткевіч далёка ад сябе не адпускаў... Памятаю, я не быў асабліва здзіўлены першымі яе прازیчнымі спробамі ў часопісе "Крыніца" ("Свецкія міфы горада Б*"). Дабротныя ў літаратурным сэнсе, авантурна-сюжэтныя, выстраеныя на міфалагічнай незацяганай

аснове аповеды былі прыхільна сустрэты чытачамі. Сёння Л. Рублеўская — аўтар многіх аповесцей і раманаў, а з нядаўняга часу і кніжак з выдавецтва "Мастацкая літаратура". Так, упомнены мной У. Караткевіч усё яшчэ аказвае моцны ўплыў на яе мастацкую прозу. Але ж гэта класічны прыклад, на які нашым літаратарам і трэба азірацца, раўняцца, а бадай і спаборнічаць... Апошняя яе містычная аповесць у часопісе "Дзеяслоў" "Ночы на Плябанскіх Млынах" мае такую анонсную ўрэчку перад зачынам: "... мне часам здаецца, што беларусы вылеплены з воску — гэтак лёгка прымаюць любыя формы пад сонцам часу — абы не быць самімі сабою...". Дазвольце не пагадзіцца, але, на мой погляд, здольнасць прымаць формы часу і ёсць адзінай магчымасцю захавання сябе ў часе. Цікава, што і сама аповесць пачынаецца з хітра замістыкаванай рэальнасці: "Гэты дом пабудавалі вяр'ят у вяр'яцкім месцы. І не было лепшага дому і лепшага месца ў гэтым вяр'яцкім часе". Перафразуючы біблейскае скажам: калі твая левая рука ведае, што робіць правая, а добра і карысці з таго няма, то — навошта? Л. Рублеўская дае на тое эзатэрычны адказ:

Не для вас пішу. Не для сябе.
Вось цяпер,
пры гэтай лямпе цьмянай,
З вобліскам гардыні на ілбе,
З беднай зоркай
у вакне туманным,
З кім вяду бясконы дзялюг?

Пытанне, канечне, цікавае... Я думаю, — з Тварцом, з Тым, хто абдарыў цябе талентам, і павінен весці дзялог сапраўднага творца. Але чамусьці міжволі ўспамінаюцца купалаўскія радкі: "Я не для вас, паны, о не...". Давайце, шануюныя калегі, сяды-тады ўсё ж апускацца на грэшную зямлю, прылюджвацца, рабіцца простымі і зразумелымі, як немаўля пры мацярынскай смочцы ды жоўтае зерне на чорнай раллі... Л. Рублеўская ўжо не раз даказвала, што яна ўмее і можа такой быць — зямной скрыпкай у Божых руках. Таму яе творчасць, не зважаючы на мой крытычны сверб, з'яўляецца адной з вызначальных і знакавых сярэд свайго пакалення. Лепшыя ўзоры яе творчасці надаюць сучаснай беларускай літаратуры адмысловае еўрапейскае адценне, грацыёзнасць, арыстакратызм мыслення і формы, не губляючы пры гэтым свайго нацыянальнага традыцыйнага каларыту, годнасці і спрадвечнага родавага незабыту... Ды і гэтыя вось, апошнія, якія я тут працытую, радкі, хіба кажуць нам пра наша беларускае менш, чым пра наша агульначалавечае:

І, можа, я таксама —
толькі кніга
З лістамі, недаступнымі
гажджу.
Няхай маё імя забудуць звыкла,
Я буду жыць у тым, што запішу.

Вяртаючыся да абзначанай мной у папярэднім выпуску "Кулуары" пераёмнасці пакаленняў, наастанку скажу так: калі Р. Баравікова працягнула традыцыйную лірыка-рамантычную лінію нашай нацыянальнай жаночай паэзіі, то Л. Рублеўская, на мой дылетанцкі погляд, запачаткавала ў ёй адраджэнска-мадэрнісцкі накірунак...